

2021-01

bö — ” · ¼ ¿ 0 Á ± Ä - ± Ñ Ä · ½ • Å Á É À ± Ê 0
 bö 0 ± 1 · ¬ ½ ¿ ' ¿ Â Ä É ½ ± 0 Á ± - É ½ 0 ¿
 bö — À µ Á - À Ä É Ñ · Ä · Â • » » ¬ ' ± Â Ñ Ä
 bö À µ Á - ¿ ' ¿ Ä · Â ¿ 1 0 ¿ ½ ¿ ¼ 1 0 ® Â 0 Á -
 bö Ä ¿ Å š ¿ Á ¿ ½ ¿ Ê ¿ Í

bö α Á 1 ¬ ½ Ä · , “ µ É Á 3 - ±

bö Á ï 3 Á ± ¼ ¼ ± ” 1 µ , ½ î ½ £ Ç - Ñ µ É ½ , £ Ä Á ± Ä · 3 1 0 ® Â 0 ± 1 ' Ñ Æ ¬ » µ 1 ± Â , £ Ç ¿ » ® • À 1 Ñ Ä
 bö ± ½ µ À 1 Ñ Ñ ® ¼ 1 ¿ • µ ¬ À ¿ » 1 Â ¬ Æ ¿ Å

<http://hdl.handle.net/11728/11953>

Downloaded from HEPHAESTUS Repository, Neapolis University institutional repository

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΝΕΑΠΟΛΙΣ ΠΑΦΟΥ

**Η Δημοκρατία στην Ευρωπαϊκή Ένωση και η άνοδος των
ακραίων κομμάτων. Η περίπτωση της Ελλάδας στην περίοδο
της οικονομικής κρίσης και του Κορονοϊού.**

ΓΕΩΡΓΙΑ ΤΡΙΑΝΤΗ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2021

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΝΕΑΠΟΛΙΣ ΠΑΦΟΥ

**Η Δημοκρατία στην Ευρωπαϊκή Ένωση και η άνοδος των
ακραίων κομμάτων. Η περίπτωση της Ελλάδας στην περίοδο
της οικονομικής κρίσης και του Κορονοϊού.**

**Διατριβή η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση εξ αποστάσεως
μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στις Διεθνείς σχέση, στρατηγική και
ασφάλεια στο πανεπιστήμιο Νεάπολις**

ΓΕΩΡΓΙΑ ΤΡΙΑΝΤΗ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2021

ΠΙΣΩ ΜΕΡΟΣ ΣΕΛΙΔΑΣ ΤΙΤΛΟΥ (ΕΣΩΦΥΛΛΟΥ)

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Γεωργία Τριάντη, 2021

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της διατριβής από το Πανεπιστήμιο Νεάπολις δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

Η ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Η Γεωργία Τριάντη, γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο *“Η δημοκρατία στην Ευρωπαϊκή Ένωση και η άνοδος των ακραίων κομμάτων. Η περίπτωση της Ελλάδας στην περίοδο της οικονομικής κρίσης και του Κορονοϊού”*, αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία που έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/ και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Ο/Η Δηλών/σα

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ θερμά τον επιβλέποντα Καθηγητή μου κ. Χρύσανθο Τάσση για την σημαντική βοήθεια του στη διαμόρφωση του θέματος της παρούσας εργασίας.

Επίσης, ένα μεγάλο ευχαριστώ στον σύζυγό μου για την αμέριστη συμπαράσταση του στην ολοκλήρωση της εργασίας αυτής.

Περιεχόμενα.

Εισαγωγή	9
Κεφάλαιο 1: Θεωρητικές έννοιες	
1.1 Φασισμός.....	10
1.2 Ανθρώπινη Φύση και κοινωνικός Δαρβινισμός.....	12
1.3 Περί εκλεκτών Μαζών.....	14
1.4 Ο ηγέτης, το κράτος και το έθνος.....	14
1.5 Ο εθνοφυλετισμός του εθνικοσοσιαλισμού.....	16
1.6 Κράτος, λαός και λαϊκή κοινότητα στον εθνικοσοσιαλισμό.....	20
1.7 Η αρχή του αρχηγού.....	22
1.8 Η αγροτική Ιδεολογία.....	23
1.9 Ο ολοκληρωτισμός.....	24
1.10 Οι ρίζες του πλουραλισμού.....	25
1.11 Νεοφασισμός και Μεταφασισμός.....	28
1.12 Ο ρόλος της ιδεολογίας και η αξία του πολιτικού λόγου της νέας ακροδεξιάς.....	30
1.13 Κοινωνική και πολιτική πόλωση στην εποχή της “κανονικότητας”. Η ισχύς του δόγματος της δημόσιας τάξης και ασφάλειας.....	31
1.14 Εθνικισμός.....	33
Κεφάλαιο 2: Το φάντασμα της ακροδεξιά στην Ευρώπη συνεχίζει να υπάρχει.	
2.1 Η ακροδεξιά στην Ευρώπη.....	35
2.2 Αίτια της ανόδου της ακροδεξιάς στην Ευρώπη.....	36
2.3 Ακροδεξιοί υποστηρικτές: Ανάμεσα στην ιδεολογική προσήλωση, την απογοήτευση και την συμμόρφωση.....	38
Κεφάλαιο 3: Οι διαιρετικές τομές στη μεταπολιτευτική Ελλάδα.	
3.1 Η εξέλιξη της διαίρεσης Αριστερά-Δεξιά.....	39
3.2 Οι διαιρετικές τομές στην Ελλάδα: Εθνικός διχασμός, Εμφύλιος και καχεκτική Δημοκρατία.....	40
3.3 Οι διαιρετικές τομές της Μεταπολίτευσης.....	42
3.4 Η άκρα δεξιά στην Ελλάδα.....	45

Κεφάλαιο 4: Η Χρυσή Αυγή: Ιδεολογία και εκλογική ανάπτυξη

4.1 Η ιδεολογία της Χρυσής Αυγής.....	51
4.2 Η ταυτότητα της Χρυσής Αυγής.....	53
4.3 Οι θέσεις της Χρυσής Αυγής.....	55
4.4 Οικονομική κρίση και οι “παρασυρμένοι” ψηφοφόροι.....	58
4.5 Το ΕΛΑΜ και οι πολιτικές και κοινωνικές προεκτάσεις για την Κύπρο.....	60

Κεφάλαιο 5: Ο ΣΥΡΙΖΑ από κόμμα διαμαρτυρίας σε κυβερνητικό κόμμα.

5.1 Ο ΣΥΡΙΖΑ και το “μεγάλο κοινωνικό και πολιτικό ρεύμα της ανατροπής.....	62
5.2 Η διεθνής κατάσταση και οι διαφαινόμενες νέες τάσεις.....	63
5.3 Οι προγραμματικοί στόχοι του ΣΥΡΙΖΑ.....	64
5.4 Η ταυτότητα του ΣΥΡΙΖΑ.....	65
5.5 Οι καταβολές του ΣΥΡΙΖΑ.....	66
5.6 Η οργανωτική δομή του ΣΥΡΙΖΑ.....	66
5.7 Από την πολιτική άνοδο στην εκλογική ήττα	67
5.8 Ποιοτικές διαστάσεις της ψήφου του ΣΥΡΙΖΑ στην περίοδο 2012-2019.....	69
5.9 Ο “εθνικός” ΣΥΡΙΖΑ και ο “νέος” ΣΥΡΙΖΑ.....	71
5.10 Το 2019: Το “κατώφλι” και η “οροφή”.....	72
5.11 Πολιτικές και κοινωνικές προϋποθέσεις της ανάκαμψης.....	73
5.12 Συντηρητικά προτάγματα ως ψευδεπίγραφος προοδευτισμός.....	74
5.13 Η πολυμορφία του προοδευτισμού ως δυνητικό πεδίο ριζοσπαστισμού.....	75
5.14 Η δυναμική παρουσία -κόντρα στις προβλέψεις- των πιο απροσάρμοστων και ευέλικτων σε σχέση με το παρελθόν ιδεολογιών.....	77
5.15 Κρίση της αριστεράς και ο καπιταλισμός σήμερα.....	78

Κεφάλαιο 6: Υγειονομική κρίση του Κορονοϊού.

6.1 Πολιτική και κοινωνία μετά την κρίση του Κορονοϊού.....	79
6.2 Το συνδικαλιστικό κίνημα απέναντι στις προκλήσεις της πανδημίας του Κορονοϊού.....	81
6.3 Το λαϊκίστικο φαινόμενο στη συγκυρία της υγειονομικής κρίσης.....	85
6.4 Πολιτικά κόμματα και κράτος στην μετά την πανδημία εποχή.....	86
6.5 Η πανδημική κρίση και ο δικομματικός ανταγωνισμός.....	87
6.6 Η “συσπείρωση γύρω από την σημαία”.....	90
6.7 Ο αντικρατισμός των νέων και ως κρίσιμο διακύβευμα για την πορεία της “χωλαίνουσας” δημοκρατίας.....	90

6.8 Εγκώμιο της πολιτικής ορθότητας.....	91
6.9 Η παγίδα της δημοκρατικής νομιμοποίησης.....	92

Κεφάλαιο 7: Η νέα εποχή για τα πολιτικά κόμματα.

7.1 Παρά την εκλογική συρρίκνωση της Χρυσής Αυγής, η πολιτική ατζέντα του κόμματος παραμένει στην πολιτική ατζέντα του ελληνικού κομματικού συστήματος.....	94
7.2 Το νέο πολιτικό τοπίο: Διαχείριση από τα κυρίαρχα κόμματα.....	95
7.3 Τα πολιτικά κόμματα είναι προϊόντα κοινωνικών μετασχηματισμών.....	96

Κεφάλαιο 8: Επίλογος

8.1 Συμπέρασμα.....	97
---------------------	----

Κεφάλαιο 9: Βιβλιογραφικές πηγές.....	100
--	------------

Εισαγωγή

Σκοπός της εργασίας είναι να εξετάσει τους παράγοντες που οδήγησαν στην απορρύθμιση των κομματικών συστημάτων στην Ευρώπη από το 2007 και πιο συγκεκριμένα από την διεθνή οικονομική κρίση που εκδηλώθηκε ως κρίση του Real Estate στις ΗΠΑ και επεκτάθηκε σε ολόκληρο το κόσμο. Ωστόσο η οικονομική κρίση δεν φαίνεται να είχε μόνο αρνητικά αποτελέσματα στην οικονομία, αλλά οδήγησε σε μεγάλους μετασχηματισμούς και στα πολιτικά και κομματικά συστήματα των σύγχρονων δημοκρατιών στις χώρες της ΕΕ με τη μεγάλη δυσκολία για την αναπαραγωγή των κυρίαρχων κομμάτων και την εμφάνιση στο προσκήνιο πολιτικών κομμάτων με "ακραία" ιδεολογία τα οποία αμφισβητούν το δημοκρατικό και φιλελεύθερο κεκτημένο.

Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της Ελλάδας όπου κατά τη διάρκεια της κρίσης έχουμε την κατάρρευση του πιο ισχυρού πολιτικού κόμματος της Γ' Ελληνικής Δημοκρατίας του ΠΑΣΟΚ και την δημιουργία του όρου "πασοκοποίηση" για να περιγράψει τη δυσκολία πολιτικής και εκλογικής αναπαραγωγής των κομμάτων της σοσιαλιστικής οικογένειας και την ανάδυση ενός νέου κόμματος από τη ριζοσπαστική Αριστερά που φιλοδοξεί να το αντικαταστήσει στο κομματικό σύστημα.

Ωστόσο, η πιο σημαντική εξέλιξη φαίνεται να είναι η άνοδος των ακρο-δεξιών και φασιστικών μορφωμάτων που διεκδικούν χώρο και ακροατήριο στις Ευρωπαϊκές κοινωνίες. Έτσι, η εργασία θα ασχοληθεί με την ανάπτυξη των φασιστικών κομμάτων και πιο συγκεκριμένα με την περίπτωση της Χρυσής Αυγής στην Ελλάδα και θα αναλυθεί συγκριτικά με τον ΣΥΡΙΖΑ.

Κεφάλαιο 1^ο : Θεωρητικές Έννοιες.

1.1 Φασισμός.

Είναι σύνηθες να χρησιμοποιούμε τον όρο “φασίστας¹” ώστε να απευθυνθούμε σε κάποιον που θεωρείται αυταρχικός, ακροδεξιός, βίαιος και αντιδημοκράτης. Ωστόσο, η έννοια της λέξης φασισμός και τα παράγωγά της έχουν υποστεί κατάχρηση και στερούνται αναλυτικής αξίας. Ετυμολογικά, ξεκινώντας πάντα, η λέξη “φασισμός- fascismo” προέρχεται από την ιταλική λέξη fascio/a και αυτή προέρχεται με την σειρά της από την λατινική λέξη fascis και σημαίνει δέσμη από ράβδους που περιβάλλουν ένα πέλεκυ, και το οποίο αποτελούσε σύμβολο ισχύος στην αρχαία Ρώμη και το οποίο οικειοποιήθηκε το ιταλικό φασιστικό κίνημα του Μπενίτο Μουσολίνι 1919.

Εν συνεχεία, είναι σημαντικό να κάνουμε ένα σαφή διαχωρισμό του φασισμού από τις στρατιωτικές δικτατορίες² και τα αυταρχικά καθεστάτα. Παρόλο που τα φασιστικά καθεστάτα είναι μιλιταριστικά και δικτατορικά δηλαδή αντιλαμβάνονται την κοινωνία ως μια ένοπλη αδελφότητα και χρησιμοποιούν την βία, τον καταναγκασμό και την τρομοκρατηση, δεν είναι απαραίτητο το αντίστροφο, δηλαδή κάθε στρατιωτική δικτατορία δεν είναι και φασιστική.

Επίσης, θα πρέπει να διευκρινίσουμε και την σχέση φασισμού-εθνικοσοσιαλισμού, όπως αναφέρεται από το Εθνικοσοσιαλιστικό Γερμανικό κόμμα Εργατών³ και στο καθεστώς του Γ' Ράιχ (1933-1945). Παρουσιάζουν μεν, μια ισχυρή συνάφεια μεταξύ τους, με την γενική έννοια όμως του όρου ο εθνικοσοσιαλισμός μπορεί να θεωρηθεί φασιστικός, ταυτόχρονα όμως περιλαμβάνει ιδέες που δεν υφίστανται στον φασισμό.

Για παράδειγμα, το έθνος αποτελεί σημαντική έννοια και για τις δύο περιπτώσεις, ειδικά στον εθνικοσοσιαλισμό κατασκευάζεται με όρους βιολογίας. Η διαφορά τους βρίσκεται στην αντίληψη τους για το κράτος. Ο φασισμός υποστηρίζει την σπουδαιότητα του και ότι πρέπει να αναπτυχθεί για ιδιαίτερο σκοπό, ενώ ο εθνικοσοσιαλισμός το υποβιβάζει και το χρησιμοποιεί ως μέσο.

Ο φασισμός εναντιώνεται στον Διαφωτισμό⁴, στη δημοκρατία, στον Φιλελευθερισμό και στον

---

1 Βανδώρος, Σ (2015), Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες, Αθήνα, ΣΕΑΒ, σελ.129

2 Βανδώρος, Σ (2015), Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες, Αθήνα, ΣΕΑΒ, σελ.129

3 Βανδώρος, Σ (2015), Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες, Αθήνα, ΣΕΑΒ, σελ.130

4 Βανδώρος, Σ (2015), Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες, Αθήνα, ΣΕΑΒ, σελ.131

Σοσιαλισμό, ειδικά σε μια αταξική κοινωνία και στην ισότητα των δύο φύλων. Απορρίπτει τις πολιτικές αξίες της Γαλλική επανάστασης, το κράτος δικαίου, τα ατομικά δικαιώματα, την πολιτική ισότητα και τον Κοινοβουλευτισμό, ενώ υπερασπίζεται την ευταξία, την ιεραρχία, και τις αυταρχικές διευθετήσεις.

Σε αυτό το σημείο οφείλουμε να πούμε όμως ότι, η φασιστική ιδεολογία⁵ είναι δημιούργημα του 20ου αιώνα, και συγκεκριμένα στην περίοδο του Μεσοπολέμου και θεωρήθηκε ως μια επανάσταση προς την καθεστηκία τάξη, ενώ οι υπόλοιπες ιδεολογίες αναπτύχθηκαν κατά την διάρκεια 19ου αιώνα, αιώνας του Νεωτερισμού.

Τα χαρακτηριστικά που αντιπροσωπεύουν τον φασισμό είναι ο παρορμητικός χαρακτήρας, η ανάληψη δράσης και η ανάγκη να καταλάβει την εξουσία χωρίς να διαθέτει κάποιο οργανωμένο σχέδιο, το οποίο να βασίζεται σε ευδιάκριτες αρχές. Έτσι, οικειοποιείται και σφετερίζεται ιδέες που προϋπάρχουν, όπως για παράδειγμα οι ιδέες του εθνικισμού και καταλήγει σε ασύνδετες συνταγές διακυβέρνησης και σε εκφράσεις πολιτικής κατήχησης, παρά σε μια συγκροτημένη ιδεολογία. Του λείπει ο ορθολογικός⁶ και συμπαγής πυρήνας και μοιάζει να είναι με ένα “χοντροκομμένο συνονθύλευμα ιδεών”, μια χαρακτηριστική φράση του ιστορικού Χιου Τρέβορ Ρόπερ. (Woolf, 1981,σ.20)

“Οι ναζιστές στην Γερμανία⁷, για παράδειγμα διακήρυζαν “Καταργούμε το 1789!”. Στη φασιστική Ιταλία συνθήματα όπως “Πίστευε, Υπάκουε, Πολέμα!” και “Ευταξία, Εξουσία, Δικαιοσύνη!” αντικατέστησαν τις πιο γνωστές αρχές της Γαλλικής Επανάστασης “Ελευθερία, Ισότητα, Αδελφότητα”.

Στο πλαίσιο αυτό, η ελευθερία⁸ αντικαταστάθηκε από την πλήρη υποταγή, η δημοκρατία από την δικτατορία, και η πρόοδος εννοείται ως ένας διαρκής αγώνας επιβίωσης και πόλεμος. Ο φασισμός θεωρεί τον εαυτό του ως ένα μέσο για την οικοδόμηση ενός νέου πολιτισμού, μέσα από την “δημιουργική καταστροφή”.

Ωστόσο, με αυτά που πρεσβεύει, θα καταλήγαμε ότι πρόκειται για μια συντηρητική ιδεολογία, η οποία θέλει να φέρει μια επιστροφή στο παρελθόν. Ο ιταλικός φασισμός επιθυμεί να μετασχηματίσει τον κόσμο, όντας προσανατολισμένος στον μέλλον, δηλαδή να διαλύσει την ήδη υπάρχουσα τάξη πραγμάτων, στις στάχτες της οποίας να δημιουργήσει ένα νέο πολιτισμό. Γίνεται λόγος για τον φασίστα άνθρωπο, ο οποίος έλκεται από την τεχνολογία, ενώ ταυτόχρονα συμπλέει με το καλλιτεχνικό ρεύμα του Φουτουρισμού⁹ ένα κίνημα με πρωτεργάτη τον Φίλιππο Μαρινέτι

5 Heywood, A, (2007) Πολιτικές Ιδεολογίες,(μτφρ.) Χ. Κουτρής, Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, σελ.381

6 Heywood, A, (2007) Πολιτικές Ιδεολογίες,(μτφρ.) Χ. Κουτρής, Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, σελ.385

7 Heywood, A, (2007) Πολιτικές Ιδεολογίες,(μτφρ.) Χ. Κουτρής, Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, σελ.382

8 Heywood, A, (2007) Πολιτικές Ιδεολογίες,(μτφρ.) Χ. Κουτρής, Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, σελ.390

9 Heywood, A, (2007) Πολιτικές Ιδεολογίες,(μτφρ.) Χ. Κουτρής, Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, σελ.407

(1876-1944), που εξυμνούσε τα εργοστάσια, τις μηχανές και την βιομηχανική ζωή.

Στην εθνικοσοσιαλιστική εκδοχή γίνεται λόγος για τον νέο άνθρωπο, τον Άριο, ο οποίος έχει σκοπό να “εξαριανίσει”, να καθαρίσει με δυο λόγια, ολόκληρο τον κόσμο.

Παρόλα αυτά όμως, στην πράξη οι παραδοσιακές πολιτικές και κοινωνικές ελίτ δεν ανατράπηκαν, ούτε τέθηκαν υπό τον απόλυτο έλεγχο του καθεστώτος, αντίθετα διατήρησαν τα προνόμια τους.

Ο φασισμός¹⁰ ως ιδεολογία θα λέγαμε ότι προέκυψε μέσα από ένα σύνθετο φάσμα ιστορικών δυνάμεων. Σε πολλά μέρη της Ευρώπης τα δημοκρατικά καθεστώτα μόλις είχαν εγκαθιδρυθεί, οπότε οι παλαιότερες αυταρχικές πολιτικές δεν πρόλαβαν να αντικατασταθούν από τις νέες δημοκρατικές αξίες.

Η Ευρώπη, είχε μια άσχημη εμπειρία από την εκβιομηχάνιση¹¹, η οποία απείλησε και συμπίεσε τα κατώτερα και τα μεσαία κοινωνικά στρώματα ανάμεσα στην αυξανόμενη ισχύ των μεγάλων επιχειρήσεων και στην ανερχόμενη δύναμη της οργανωμένης εργασίας. Εκεί, σε αυτά τα κοινωνικά στρώματα, βρήκε έφορο έδαφος ο φασισμός και αναπτύχθηκε, σε συνδυασμό με την οικονομική κρίση του 1929/30 και τις συνέπειες της απουσίας κοινωνικής πολιτικής και κοινωνικού κράτους οι οποίες, υπό προϋποθέσεις, θα μπορούσαν να μειώσουν τις αρνητικές επιδράσεις της οικονομικής κρίσης σε ευρύτατα κοινωνικά στρώματα.

Η Ρωσική Επανάσταση¹² επίσης επηρέασε και φόβισε, θα λέγαμε τις τάξεις που είχαν περιουσία, και τις ανάγκασε να συστρατευθούν με τις φασιστικές ομάδες, η οποίες με την σειρά τους άντλησαν οικονομικούς πόρους και πολιτική υποστήριξη. Επιπλέον, η παγκόσμια οικονομική κρίση με το κραχ του 1930, αποτελείωσε τις ήδη εύθραυστες δημοκρατίες.

1.2 Ανθρώπινη φύση και Κοινωνικός Δαρβινισμός.

Όσον αφορά την ανθρώπινη φύση, ο φασισμός έρχεται σε σύγκρουση με τους δύο μεγάλους ιδεολογικούς του αντιπάλους τον φιλελευθερισμό και τον σοσιαλισμό. Απορρίπτει την ιδέα ότι οι άνθρωποι είναι ορθολογικοί και έχουν την ικανότητα της σκέψης, ώστε να αποφασίζουν και να

---

10 Heywood, A, (2007) Πολιτικές Ιδεολογίες,(μτφρ.) Χ. Κουτρής, Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, σελ.383

11Heywood, A, (2007) Πολιτικές Ιδεολογίες,(μτφρ.) Χ. Κουτρής, Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, σελ.383

12 Heywood, A, (2007) Πολιτικές Ιδεολογίες,(μτφρ.) Χ. Κουτρής, Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, σελ.384

πράττουν αυτοβούλως. Επιπλέον, απορρίπτει την πρόοδο και την ειρήνευση της ανθρωπότητας που θα βασιζόταν υποθετικά στον Ορθό Λόγο¹³, στον διάλογο, στην ανάπτυξη του Διεθνούς εμπορίου και στην προσπάθεια επίτευξης μιας αταξικής κοινωνίας.

Απαξιώνει τον Ορθό Λόγο, διότι είναι αφηρημένος και γενικευτικός, καλλιεργεί το ιδιοτελές, εγωιστικό συμφέρον στα άτομα, ενώ θα έπρεπε σύμφωνα με τον φασισμό, οι άνθρωποι να διακατέχονται από το συναίσθημα, να αποτελούν μέλη του έθνους/κράτους/λαϊκής κοινότητας στα οποία ανήκουν και βασίζεται όλη τους η ύπαρξη.

Υιοθετεί μια εκδοχή του κοινωνικού Δαρβινισμού. Ο κοινωνικός Δαρβινισμός¹⁴ αποτελεί μια θεώρηση του Herbert Spencer, στο έργο του Αρχές Βιολογίας(1864) και η οποία εμπνέεται από την Καταγωγή των ειδών (1859) του Δαρβίνου, παρέχοντας αναλύσεις του τελευταίου από το ζωικό βασίλειο στις κοινωνικές σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων.

Έτσι, η φασιστική ιδεολογία, υποστηρίζει ότι οι άνθρωποι αποτελούνται από επιμέρους κλειστές ομάδες (έθνη και φυλές), σαν να είναι ξεχωριστά είδη και πρέπει να αγωνιστούν για να επιβιώσουν. Από αυτόν τον αγώνα, νικητής θα βγει ο ισχυρότερος. Η ανισότητα μεταξύ των ανθρώπων είναι εκ φύσεως δεδομένη και μη αναστρέψιμη. Η ισότητα αντιμετωπίζεται από την φασιστική ιδεολογία ως επιστημολογικά αστήρικτη, αντιτίθεται στην ίδια μας την φύση την οποία και δεν μπορούμε για κανένα λόγο να υπερβούμε. Η οποιαδήποτε ειρηνική στάση είναι αφελής και μπορεί να βάλει σε κίνδυνο την ευημερία ακόμη και την ύπαρξη της ομάδας. Γι αυτό το λόγο η βία αποτελεί εγγενής αξία και μέσο πάλης. Μέσω της βίαιης δράσης η ομάδα αποκτά ευρωστία για να μπορεί άνετα να επιβιώσει. Δεν νοείται οποιοσδήποτε συμβιβασμός η παραχώρηση προς τον εχθρό. Με λίγα λόγια η ανθρώπινη φύση είναι μια συνεχή κατάσταση πολέμου με την ειρήνη να αποτελεί μια αυταπάτη.

Όπως ανέφερε και ο Μουσολίνι¹⁵ *“Ο πόλεμος είναι για τους άνδρες, ότι η μητρότητα για τις γυναίκες”*.

Δηλαδή, τόσο οι άντρες όσο και οι γυναίκες, θα πρέπει να διακατέχονται από το αίσθημα της ευθύνης και του καθήκοντος προς στο σύνολο στο οποίο ανήκουν. Τα ατομικά δικαιώματα αποτελούν εμπόδιο και τα άτομα αναγνωρίζονται ως μονάδες στη συλλογικότητα και τίποτα παραπάνω.

Εργαλιοποιούνται ως αναλώσιμα μέσα και αν θεωρηθούν βάρος σε ορισμένες περιπτώσεις, τότε η ομάδα πρέπει να απαλλαγεί από τα βάρη αυτά. (Στην τελευταία αυτή ιδέα στηρίχτηκε πιο έντονα ο

13 Βανδώρος, Σ (2015), Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες, Αθήνα, ΣΕΑΒ, σελ.132,133

14 Βανδώρος, Σ (2015), Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες, Αθήνα, ΣΕΑΒ, σελ.132,133

15 Βανδώρος, Σ (2015), Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες, Αθήνα, ΣΕΑΒ, σελ.132,133

εθνικοσοσιαλισμός).

1.3 Περί εκλεκτών Μαζών

Για την φασιστική ιδεολογία, η κοινωνία¹⁶ είναι ο σκοπός, τα άτομα, τα μέσα, δηλαδή χρησιμοποιεί τα άτομα ως μέσα για τους κοινωνικούς σκοπούς, αυτό έρχεται σε αντίθεση με τον φιλελευθερισμό που θέλει το άτομο να είναι ο σκοπός και η κοινωνία το μέσο. Επιμένει ότι η διακυβέρνηση θα πρέπει να ανατίθεται σε εκείνα τα άτομα που είναι ικανά να υποβαθμίζουν τα προσωπικά συμφέροντα τους και να πραγματοποιούν τα ιδανικά της συλλογικότητας, με βάση πάντα την ενότητα τους και την σχέση τους με το παρελθόν και το μέλλον, αυτό είναι ένα πολύ σπάνιο χάρισμα και προνόμιο των εκλεκτών. Δεν δέχεται την λαϊκή κυριαρχία¹⁷ και την υποκαθιστά με την κρατική κυριαρχία. Οι περισσότεροι πολίτες δεν είναι ικανοί να αγνοήσουν τα ατομικά συμφέροντα τους προς όφελος των ανωτέρων απαιτήσεων της κοινωνικής συλλογικότητας και της ιστορίας. Ωστόσο, κάνει μια εξαίρεση και λέει ότι οι λαοί με σπουδαία ιστορία και αριστοκρατικές παραδόσεις, ακόμη και στα κατώτερα στρώματα της κοινωνίας διαθέτουν το ένστικτο να διακρίνουν τι είναι σημαντικό και απαραίτητο για την ευημερία της φυλής. Επομένως, ο φασισμός παρέχει τα μέσα σε αυτό το ένστικτο, ώστε να εκδηλωθεί για να εμπιστευτεί τον έλεγχο της πολιτείας σε μια εκλεκτή ελίτ.

1.4 Ο ηγέτης, το κράτος και το έθνος.

Σχετικά με το ζήτημα της ηγεσίας για τη φασιστική ιδεολογία ο ηγέτης¹⁸ είναι ενεργητικός, δυναμικός, αποφασιστικός μαχητής, που ενσαρκώνει και εκφράζει το πεπρωμένο του έθνους. Οι μάζες υποτάσσονται οικειοθελώς στην θέληση του και αυτό γιατί συνδέονται μαζί του με έναν αδιαμεσολάβητο δεσμό πίστης και αφοσίωσης. Το πρόσωπο που θα αναλάβει την ηγεσία θα πρέπει να διαθέτει μια απaráμιλλη αγωνιστικότητα, πίστη και προσήλωση στα ιδανικά του έθνους. Μόνο εκείνος θα καθοδηγήσει και θα εμπνεύσει τον λαό του.

Αναφέρεται μάλιστα και σε μια “ηρωική” ελίτ η οποία πλαισιώνει τον ηγέτη του φασιστικού κινήματος, οι οποίοι εννοείται και αυτοί με την σειρά τους ξεχωρίζουν από τους πολλούς για την ηθική τους και το ψυχικό σθένος τους.

Είναι δεδομένη η φυσική ανισότητα μεταξύ των ανθρώπων και οποιαδήποτε δημοκρατική αξίωση για ισότητα φαντάζει παράλογη. Μεταξύ του ηγέτη και των μαζών, υπάρχει μια μονόδρομη σχέση,

---

16 Βανδώρος, Σ (2015), Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες, Αθήνα, ΣΕΑΒ, σελ.133,134

17 Βανδώρος, Σ (2015), Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες, Αθήνα, ΣΕΑΒ, σελ.133,134

18 Βανδώρος, Σ (2015), Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες, Αθήνα, ΣΕΑΒ, σελ.134

δηλαδή με πιο απλά λόγια οι μάζες δεν έχουν την ικανότητα να στοχαστούν και να καταλάβουν τα πολιτικά ζητήματα, έτσι δεν μπορούν να διατυπώσουν πολιτικές αξιώσεις, το μόνο που μπορούν να κάνουν είναι να εκτελούν τις διαταγές του αρχηγού. Οποιαδήποτε ένσταση ή αμφιβολία για την κρίση του ηγέτη είναι απλά αδιανόητη.

Το ιταλικό σύνθημα του φασιστικού κινήματος του Μπενίτο Μουσολίνι ήταν “*Πίστευε¹⁹, υπάκουε, πολέμα*”. Η συστηματική προπαγάνδα στο όνομα του ηγέτη μπορούσε να λάβει ορισμένες φορές και μυθικές διαστάσεις.

Ο Giovanni Gentile²⁰, σημαντικός διανοούμενος του ιταλικού φασισμού, κάνει μια διάκριση μεταξύ του φασισμού και του εθνικισμού. Ναι μεν υπάρχουν κοινά στοιχεία μεταξύ τους, δεν παύουν να υπάρχουν και διαφορές.

Στον φασισμό το έθνος²¹ δεν εκλαμβάνεται ούτε ως ανεξάρτητο από την θέληση κι την ύπαρξη των μελών του, ούτε ως δεδομένο της φύσης. Θεωρείται ως δημιουργία η οποία βρίσκεται διαρκώς σε μια διαδικασία ολοκλήρωσης, χωρίς φυσικά να θεωρηθεί ποτέ τετελεσμένο. Επιπλέον, ενώ για τον εθνικισμό το κράτος *θεμελιώνεται* στο έθνος, για τον φασισμό το κράτος *είναι* το έθνος.

Με βάση τον εθνικισμό λοιπόν, το έθνος του αρκεί μόνο να αναγνωριστεί από την άρχουσα τάξη, η οποία με την σειρά της θα το εκτιμήσει και θα το εξυψώσει. Το κράτος αποτελεί προϋπόθεση για τη ζωή και την οργάνωση των μελών του έθνους και όχι ως ένα δημιούργημα που βρίσκεται σε εξέλιξη.

Το χαρακτηριστικό αυτό προσδίδει έναν αριστοκρατικό χαρακτήρα στον εθνικισμό, διότι θέτει σε υποδεέστερη θέση τα άτομα. Η φασιστική ιδεολογία και το κράτος είναι λαϊκό και κατά συνέπεια δημοκρατικό με την πραγματική σημασία του όρου. Κι αυτό γιατί ο λαός και το κράτος θεωρούνται αδιαχώριστα με μία κοινή συνείδηση.

Καταργείται η διάκριση κράτους-κοινωνίας²², οπότε καταργείται και η δημόσια και ιδιωτική σφαίρα. Η ενοποίηση και η συγκεντροποίηση αποτελούν χαρακτηριστικά του ολοκληρωτικού καθεστώτος. Στο πεδίο της οικονομίας ακολουθείται ένα κορπορατιστικό μοντέλο, πιο συγκεκριμένα η παραγωγή ταξινομείται σε συντεχνίες ανά κλάδο, εντός των οποίων δημιουργείται μια τριμερής εκπροσώπηση κράτους, εργοδοτών και εργαζομένων που υποτίθεται συνεργάζονται αρμονικά μεταξύ τους με σκοπό το γενικό κρατικό συμφέρον. Ο Κορπορατισμός, σύμφωνα με τις

---

19 Βανδώρος, Σ (2015), Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες, Αθήνα, ΣΕΑΒ, σελ.135

20 Βανδώρος, Σ (2015), Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες, Αθήνα, ΣΕΑΒ, σελ.136

21 Βανδώρος, Σ (2015), Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες, Αθήνα, ΣΕΑΒ, σελ.136

22 Βανδώρος, Σ (2015), Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες, Αθήνα, ΣΕΑΒ, σελ.136

διακηρύξεις του Μουσολίνι, ήταν ο “Τρίτος Δρόμος²³” ανάμεσα στον σοσιαλισμό και στον καπιταλισμό. Την ιδέα αυτή ενστερνίστηκαν και ο Περόν στην Αργεντινή και ο Μόσλεν στη Βρετανία. Οι κοινωνικές τάξεις δεν πρέπει να μάχονται η μία την άλλη, αλλά πρέπει να συνεργαστούν αρμονικά για το κοινό εθνικό συμφέρον. Εντούτοις, ο Κορπορατισμός είναι ένα σύστημα το οποίο τελικά επικράτησε στις Ευρωπαϊκές κοινωνίες μετά τον Β΄ ΠΠ. Με την έννοια όμως του Δημοκρατικού, καθώς και τα συνδικάτα και οι ιδιωτικές επιχειρήσεις εντάχθηκαν σε αυτή τη διαδικασία οικειοθελώς. Στην εποχή του Φασισμού δεν έχουμε τέτοια επιλογή, οπότε χρησιμοποιούμε τον όρο Αυταρχικός Κορπορατισμός.

“Η κοινωνική αρμονία²⁴ μεταξύ επιχειρηματιών και εργατικού δυναμικού προσφέρει την προοπτική τόσο της ηθικής, όσο και της οικονομικής αναγέννησης”. Πρακτικά²⁵ αυτό που συνέβη ήταν το φασιστικό κράτος μέσω του φασιστικού συντεχνιασμού να ελέγχει τα μεγάλα οικονομικά συμφέροντα, διαλύοντας τις εργατικές οργανώσεις και τρομοκρατώντας τις ιδιωτικές επιχειρήσεις. Και για να είναι αυτάρκη το φασιστικό μοντέλο διοίκησης του κράτους θα πρέπει να επεκταθεί κατακτώντας νέα εδάφη που θα του εξασφαλίσει πόρους και φτηνό εργατικό δυναμικό. Με δυο λόγια μέσω της κρατικής ισχύος, και πατώντας πάνω στους αδύναμους η οικονομία θα ευδοκιμήσει.

1.5 Ο εθνοφυλετισμός του εθνικοσοσιαλισμού.

Οφείλουμε ωστόσο διευκρινίσουμε τον όρο εθνικοσοσιαλισμός²⁶, καθώς απέχει κατά πολύ και από την σοσιαλιστική παράδοση. Αφορά μια καθαρά εργαλειακή διάσταση, πιο συγκεκριμένα, οι ναζί επιθυμούσαν να προσεταιρισθούν την εργατική τάξη, τα λαϊκά στρώματα. Όντως θα λέγαμε ότι υπάρχει μια σοσιαλιστική διάσταση στον ναζισμό, αλλά με την αρνητική έννοια. Οι εθνικοσοσιαλιστές χαρακτήριζαν τους εαυτούς τους σοσιαλιστές, γιατί ήταν αντι-ατομικιστές και αντι-ελεύθεροι, από την άλλη πλευρά όμως ήταν φανατικά αντίθετοι με του κομμουνιστές και τους μαρξιστές γιατί δεν δέχονταν μια αταξική κοινωνία, μια ταξική πάλη, διότι την θεωρούσαν εχθρό του έθνους και της λαϊκής κοινότητας.

Ο φασισμός-εθνικοσοσιαλισμός²⁷ ήταν ακραία αντίθετος στον καπιταλισμό και στην υλιστική αντίληψη του για πλούτο ή κέρδος, γιατί έρχονταν σε αντίθεση με το ιδεαλιστικό όραμα της

---

23 Heywood, A, (2007) Πολιτικές Ιδεολογίες,(μτφρ.) Χ. Κουτρής, Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, σελ.405

24 Heywood, A, (2007) Πολιτικές Ιδεολογίες,(μτφρ.) Χ. Κουτρής, Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, σελ.406

25 Βανδώρος, Σ (2015), Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες, Αθήνα, ΣΕΑΒ, σελ.136

26 Βανδώρος, Σ (2015), Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες, Αθήνα, ΣΕΑΒ, σελ.143

27 Heywood, A, (2007) Πολιτικές Ιδεολογίες,(μτφρ.) Χ. Κουτρής, Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, σελ.397,398,399

εθνικής αναγέννησης. Ο σοσιαλισμός των φασιστών προσπαθεί να υποτάξει τον καπιταλισμό στους δικούς του ιδεολογικούς στόχους, μέσω του δόγματος της συντεχνιακής οργάνωσης. Στόχος τους ήταν να απομακρύνουν την εργατική τάξη από τον μαρξισμό και τον μπολσεβικισμό.

Ο φασισμός δεν πιστεύει στην κοινωνική επανάσταση, αναφέρεται στην επανάσταση του πνεύματος, για να δημιουργήσει τον “νέο άνθρωπο” ή τον “φασιστικό άνθρωπο” που το μοναδικό καθήκον του θα είναι η τιμή και η αυτοθυσία.

Για να γίνει πλήρως κατανοητός ο εθνικοσοσιαλισμός θα πρέπει να διαχωρίσουμε τις έννοιες του ρατσισμού και του φυλετισμού. Σύμφωνα και με την διάκριση που κάνει ο Σωτήρης Βανδώρος :“ *Ο ρατσισμός²⁸ συνιστά μια στάση, ή και πολιτική διακρίσεων, εις βάρος κάποια πληθυσμιακής ομάδας συλλήβδην, στην βάση ορισμένου ή ορισμένων γενικών γνωρισμάτων που θεωρείται ότι φέρουν εγγενώς όλα τα μέλη της, γνωρισμάτων που εκλαμβάνονται ως απεχθεί. Αντικείμενο ρατσιστικής αντιμετώπισης μπορεί να γίνει ένα άτομο ή μια ομάδα που λογίζονται κατώτερα αφύσικα κ.α, λόγω εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, φυλετικής προέλευσης, θρησκευτικών πεποιθήσεων, σεξουαλικού προσανατολισμού κ.ο.κ. Ο ρατσισμός²⁹ δεν είναι κατά ανάγκη προϊόν ιδιαίτερης θεωρητικής επεξεργασίας: Περισσότερο εκλαμβάνει ως δεδομένες κάποιες στερεότυπες και συχνά κοινότοπες προκαταλήψεις και πρακτικές, που οδηγούν σε αντίστοιχες περιφρονητικές συμπεριφορές προς την ομάδα-στόχο. Δεν καταλήγει αναγκαστικά σε οργανωμένη, επιθετική και βίαιη δράση, μολονότι αυτό το ενδεχόμενο διατηρείται πάντα ως πιθανό.*

Ο φυλετισμός³⁰ εμπεριέχει την ρατσιστική στάση, αλλά την εντάσσει σε μια ολοκληρωμένη, ιεραρχική, βιολογική θεώρηση των ανθρώπινων φυλών. Σε αυτό το πλαίσιο, η φυλή εκλαμβάνεται ως η κατεξοχήν σημαντική ανθρωπολογικής τάξεως κατηγορία για την ανάλυση όλων των διανθρώπινων, επομένως και κοινωνικών και πολιτικών σχέσεων. Ο εθνοφυλετισμός συνιστά μια σύνθεση φυλετισμού και εθνικισμού, τα πρωτεία της οποίας διατηρεί ο φυλετισμός, καθώς θεωρείται ότι το έθνος ανάγεται στην φυλή ως παράγωγό της, διατηρώντας αναλλοίωτα τα γνωρίσματά της.”

Τι υποστήριζε όμως ακριβώς ο εθνοφυλετισμός³¹ του ναζιστικού μορφώματος του Αδόλφου Χίτλερ;

Υποστήριζε εξ αρχής ότι υπάρχουν διαφορετικές ανθρώπινες φυλές. Οι φυλές αυτές είναι κλειστές και αποτελούν βιολογικά σύνολα με προσίδια χαρακτηριστικά συμπεριλαμβανομένων ψυχικών και

28 Βανδώρος, Σ (2015), Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες, Αθήνα, ΣΕΑΒ, σελ.137,138

29 Βανδώρος, Σ (2015), Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες, Αθήνα, ΣΕΑΒ, σελ.137,138

30 Βανδώρος, Σ (2015), Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες, Αθήνα, ΣΕΑΒ, σελ.138

31 Βανδώρος, Σ (2015), Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες, Αθήνα, ΣΕΑΒ, σελ.138

διανοητικών γνωρισμάτων. Τα χαρακτηριστικά αυτά αναπαράγονται και διαιώνονται μόνον μέσω του αίματος. Επιπλέον, οι φυλές δημιουργούν τα έθνη, ο εθνικός πολιτισμός είναι πνευματική εκδήλωση της φυλής στην οποία ανάγεται.

Οι φυλές αυτές χωρίζονται σε δυο κατηγορίες: στις ανώτερες και στις κατώτερες. Υπάρχει ένας διαρκής ανταγωνισμός, μια διαρκή μάχη για επιβίωση μεταξύ των εθνών-φυλών από την οποία ο ισχυρότερος θα επικρατήσει. Εξαιτίας αυτής της μάχης για επιβίωση σκοπός των φυλών είναι η φυλετική καθαρότητα του έθνους, δηλαδή οποιοσδήποτε βιολογικές επιμειξίες και πολιτισμικές επιρροές πρέπει να απορριφθούν, διαφορετικά θα υπάρξει εκφυλισμός του έθνους-φυλής, κάτι το οποίο θα την αποδυναμώσει.

Το πολιτικό μοντέλο διακυβέρνησης πρέπει να αποδεχθεί τις παραδοχές αυτές ως φυσικές και δεδομένες έτσι ώστε να ενεργεί ανάλογα. Θα πρέπει να αποκρούει σθεναρά οποιαδήποτε ιδέα, όπως αυτή της ισότητας μεταξύ των ανθρώπων που αντιτίθεται στις παραδοχές του εθνοφυλετισμού.

Η θεωρία του αριανισμού³² στηρίχθηκε πάνω σε τρεις άξονες:

Πρώτα απ όλα στο διαχωρισμό των φυλών σε τρεις κατηγορίες: Στις φυλές που δημιουργούν πολιτισμό, η άρια φυλή στην οποία ανήκουν τα νορδικά φύλα και τα γερμανικά φύλα. Στις φυλές που φέρουν πολιτισμό, δηλαδή δεν έχουν κάτι το υψηλό να επιδείξουν ως δικός τους έργο, ωστόσο έχουν την δυνατότητα να διατηρήσουν και να αξιοποιήσουν τον πολιτισμό που τους δόθηκε. Και τέλος, είναι οι φυλές που είναι καταστροφείς του πολιτισμού, η ατελής φυλή όπως την ονομάζουν. Σε αυτή την τελευταία φυλή κατατάσσουν τους Εβραίους, τους τσιγγάνους, τους ομοφυλόφιλους, και γενικά όποιον υστερούσε χαρακτηριστικών σύμφωνα πάντα με την ιδεολογία τους.

Δεύτερον, οι εθνικοσοσιαλιστές θεωρούσαν ότι το Γερμανικό έθνος βρίσκεται σε μια κατάσταση ακραίας παρακμής εξαιτίας της βιολογικής επιμειξίας με κατώτερες φυλές, ιδίως με την εβραϊκή φυλή.

Και τρίτον για να αντιμετωπιστεί αυτός ο “θανάσιμος” κατά τα λεγόμενα τους κίνδυνος, θα έπρεπε να δοθεί ένας αγώνας επιβίωσης μέχρις εσχάτων, με την προσδοκία πάντα της παλιγγενεσίας του έθνους τους. Οι “καθαροί” Γερμανοί θα εσωτερικεύσουν την εθνοφυλετική αντίληψη του εθνικοσοσιαλισμού και θα την εφαρμόζουν είτε ατομικά είτε συλλογικά σε κάθε στιγμή της ζωής τους.

Οι πιο πάνω ιδέες μπορεί σήμερα να φαντάζουν παράλογες³³ και επικίνδυνες, εκείνη όμως την

---

32 Βανδώρος, Σ (2015), Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες, Αθήνα, ΣΕΑΒ, σελ.138

33 Βανδώρος, Σ (2015), Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες, Αθήνα, ΣΕΑΒ, σελ.138

χρονική περίοδο δεν ήταν ιδιαίτερα πρωτότυπες και είχαν μια βασική λογική. Οι ιδέες αυτές έλκουν την καταγωγή τους από τις διαδεδομένες ως τότε θεωρήσεις περί φυλετικής ανωτερότητας των ευρωπαϊκών λαών και σε συνάφεια με την αποικιοκρατία και τις ιμπεριαλιστικές επεκτάσεις σε Αφρική, Ασία και λατινική Αμερική, τις αξιοποίησαν για να πείσουν την κοινή γνώμη.

Το αίμα³⁴ σύμφωνα με την εθνικοσοσιαλιστική ιδεολογία εκλαμβάνεται ως βιολογική συνέχεια, είναι το μοναδικό αυθεντικό κριτήριο για να ενταχθεί ή να αποκλειστεί κάποιος σε ένα έθνος-φυλή. Ήταν επείγουσα ανάγκη για το γερμανικό Εθνικοσοσιαλιστικό κόμμα να ανακτήσει πίσω το χαμένο γερμανικό αίμα από τις προσαρτημένες ανατολικές επαρχίες και την κατεχόμενη Πολωνία. Οι εθνικοσοσιαλιστές ενθάρρυναν επίσης, τους Γερμανούς με “καθαρό³⁵” αίμα να τεκνοποιήσουν, μέσω προγραμμάτων επιλεκτικού ζευγαρώματος, διότι αυτοί έφεραν στον μέγιστο βαθμό άρια χαρακτηριστικά. Ωστόσο, σε περιπτώσεις που γεννιόντουσαν μωρά, τα οποία από βιολογικής άποψης ήταν ανεπαρκή, θανατώνονταν, καθώς θεωρούνταν εμπόδιο στην φυλετική αναγέννηση.

Οι Ναζί κατηγορούσαν τους Εβραίους³⁶, για την ήττα τους στον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο και τους ταπεινωτικούς όρους που τους επιβλήθηκαν στις Βερσαλλίες, θεωρούσαν ότι κρύβονταν πίσω από πανίσχυρες τράπεζες και μεγάλες επιχειρήσεις. Ο ίδιος ο Χίτλερ, ισχυριζόταν ότι οι Εβραίοι ήταν υπεύθυνοι για μια διεθνή συνωμοσία καπιταλιστών και κομμουνιστών, με στόχο τους να αποδυναμώσουν και να ανατρέψουν το γερμανικό έθνος. Παρουσίαζε τον κόσμο με ψευδοθηρησκευτικούς και ψευδοεπιστημονικούς όρους, μια μάχη για την κυριαρχία ανάμεσα σε Γερμανούς και Εβραίους, που εκπροσωπούσαν αντίστοιχα το καλό και το κακό.

Ακολουθούν αποσπάσματα από το βιβλίο του Αδόλφου Χίτλερ, *ο Αγών μου (Mein Kampf)*³⁷:
“*Το σημείο που περισσότερο με απασχόλησε ήταν η ενεργητικότητα που έδειχναν οι Εβραίοι σε ορισμένους τομείς. Το πράγμα με έκανε να προσπαθήσω λίγο λίγο να υπεισέλθω στο μυστήριο αυτού. Γιατί, υπήρχε οποιαδήποτε βρωμιά ή ατιμία μέσα στην κοινωνία που να μην έχει ανακατευτεί ένας Εβραίος τουλάχιστον; Μόλις βυθίζεις το νυστέρι μέσα σε ένα τέτοιο απόστημα, θα έβλεπες να βγαίνει από εκεί, σαν ένα σκουλήκι από ένα σάπιο σώμα, ένας μικρός Γιούδας έκπληκτος κάτω από το ξαφνικό φως.*”

[...] “*Αυτός που θέλει να απελευθερώσει τον γερμανικό λαό από τις επιδράσεις που δεν αναφέρονται στην καταγωγή του, πρέπει πρώτα να τον απαλλάξει από εκείνους που τον έσπρωξαν στον δρόμο*

34 Stackelberg, R & Winkle S, (επιμ.) (2002), *The Nazi sourcebook. An anthology of texts*, Λονδίνο: Routledge, σελ. 271-272. Βανδώρος, Σ (2015), *Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες*, Αθήνα, ΣΕΑΒ, σελ.140

35 Βανδώρος, Σ (2015), *Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες*, Αθήνα, ΣΕΑΒ, σελ.143

36 Heywood, A, (2007) *Πολιτικές Ιδεολογίες*, (μτφρ.) Χ. Κουτρής, Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, σελ.414

37 Βανδώρος, Σ (2015), *Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες*, Αθήνα, ΣΕΑΒ, σελ. 144

αυτών των επιδράσεων. Το γερμανικό έθνος δεν θα μπορέσει ποτέ πια να αναγεννηθεί, αν δεν αντιμετωπίσει αποφασιστικά το φυλετικό πρόβλημα και σαν επακόλουθο το πρόβλημα των Εβραίων.” (Hitler 1961,σελ.62-63,297,333)

1.6 Κράτος, λαός και λαϊκή κοινότητα στον εθνικοσοσιαλισμό.

Ο Χίτλερ, ως κύριος εκφραστής του εθνικοσοσιαλισμού, αξιολογεί το κράτος με βάση σε ποιo βαθμό, με τη λειτουργία και την οργάνωση του, μπορεί να εκπληρώσει τα ιδεώδη του λαού. Το κράτος³⁸, σύμφωνα με τον ίδιο αποτελεί μια μορφή, ένα σχήμα και όχι μια ουσία, έχει δευτερεύουσα σημασία σε σχέση με το έθνος-φυλή, τον λαό και την λαϊκή κυριαρχία. Πρόκειται επομένως για ένα μέσο που θα κριθεί με βάση την χρησιμότητα του, παρότι είναι μοναδικό και αναντικατάστατο.

“Όταν μιλούμε για την υψηλή αποστολή του κράτους, δεν πρέπει ποτέ να ξεχνούμε ότι αυτή η αποστολή ανήκει δικαιωματικά στον λαό, όπου το κράτος δεν έχει άλλο ρόλο παρά να τον αφήσει ελεύθερο να εξελίσσεται, χάρις στην οργανική δύναμη της ύπαρξής του.” (Hitler, 1961, Β' τομ., σελ.27-28)

“Ο λαός είναι η αναγκαία προϋπόθεση της πολιτικής τάξης συλλήβδην, και δεν είναι το κράτος που διαμορφώνει τον λαό, αλλά ο ίδιος ο λαός απαρτίζει το κράτος, το οποίο δίνει ιστορική συνέχεια και διάρκεια στον λαό.” (Ernst Rudolf Huber, στο Συνταγματικό Δίκαιο του Γερμανικού Ράιχ (1939).

“Η οργάνωση δεν διαθέτει εγγενή νομική υπόσταση, ούτε δική της αποστολή, ούτε καν ξεχωριστή ζωή, αλλά εξαρτάται από την ανθρώπινη θέληση του οργανισμού, η οποία εφαρμόζεται στην οργάνωση. Ο λαός ως ζωντανός οργανισμός δίνει μορφή στον εαυτό του δια του κράτους.” (Νομικός Gottfried Neesse, 2004,1952).

Το κράτος επομένως, θεωρείται εξουσιαστική δομή³⁹, η οποία επιβάλλει την αναθεωρημένη, εθνικοσοσιαλιστική αντίληψη ότι ο λαός είναι μια βιολογική κοινότητα, τα μέλη της οποίας υποτίθεται έχουν γερμανικό αίμα, και απορρίπτει όλους τους υπόλοιπους ως ξένο σώμα.

Η ιθαγένεια σύμφωνα με τον Rosenberg, είναι δικαίωμα που κατακτάται από το άτομο. Το κράτος

38 Βανδώρος, Σ (2015), Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες, Αθήνα, ΣΕΑΒ, σελ.141,142

39 Βανδώρος, Σ (2015), Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες, Αθήνα, ΣΕΑΒ, σελ.141

την αποδίδει με την προϋπόθεση να υπάρχει φυλετική αυτοσυνειδησία. Κάθε νεαρός Γερμανός θα πρέπει να αφιερώσει την ζωή του στην υπηρεσία ενός ιδανικού και ενός καθήκοντος, ακόμη κι αν αυτό απαιτεί την θυσία της ίδιας τους της ζωής. Έτσι η ένταξη στην νεολαία του Χίτλερ, αποσκοπούσε σε αυτό, δηλαδή στο να καλλιεργήσει τον ηρωισμό ως ιδιότητα στον χαρακτήρα του παιδιού.

Εν συνεχεία, ο Neesse περιγράφει και τι εννοούμε ως λαό: *“ Ο λαός νοείται ως οργανισμός με προσίδια χαρακτηριστικά, με την δική του ζωή και νόμους, ανεξάρτητα από οποιαδήποτε κρατική μορφή. Τα άτομα θεωρούνται κύτταρα του οργανισμού, και κάθε κύτταρο επιτελεί τη δική του λειτουργία, όπως συμβαίνει και με ένα σώμα. Το άτομο συνάπτει φυσικούς και πνευματικούς δεσμούς με το σώμα του λαού σε όλες τις εκδηλώσεις του, από τους οποίους και επηρεάζεται”. (Neesse, 2004,1952)*

“Ο λαός είναι ένα πολιτικά ενεργό όλον, μόνο μέσω εκείνων οι οποίοι ενσαρκώνουν την θέληση του. Αυτή η θέληση όμως δεν μπορεί ποτέ να προσδιοριστεί από την αρχή της πλειοψηφίας και τις εκλογές. Εκδηλώνεται σε ανθρώπους και κινήματα, και είναι η ίδια η Ιστορία που καθορίζει τελικά ποιοι, πράγματι, μπορούν να αντιπροσωπεύσουν τη λαϊκή θέληση”. (Neesse, 2004,1952)

Κατά τον Beck *“ Ως λαό εννοούμε ένα ολόκληρο ζωντανό σώμα, το οποίο είναι φυλετικά ομοιόμορφο και το οποίο υφίσταται ως τέτοιο μέσω μιας κοινής ιστορίας, ενός κοινού πεπρωμένου, μιας κοινής αποστολής και κοινών καθηκόντων... Ο λαός είναι ο χώρος στον οποίο η φυλή μπορεί να αναπτύξει την δύναμή της... Χωρίς τον λαό η φυλή δεν έχει ζωή, χωρίς τη φυλή ο λαός δεν έχει επάρκεια στον χρόνο”. (Beck,2004,1952)*

Η λαϊκή κοινότητα⁴⁰ είναι μια έννοια που οικειοποιήθηκαν οι Γερμανοί εθνικοσοσιαλιστές και αφορά την πιο ενεργητική εκδοχή του λαού. Αντιστάθμιζε το αίσθημα της βαθιάς κρίσης και του εσωτερικού σπαραγμού, μετά την καταστροφή του Α Παγκοσμίου πολέμου. Ήταν μια ιδέα πολιτικής ενότητας και αλληλεγγύης που εκμεταλλεύτηκαν, με σκοπό την ποθούμενη από τον λαό εθνική αναγέννηση.

Παρουσίαζαν την λαϊκή κοινότητα, συνεχώς εκτεθειμένη στον κίνδυνο, οπότε και έπρεπε να κατευθύνουν το συλλογικό σώμα προς την ενότητα και την αλληλεγγύη, ακόμη και αν έπρεπε να λάβουν ακραία μέτρα για να την υπερασπιστούν. Η πρακτική αυτή οδήγησε σε ακραία πόλωση με την διάκριση αυτών που ο εθνικοσοσιαλισμός θεωρούσε αυθεντικά μέλη της (Volkskameraden) και σε αυτούς που θεωρούσε εχθρούς του Γερμανικού λαού (Volksfeinde).

---

40 Βανδώρος, Σ (2015), Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες, Αθήνα, ΣΕΑΒ, σελ.143

1.7 Η αρχή του αρχηγού.

Η αρχή του αρχηγού⁴¹ συνιστά ότι ο Φύρερ στην Γερμανία και ο Ντούτσε στην Ιταλία αποτελούν τον φυσικό ηγέτη-οδηγό του λαού-έθνους, δηλαδή είναι η υπέρτατη μορφή εξουσίας. Οι φασίστες γοητεύτηκαν από την ιδέα του υπέρτατου αδιαμφισβήτητου ηγέτη από το έργο του Φρήντριχ Νίτσε⁴² “Τάδε έφη Ζαρατούστρα”(1884). “Ο Νίτσε απεικονίζει τον “υπεράνθρωπο” ως ένα άτομο που ανυψώνεται πάνω από τα “αγελαία ένστικτά” της συμβατικής ηθικής και ζει σύμφωνα με την δική του θέληση και τις δικές του επιθυμίες”

Οι εκλογές, τα δημοψηφίσματα και οι ψηφοφορίες στο κοινοβούλιο που υποτίθεται εκφράζουν τη θέληση του λαού απαξιώνονται καθώς δεν τον εκφράζουν στην ενότητα και στην ολότητα του. Ο αρχηγός⁴³ ενσαρκώνει την λαϊκή θέληση στην καθαρή και αδιάφθορη εκδοχή της. Διερμηνεύει αυθεντικά την θέληση που ενυπάρχει στον λαό με την μορφή όμως των συναισθημάτων και των ενστίκτων, μια συλλογική θέληση ακέραιη και συνειδητοποιημένη. Ο αρχηγός αποκαλύπτει τους εγγενείς φυσικούς νόμους που διέπουν το έθνος, θέτει υψηλούς σκοπούς και διευθύνει τη ζωή του έθνους, προσδίδοντας την, αξία και προοπτική. Η εξουσία του είναι απεριόριστη και δεν υπόκειται σε ελέγχους από κάποια άλλη αρχή. Δεν είναι σε καμία περίπτωση αντιπρόσωπος του λαού, ούτε εκλεγμένος αξιωματούχος, ούτε όργανο του κράτους.

Κατά τον Huber: “ Ο αρχηγός ενοποιεί στον ίδιο όλη την κυρίαρχη εξουσία του Ράιχ, κάθε δημόσια εξουσία στο κράτος, όπως και στο [Εθνικοσοσιαλιστικό] κίνημα, εκπορεύεται από την αυθεντία του αρχηγού. Δεν πρέπει να κάνουμε λόγο για κρατική εξουσία, αλλά για εξουσία του αρχηγού, εάν θέλουμε να προσδιορίσουμε ορθά τον χαρακτήρα της πολιτικής εξουσίας στο πλαίσιο του Ράιχ. Το κράτος δεν διαθέτει πολιτική εξουσία ως απρόσωπη μονάδα, αλλά την αποκτά από τον αρχηγό ως εκτελεστή της λαϊκής θέλησης. Η αυθεντία του αρχηγού είναι ολική και περιεκτική των πάντων, ενοποιεί σε αυτήν όλα τα μέσα της πολιτικής καθοδήγησης. (Huber, 2004,1952)

Όπως προέβλεπε και το εγχειρίδιο οργάνωσης του ναζιστικού κόμματος, “ Ο αρχηγός⁴⁴ έχει πάντα δίκιο, και ποτέ να μην εναντιώνεσαι στις διαταγές”, αποδεικνύει ότι ο ηγέτης ήταν αλάνθαστος και όφειλαν να υποτάσσονται σε αυτόν χωρίς δισταγμό. Η αρχή αυτή είχε εφαρμογή σε όλη την κρατική και κομματική ιεραρχία.

Το ναζιστικό κόμμα είναι μια αυτοτελής δομή μέσω της οποίας εκφράζεται η λαϊκή θέληση. Είναι

41 Βανδώρος, Σ (2015), Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες, Αθήνα, ΣΕΑΒ, σελ.145

42 Heywood, A, (2007) Πολιτικές Ιδεολογίες,(μτφρ.) Χ. Κουτρής, Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, σελ.394

43 Βανδώρος, Σ (2015), Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες, Αθήνα, ΣΕΑΒ, σελ.145

44 Βανδώρος, Σ (2015), Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες, Αθήνα, ΣΕΑΒ, σελ.146

ο συνδετικός κρίκος ανάμεσα στο λαό και το κράτος. Δεν τίθεται στην υπηρεσία του κράτους, όπως έγινε με τον ιταλικό φασισμό, ούτε διεύθυνε το κράτος όπως στην Σοβιετική Ένωση.

Επιπλέον, πολλοί κοινωνιολόγοι της εποχής όπως (Moscha, 1858-1941),(Pareto, 1848-1923), (Michels, 1875-1936), υποστήριζαν ότι η εξουσία των ελίτ είναι αναπόφευκτη και συνεπώς ούτε η δημοκρατία, η οποία στηρίζεται στην πολιτική ισότητα, ούτε ο σοσιαλισμός που εκφράζει την οικονομική ισότητα είναι εφικτά.

Σύμφωνα με τους ιδεολόγους του φασισμού-εθνικοσοσιαλισμού,⁴⁵ πρώτον υπάρχει ο υπέρτατος ηγέτης, επιβλέπει τα πάντα, κατέχει απεριόριστη εξουσία. Δεύτερον, υπάρχει η ελίτ, αποτελείται από άντρες που διακρίνονται για τον ηρωισμό τους, το όραμα τους και την αυτοθυσία τους. Και τρίτον είναι οι μάζες, που αποζητούν την καθοδήγηση με την απόλυτη υπακοή τους στον ηγέτη και στην ελίτ.

1.8 Η αγροτική Ιδεολογία.

Ο Ιταλικός φασισμός παρουσιαζόταν στην κοινωνία ως μια δύναμη εκσυγχρονιστική, που προωθούσε τα ευεργετήματα της βιομηχανίας και της τεχνολογίας. Στον αντίποδα. Η εθνικοσοσιαλιστική προσέγγιση κατηγορούσε εν γένει τον σύγχρονο πολιτισμό θεωρώντας τον περιθωριακό και διεφθαρμένο, ειδικά στα θέματα της αστικοποίησης και της εκβιομηχάνισης. Θεωρούσε ότι η Γερμανοί, είναι αγροτικός λαός⁴⁶, σκοπός του οποίου είναι να δουλεύει την γη και να εξευγενίζεται μέσα από την χειρωνακτική εργασία. Η ζωή μέσα στις “βρώμικες” και ανθυγιεινές πόλεις, μέσα στον μαρασμό, απειλεί να εξασθενίσει την φυλή και το γερμανικό πνεύμα. Η αγροτική ιδεολογία επεκτάθηκε και στην εξωτερική πολιτική των Ναζί, καθώς μόνο με την εδαφική επέκταση θα μπορούσε ο Γερμανικός λαός, να αποκτήσει χώρο και να ανακουφιστεί από το βάρος του υπερπληθυσμού.

Σε αυτό το σημείο, η εθνικοσοσιαλιστική προσέγγιση αντιφάσκει, διότι ο πόλεμος και η στρατιωτική εξάπλωση δεν μπορούν στην πράξη, να αποφύγουν τις διαδικασίες της σύγχρονης βιομηχανικής κοινωνίας. Οπότε λοιπόν, αντί ο γερμανικός λαός να επιστρέψει στην ύπαιθρο, έμεινε στα μεγάλα αστικά κέντρα, τα οποία εκείνη την περίοδο γνώρισαν μια ταχύρυθμη εκβιομηχάνιση. Η αγροτική Ιδεολογία αποδείχθηκε ένα ρητορικό πυροτέχνημα.

---

45 Heywood, A, (2007) Πολιτικές Ιδεολογίες,(μτφρ.) Χ. Κουτρής, Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, σελ.394

46 Heywood, A, (2007) Πολιτικές Ιδεολογίες,(μτφρ.) Χ. Κουτρής, Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, σελ416,417

1.9 Ο ολοκληρωτισμός.

Επιθυμία του Μουσολίνι, ήταν να εδραιώσει όχι ένα παραδοσιακό αυταρχικό καθεστώς, αλλά ένα “ολοκληρωτικό κράτος”⁴⁷. Η διαφορά με τις μοναρχίες ή τις παραδοσιακές δικτατορίες είναι ότι το ολοκληρωτικό κράτος θα προσπαθήσει να πολιτικοποιήσει την κοινωνία, κινητοποιώντας τη λαϊκή υποστήριξη προς το καθεστώς. Αυτό θα γινόταν μέσα από μαζικές συγκεντρώσεις, πορείες και διαδηλώσεις, αλλά φυσικά και με την προπαγάνδα, ενώ τα παραδοσιακά καθεστώτα θα προσπαθούσαν να καταπνίξουν την πολιτική δραστηριότητα, αποκλείοντας τις μάζες από την πολιτική.

Ο ολοκληρωτισμός απαιτεί το άτομο να είναι πλήρως υποταγμένο στο κράτος, χωρίς να παρουσιάζει μια παθητική αποδοχή της εξουσίας.

Οι Friedrich και Brezinski αναγνωρίζουν στα ολοκληρωτικά καθεστώτα το “εξαπλό σύνδρομο”⁴⁸. *“Πρώτον, έχουν επίσημη ιδεολογία, η οποία παρουσιάζεται με σχεδόν θρησκευτικό τρόπο ως αλάθητη. Δεύτερον, αυτά τα καθεστώτα συνήθως κυριαρχούνται από ένα μόνο κόμμα, και συνήθως υπό την ηγεσία ενός και μόνου άντρα, ο οποίος ελέγχει τους μοχλούς της κυβέρνησης. Τρίτον, έχουν μια αστυνομία που τρομοκρατεί και ξεριζώνει την πολιτική διαφωνία με τη χρήση μέσων πειθαναγκασμού και εκφοβισμού. Τέταρτον, το μονοπώλιο των μέσων ενημέρωσης διασφαλίζει ότι μπορούν να εκφραστούν μόνο πολιτικά “ασφαλείς” και ιδεολογικά “καθαρές” απόψεις. Πέμπτον, το κράτος έχει το μονοπώλιο των όπλων και επομένως την αποκλειστική δυνατότητα της χρήσης βίας. Έκτον, τα απολυταρχικά κράτη χαρακτηρίζονται από τον κρατικό έλεγχο όλων των πλευρών της οικονομικής ζωής”*.

Η έννοια του ολοκληρωτισμού τονίζει τις ομοιότητες μεταξύ του φασισμού και του κομμουνισμού, καθώς τα χαρακτηριστικά αυτά συναντώνται και στη φασιστική Ιταλία και στην Ναζιστική Γερμανία, αλλά και στην Κομμουνιστική Σοβιετική Ένωση.

Ο ολοκληρωτισμός⁴⁹ στη Γερμανία κυριαρχεί στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, στην τέχνη, την παιδεία, την εκπαίδευση και στις διάφορες οργανώσεις των νέων. Ενώ στην Ιταλία θα λέγαμε ότι απέτυχε, διότι πολλοί τοπικοί ηγέτες, ιδιαίτερα στον νότο διατήρησαν την εξουσία τους και η εκκλησία με την σειρά της διατήρησε τα προνόμια και την ανεξαρτησία της.

Φυσικά, υπήρξαν ομοιότητες μεταξύ της ναζιστικής Γερμανίας και της Σοβιετικής Ένωσης, ειδικά

---

47 Heywood, A, (2007) Πολιτικές Ιδεολογίες,(μτφρ.) Χ. Κουτρής, Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, σελ.348,349 με βάση την νέα έκδοση του βιβλίου του A.Heywood.

48 Heywood, A, (2007) Πολιτικές Ιδεολογίες,(μτφρ.) Χ. Κουτρής, Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, σελ.347, με βάση την νέα έκδοση του βιβλίου του A.Heywood.

49 Heywood, A, (2007) Πολιτικές Ιδεολογίες,(μτφρ.) Χ. Κουτρής, Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, σελ.348,349 με βάση την νέα έκδοση του βιβλίου του A.Heywood.

την περίοδο της διακυβέρνησης από τον Στάλιν, ωστόσο δεν μπορούμε να εξετάσουμε τα καθεστώτα αυτά μόνο υπό το πρίσμα του ολοκληρωτισμού, διότι θα ήταν λάθος να αποκρύψουμε τις σημαντικές ιδεολογικές διαφορές τους.

Οι φασίστες⁵⁰ διακήρυτταν τις αρχές της πάλης, του ελιτισμού και του εθνικισμού, ενώ οι κομμουνιστές την συνεργασία, την ισότητα και την διεθνή αλληλεγγύη. Αυτό αποδεικνύει ότι ο φασισμός και ο κομμουνισμός είναι ιδεολογικά ετερογενείς.

1. 10 Οι ρίζες του πλουραλισμού.

Ο πλουραλισμός⁵¹ εμφανίζεται στην Ευρώπη ως αντίδραση στην ιδέα του μονισμού και του απολυταρχικού κράτους. Στην Αμερική από την άλλη πλευρά αναπτύχθηκε ως πρακτική απάντηση στην επιθυμία για περιορισμό της κρατικής εξουσίας που αποτυπωνόταν στο σύνταγμα.

Ο πλουραλισμός έχει χρησιμοποιηθεί για να προσεγγίσει θεωρητικά διάφορους τύπους πολιτικών συστημάτων. Από τα αυταρχικά καθεστώτα έως τις φιλελεύθερες δημοκρατίες.

Ωστόσο, παρά την επίδραση που ασκεί, όταν προσπαθούμε να κατανοήσουμε καλύτερα τη θεωρία του για το κράτος προκύπτουν διάφορα ζητήματα.

Πρώτον, δεν ορίζεται το στοιχείο που συγκροτεί την πλουραλιστική θεώρηση. Υπάρχουν πολλών ειδών πλουραλισμοί, στην πολιτική επιστήμη, τις διεθνείς σχέσεις, και τη πολιτική θεωρία. Κατά τον Ντέιβιντ Νίκολ⁵²: *“Οι κύριες αιτίες της σύγχυσης βρίσκονται στο γεγονός ότι ο όρος έχει χρησιμοποιηθεί από διαφορετικές ομάδες στοχαστών που σπανίως επιχείρησαν να συνδυάσουν, τον ιδιαίτερο τρόπο με τον οποίο οι ίδιοι χρησιμοποιούσαν τον όρο με άλλους τρόπους χρήσης του.”*

Η πλουραλιστική προσέγγιση συσχετίζεται και με άλλα ιδεολογικά ρεύματα, όπως ο αναρχισμός, οι σοσιαλιστές, οι συντηρητικοί κ.α.

Δεύτερον, δίνει ελάχιστη σημασία στο κράτος ως προς την φύση του και ως προς την θεωρία του.

Οι ρίζες του πλουραλισμού εμφανίζονται στον αγγλικό εμπειρισμό αλλά και στον αμερικανικό πραγματισμό. Δηλαδή είναι μη θεωρητικός όλο περιέργως. Θεμελιώθηκε στην κριτική που ασκούσε για το κράτος, αλλά στις περισσότερες εκφάνσεις του ο πλουραλισμός εκφέρει ευνοϊκή άποψη για το κράτος στην δημοκρατική κοινωνία και ως μηχανισμός πολιτικής οργάνωσης.

---

50 Heywood, A, (2007) Πολιτικές Ιδεολογίες,(μτφρ.) Χ. Κουτρής, Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, σελ.349 με βάση την νέα έκδοση του βιβλίου του A.Heywood.

51 C. Hay, M. Lister, D. Marsh, “Το κράτος, θεωρίες και προσεγγίσεις”, Μτφρ. Γ. Αντωνίου, Α. Κουτσογιάννης, εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα σελ.53

52 C. Hay, M. Lister, D. Marsh, “Το κράτος, θεωρίες και προσεγγίσεις”, Μτφρ. Γ. Αντωνίου, Α. Κουτσογιάννης, εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα σελ.51

Οι Κόουλ, Φίγκις και Λάσκι⁵³, είναι οι πρώτοι εκπρόσωποι του αγγλικού πλουραλισμού.

Υποστηρίζουν ότι η πλουραλιστική προσέγγιση είναι μια κανονιστική θεωρία, η οποία περιγράφει το πως οργανώνονται οι κοινωνικές σχέσεις ώστε να πραγματοποιηθεί μια φιλελεύθερη, σοσιαλιστική κοινωνία. Η ποικιλομορφία είναι ένα κοινωνικό αγαθό που εμποδίζει την κυριαρχία μιας συγκεκριμένης ιδέας. Η εξουσία πρέπει να διαχέεται, ώστε να μην επιτραπεί να συγκεντρωθεί στο κράτος.

Κατά τον Νίκολς οι τρεις βασικές αρχές του αγγλικού πλουραλισμού είναι: 1) ότι η ελευθερία αποτελεί την πιο σημαντική πολιτική αξία και για να είναι προστατευμένη θα πρέπει να υπάρχει διάχυση της εξουσίας.

2) Οι ομάδες θεωρούνται “πρόσωπα”.

3) Η ιδέα της κρατικής κυριαρχίας πρέπει να απορριφθεί.

Οι θεωρητικοί του πλουραλισμού⁵⁴ δεν αποδέχονται την ιδέα μιας ενιαίας και αδιαίρετης κυριαρχίας η οποία είναι ενσωματωμένη στο κράτος. Ο τρόπος ώστε να περιοριστεί το κράτος είναι η διαίρεση της κοινωνικής οργάνωσης σε ομάδες και ενώσεις.

Παράδειγμα αποτελεί ο τρόπος με τον οποίο είχε συγκροτηθεί το βρετανικό κράτος και η κοινωνία των πολιτών μέχρι των Α Παγκόσμιο πόλεμο. Φορείς παροχής δημοσίων αγαθών ήταν οι δημόσιες, ιδιωτικές και εθελοντικές ομάδες. Η συμμετοχή του κράτους ήταν περιορισμένη.

Στις ΗΠΑ ο πλουραλισμός αντιτίθεται στο επεκτατικό κράτος. Αμερικανοί θεωρητικοί του πλουραλισμού είναι ο Τζον Ντιούι και η Μαίρη Φόλετ⁵⁵. Έδωσαν ιδιαίτερη σημασία στην εξουσία που συγκέντρωνε το κράτος εξαιτίας της εκβιομηχάνισης και των διάφορων ανακατατάξεων που προέκυψαν από τον Α Παγκόσμιο. Δήλωσαν την αντίθεση τους στον ατομικισμό και στην ιδέα του συγκεντρωτικού κράτους. Θεωρούσαν ότι τα άτομα υπάρχουν μόνο μέσα από τις ομάδες. Ο σύγχρονος τρόπος ζωής οδηγεί σε μια πλουραλιστική και σύνθετη κοινωνία, οπότε και πρέπει να περιοριστούν οι εξουσίες του κράτους για να μην καταστραφούν οι ομάδες.

Θα πρέπει όμως να εξετάσουμε την πλουραλιστική θεώρηση με βάση την κάθε ιδιαίτερη πολιτική συγκυρία. Στην διάρκεια της εξέλιξής της διαμορφώθηκε από κανονιστική σε εμπειρική θεωρία. Δηλαδή από το πως θα πρέπει να είναι τα πράγματα σε μια ανάλυση του πως κατανέμεται η εξουσία.

---

53 C. Hay, M. Lister, D. Marsh, “Το κράτος, θεωρίες και προσεγγίσεις”, Μτφρ. Γ. Αντωνίου, Α. Κουτσογιάννης, εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα σελ.53

54 C. Hay, M. Lister, D. Marsh, “Το κράτος, θεωρίες και προσεγγίσεις”, Μτφρ. Γ. Αντωνίου, Α. Κουτσογιάννης, εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα σελ.54

55 C. Hay, M. Lister, D. Marsh, “Το κράτος, θεωρίες και προσεγγίσεις”, Μτφρ. Γ. Αντωνίου, Α. Κουτσογιάννης, εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα σελ.55

Το κράτος θα πρέπει να είναι κατακερματισμένο σε πολλά κέντρα εξουσίας και ελέγχου⁵⁶. Τα σύγχρονα δημοκρατικά συστήματα στηρίζονται σε τρεις βασικές αρχές.

- 1) στον κεντρικό ρόλο των ομάδων στην πολιτική.
- 2) ο τρόπος που μοιράζεται η εξουσία στα διάφορα κέντρα εξουσίας.
- 3) ο βαθμός κοινωνικής συναίνεσης στην πολιτική διαδικασία.

Δεν μπορούμε να μην αναφέρουμε και την κριτική που γίνεται στο πλουραλισμό και τα σύνηθες λάθη των πλουραλιστών. Κατά τον Λίντμπλομ⁵⁷: *“Αποκτήσαμε την κακιά συνήθεια απλώς να θεωρούμε δεδομένο ότι οι άνθρωποι στην κοινωνία θα σκέφτονται με τον ίδιο τρόπο, λες και η συμφωνία είναι ένα φυσικό φαινόμενο που δεν χρειάζεται εξήγηση.[...] Η συμφωνία των ανθρώπων ως προς τα θεμελιώδη της πολιτικής κραυγάζει για μια εξήγηση.”*

Και ο Μαρς⁵⁸ επισημαίνει τα λάθη του πλουραλισμού.

- 1) Συγχέουν την πολλαπλότητα με τον πλουραλισμό. Δηλαδή το ότι υπάρχουν πολλές ομάδες και πεδία πολιτικής δεν σημαίνει ότι και η εξουσία μοιράζεται, ή ότι είναι ανοιχτή η πρόσβαση σε αυτήν.
- 2) Οι πλουραλιστές θεώρησαν λανθασμένα ότι επειδή οι ομάδες εισήχθησαν σε λίστες συμβούλων και πήραν θέση σε συζητήσεις με αξιωματούχους δεν σημαίνει ότι θα ασκήσουν και σημαντική επιρροή.
- 3) Αγνόησαν τους δομικούς και θεσμικούς φραγμούς⁵⁹ της πολιτικής συμμετοχής. Πίστεψαν ότι τα δίκτυα είναι στην πραγματικότητα υποκειμενικοί μεσάζοντες οι οποίοι εξαρτώνται από διαπροσωπικές σχέσεις.

Στο συμπέρασμα⁶⁰ που καταλήγουμε είναι ότι οι πλουραλιστές έχουν κάποιες κοινές παραδοχές.

- α) Για την πολιτική ιδιαίτερη σημασία έχουν οι ομάδες και όχι τα άτομα.
- β) Το κράτος πρέπει να έχει περιορισμένη ισχύ.
- γ) Απέναντι σε ένα κράτος που λειτουργεί ως μηχανισμός συλλογικής οργάνωσης και παραγωγής κοινωνικών αγαθών, οι ομάδες έρχονται σαν εναλλακτική λύση.

---

56 C. Hay, M. Lister, D. Marsh, “Το κράτος, θεωρίες και προσεγγίσεις”, Μτφρ. Γ. Αντωνίου, Α. Κουτσογιάννης, εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα σελ.59

57 C. Hay, M. Lister, D. Marsh, “Το κράτος, θεωρίες και προσεγγίσεις”, Μτφρ. Γ. Αντωνίου, Α. Κουτσογιάννης, εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα σελ.63

58 C. Hay, M. Lister, D. Marsh, “Το κράτος, θεωρίες και προσεγγίσεις”, Μτφρ. Γ. Αντωνίου, Α. Κουτσογιάννης, εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα σελ.66

59 C. Hay, M. Lister, D. Marsh, “Το κράτος, θεωρίες και προσεγγίσεις”, Μτφρ. Γ. Αντωνίου, Α. Κουτσογιάννης, εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα σελ.66

60 C. Hay, M. Lister, D. Marsh, “Το κράτος, θεωρίες και προσεγγίσεις”, Μτφρ. Γ. Αντωνίου, Α. Κουτσογιάννης, εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα σελ.75

δ) στις φιλελεύθερες δημοκρατίες, η εξουσία μοιράζεται, υπάρχει μερικώς μια διάκριση μεταξύ οικονομικής και πολιτικής εξουσίας και υπάρχει διαχωρισμός ανάμεσα στα κυβερνητικά επίπεδα. Μειονέκτημα του αποτελεί όπως αναφέραμε και πιο πάνω η προβληματική θεώρηση για το κράτος.

Ο πλουραλισμός είναι απόρροια του φόβου⁶¹ που προκαλεί το πανίσχυρο κράτος, και της αντίληψης ότι οι ισχυρές ενώσεις είναι σημαντικές για να περιοριστεί η εξουσία. Εν τέλει, υποστηρίζουν ότι τα κράτος έχει ουδέτερη οργάνωση, παραβλέποντας να εξετάσουν με ποιους τρόπους διατηρεί μεγάλο μέρος της εξουσίας, η οποία κάποιες φορές δεν χρησιμοποιείται για ευγενείς σκοπούς, ούτε διαχέεται ίσα στις ομάδες.

1.11 Νεοφασισμός και μεταφασισμός

Σύμφωνα με τον Hainsworth, παρατηρούμε δύο φαινόμενα που προκύπτουν μετά την συντριπτική ήττα, κατά την διάρκεια του Β Παγκοσμίου πολέμου, του φασισμού και του εθνικοσοσιαλισμού. Έχουμε τον Νεοφασισμό⁶² ή Νεοναζισμό, μια προσπάθεια δηλαδή από οργανώσεις η κινήματα να αναβιωθούν η φασιστική και η εθνικοσοσιαλιστική ιδεολογία, με σκοπό την ιδεολογική καθαρότητα, στην ουσία χωρίς παραλλαγές από τα ιδεολογικά τους πρότυπα.

Και από την άλλη έχουμε τον μεταφασισμό, δηλαδή μια οργάνωση ή ένα κόμμα το οποίο συσχετίζεται με την φασιστική κληρονομιά, ωστόσο έχει μετριοπαθέστερες θέσεις και πρακτικές. Έτσι, ενώ στρεβλώνουν το δημοκρατικό πολίτευμα, δεν εναντιώνονται σε αυτό, και δεν απειλούν να το καταστείλουν με βίαιες και εξτρεμιστικές μεθόδους. (Hainsworth, 2004)

Η διάκριση των δύο πιο πάνω φαινομένων δεν είναι πάντα ευκρινής⁶³, καθώς κάποια κόμματα και οργανώσεις χρησιμοποιούν σκόπιμα διφορούμενο και αμφίσημο λόγο. Ο λόγος είναι για να ικανοποιηθούν διαφορετικά ακροατήρια. Η διπλή αυτή απεύθυνση είναι καθαρά εργαλειακή, καθώς έτσι εξισορροπούνται από την μια πλευρά οι μνημένοι ιδεολόγοι οπαδοί και από την άλλη το ευρύ κοινό των συμπαθούντων και δυνητικά συνοδοιπόρων που προσπαθεί να προσεταιρισθεί το κόμμα ή η οργάνωση. Έτσι μετριάζουν την οξύτητα του λόγου τους και αποκρύπτουν τον εξτρεμιστικό χαρακτήρα τους. (Γεωργιάδου, 2008,σελ. 48-49, Mudde, 2000, σελ.20)

61 C. Hay, M. Lister, D. Marsh, “Το κράτος, θεωρίες και προσεγγίσεις”, Μτφρ. Γ. Αντωνίου, Α. Κουτσογιάννης, εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα σελ.75

62 Βανδώρος, Σ (2015), Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες, Αθήνα, ΣΕΑΒ, σελ.146

63 Βανδώρος, Σ (2015), Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες, Αθήνα, ΣΕΑΒ, σελ.147

Ενδεικτικό παράδειγμα νεοφασιστικού κόμματος αποτελεί το εθνικό μέτωπο του Ζαν Μαρί Λεπέν⁶⁴ στη Γαλλία. Ξεκίνησε ως κόμμα που υιοθετεί τον φασισμό, τον ναζισμό και τον αντισημιτισμό, ωστόσο προοδευτικά και υπό την ηγεσία της Μαρί Λεπέν άρχισε να κινείται προς μετριοπαθέστερες θέσεις. Συνεχίζει να αποτελεί ρατσιστικό, ξενοφοβικό και αυταρχικό κόμμα, αλλά δεν απορρίπτει τις θεμελιώδεις αρχές της δημοκρατίας.

Τα κόμματα της ριζοσπαστικής Δεξιάς⁶⁵, είναι αντιφιλελεύθερα, με λαϊκιστικό λόγο που εκμεταλλεύονται την κοινωνική αναταραχή και προβάλλουν ένα πολιτισμικό εθνικισμό ενάντια σε μετανάστες και ετερόχθονες.

Το Ιταλικό Κοινωνικό κίνημα του Τζιανφράνκο Φίνι⁶⁶, κάλυψε το φασιστικό του παρελθόν και μεταμορφώθηκε στην Εθνική Συμμαχία, η οποία οικειοποιήθηκε μια “μεταφασιστική” θεματολογία. Στην Βρετανία, το βρετανικό εθνικό κόμμα αναζωπύρωσε τον αντιμεταναστευτικό νεορατσισμό.

Η οικονομική ανάπτυξη και η πολιτική σταθερότητα που επικράτησε μεταπολεμικά, λειτούργησαν ως ανάχωμα για την πολιτική μίσους και μισαλλοδοξίας που εκπροσωπούσε η άκρα δεξιά.

Στην Ελλάδα, έχουμε την περίπτωση της Χρυσής Αυγής⁶⁷, η οποία ξεκίνησε την δεκαετία του ‘80, ως νεοναζιστική οργάνωση, με εξτρεμιστικά στοιχεία, ωστόσο από την επόμενη κιόλας δεκαετία αρχίζει να αλλάζει και να προσπαθεί να αποκρύψει την αληθινή ιδεολογική της ταυτότητα, αφαιρώντας τον όρο εθνικοσοσιαλισμός και τα παράγωγά του από τον δημόσιο λόγο.

Έν συνεχεία, το 2012 η οργάνωση της Χρυσής Αυγής βγαίνει από την περιθωριοποίηση, και γίνεται κοινοβουλευτικό κόμμα, το οποίο προσπαθεί όλο και περισσότερο να απαρνηθεί τον νεοναζιστικό χαρακτήρα της. Όμως παρά την απροκάλυπτη δράση της, τις εγκληματικές μεθόδους της, τα σύμβολα και τις πρακτικές του ναζισμού (τάγματα εφόδου, εμβλήματα, χαιρετισμοί κ.α), ακόμη κι αν μείνουμε μόνο στα επίσημα συγκαλυμμένα κείμενα της για τις “πραγματικές” επιδιώξεις της και πάλι θα είμαστε σε θέση να κατανοήσουμε το αληθινό προφίλ της. Το προφίλ που υπερασπίζεται τον εθνοφυλετισμό, την εθνική λαϊκή κοινότητα η οποία είναι βιολογικά ομοιογενής, απέχει μακράν από τη δημοκρατία.

Αρκετοί μελετητές υποστηρίζουν ότι ο φασισμός αποτελεί ένα διαρκή κίνδυνο για τις κοινωνίες, διότι οι ρίζες του εντοπίζονται στην ανθρώπινη ψυχολογία η κατά τον Έριχ Φρομ⁶⁸ (Fromm, 1984)

64 Βανδώρος, Σ (2015), Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες, Αθήνα, ΣΕΑΒ, σελ.146

65 Βανδώρος, Σ (2015), Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες, Αθήνα, ΣΕΑΒ, σελ.147

66 Heywood, A, (2007) Πολιτικές Ιδεολογίες,(μτφρ.) Χ. Κουτρής, Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, σελ.418

67 Βανδώρος, Σ (2015), Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες, Αθήνα, ΣΕΑΒ, σελ.147

68 Heywood, A, (2007) Πολιτικές Ιδεολογίες,(μτφρ.) Χ. Κουτρής, Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, σελ.385

στον “φόβο της ελευθερίας”. Η σύγχρονη κοινωνία και ο πολιτισμός, μας δίνουν μια μεγαλύτερη ατομική ελευθερία, συνδυασμένη όμως και με την απειλή της απομόνωσης και της ανασφάλειας. Τα άτομα σε περιόδους κρίσεων έχουν την δυνατότητα να δραπέτεύσουν από την ελευθερία και να υποταχθούν σε ένα ισχυρό ηγέτη, ή ένα ολοκληρωτικό καθεστώς για να αποζητήσουν την ασφάλεια. Η οικονομική κρίση και η πολιτική αστάθεια σε μια κοινωνία, η παγκοσμιοποίηση σε όλες τις εκφάνσεις είτε πολιτική, οικονομική είτε πολιτισμική, θεωρούνται οι πιο κατάλληλες συνθήκες για να αναπτυχθεί η φασιστική ιδεολογία.

1.12 Ο ρόλος της ιδεολογίας και η αξία του πολιτικού λόγου της νέας ακροδεξιάς.

Η νέα ακροδεξιά ρητορική⁶⁹ δεν ταυτίζεται μόνο με τον παραδοσιακό φασισμό. Οι νέοι ριζοσπαστικοί σχηματισμοί λειτουργούν εντός του συνταγματικού πλαισίου, και δεν επιθυμούν να αντικαταστήσουν την φιλελεύθερη αστική δημοκρατία με ένα αυταρχικό φασιστικό καθεστώς. Η ακροδεξιά ρητορική είναι αντι-ελίτ, υπερασπίζεται διάφορα είδη εθνικισμού, και επικρίνει την τρέχουσα λειτουργία της δημοκρατίας.

Τα φασιστικά κόμματα της περιόδου του 1922-1945 ήταν αντιφιλελεύθερα, αντικοινοβουλευτικά, αντισημιτικά, αντικομμουνιστικά, αντικαπιταλιστικά εν μέρει και αντιαστικά. Τα νέα ριζοσπαστικά δεξιά κόμματα θέλουν την κοινοβουλευτική δημοκρατία⁷⁰, δεν εναντιώνονται στον καπιταλισμό διότι δεν έχουν κάποιο εναλλακτικό οικονομικό πρόγραμμα. Ο κομμουνισμός στην Σοβιετική Ένωση κατέρρευσε οπότε δεν αποτελεί βασικός αντίπαλος. Και τέλος η αντιπάθεια προς την αστική τάξη αντικαταστάθηκε με την αντιπάθεια στους μετανάστες, στους πρόσφυγες και στους μουσουλμάνους.

Παρόλο που αντιτίθεται στην παγκοσμιοποίηση, χρησιμοποιεί τα τεχνολογικά μέσα και τις τεχνολογικές εξελίξεις της παγκοσμιοποίησης για να προωθήσει την εικόνα της εντός και εκτός συνόρων.

---

69 Αφουξενίδης Α, Πετρίδης Π., Πέτρου Μ., “Ακροδεξιά κοινωνικά δίκτυα: Διερεύνηση του πολιτικού και πολιτισμικού ακτιβισμού” Αθήνα, Σεπτέμβριος 2020 σελ. 38,39

70 Αφουξενίδης Α, Πετρίδης Π., Πέτρου Μ., “Ακροδεξιά κοινωνικά δίκτυα: Διερεύνηση του πολιτικού και πολιτισμικού ακτιβισμού” Αθήνα, Σεπτέμβριος 2020 σελ. 38,39

1.13 Κοινωνική και πολιτική πόλωση στην εποχή της “κανονικότητας”: Η ισχύς του δόγματος της δημόσιας τάξης και ασφάλειας.

Η ελευθερία έχει τρεις διαστάσεις⁷¹ στις μέρες μας, και είναι οι εξής: η ατομική διάσταση (η ικανότητα μου να διαθέτω τον εαυτό μου κατά βούληση), η κοινωνική διάσταση (εκφράζομαι και πράττω ελεύθερα, χωρίς να φοβάμαι από απειλές και εξαναγκασμούς) και η πολιτική διάσταση (το δικαίωμα του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι). Ωστόσο, τα δικαιώματα αυτά κάποιες φορές περιορίζονται και αυτό συνδέεται με την ιδέα του κοινωνικού συμβολαίου, το οποίο μέσω της συλλογικής πειθαρχίας διασφαλίζει την βέλτιστη κοινωνική συνύπαρξη.

Έτσι η ελευθερία άσκησης βίας, αφαιρείται από τους πολίτες και ανατίθεται στην αρμοδιότητα του κράτους, με σκοπό κατά τους φιλελεύθερους και τους συντηρητικούς, να διασφαλιστούν τα θεμελιώδη δικαιώματα των πολιτών και κατά τους μαρξιστές για την προστασία του καπιταλισμού ως τρόπου οργάνωσης της κοινωνικής ζωής.

Τα ακροδεξιά κόμματα⁷² που δημιουργήθηκαν μετά το τέλος του Β Παγκοσμίου πολέμου, παρουσιάζονται εχθρικά απέναντι σε όσους δεν μοιράζονται τις ίδιες πολιτισμικές αξίες με αυτά, και δεν χρησιμοποιούν πλέον την “εθνική καθαρότητα” με βιολογικούς όρους. Έχουμε μια μετατόπιση από την σφαίρα της βιολογίας στην πολιτισμική σφαίρα, ένα πεδίο πιο ανεκτό από τις δυτικές δημοκρατίες.

Κατά τον Άγγελο Σεριάτο⁷³: Η έννοια της ασφάλειας μοιάζει περισσότερο να λαμβάνει ένα αόριστο και μάλλον εθνοκεντρικό περιεχόμενο, παρά να ανταποκρίνεται σε μια αίσθηση φόβου και ανασφάλειας που βιώνεται ατομικά σε επίπεδο καθημερινότητας.

Η πηγή του φόβου⁷⁴ των πολιτών, θα πρέπει να ανιχνευθεί στην επίδραση που έχει η λανθάνουσα σύνδεση της εγκληματικότητας και της ανομίας με τις προσφυγικές ροές, τις καταλήψεις και τις διαδηλώσεις. Για αυτή την σύνδεση σημαντικές ευθύνες έχουν τα πολιτικά κόμματα και τα ΜΜΕ, που προσεταιρίζονται ακροδεξιά αφηγήματα είτε λόγω στρατηγικής, είτε λόγω ανεπάρκειας του συστήματος.

---

71 Σεριάτος Α., “Κοινωνική και πολιτική πόλωση στην εποχή της “κανονικότητας”: Η ισχύς του δόγματος της δημόσιας τάξης και ασφάλειας”, Δεκέμβριος 2019 σελ23

72 Σεριάτος Α., “Κοινωνική και πολιτική πόλωση στην εποχή της “κανονικότητας”: Η ισχύς του δόγματος της δημόσιας τάξης και ασφάλειας”, Δεκέμβριος 2019 σελ25

73 Σεριάτος Α., “Κοινωνική και πολιτική πόλωση στην εποχή της “κανονικότητας”: Η ισχύς του δόγματος της δημόσιας τάξης και ασφάλειας”, Δεκέμβριος 2019 σελ25

74 Σεριάτος Α., “Κοινωνική και πολιτική πόλωση στην εποχή της “κανονικότητας”: Η ισχύς του δόγματος της δημόσιας τάξης και ασφάλειας”, Δεκέμβριος 2019 σελ29

Το δόγμα της δημόσιας τάξης και ασφάλειας⁷⁵, μοιάζει να έχει διττό σκοπό: Από την μια επιδιώκει να εστιάσει την πολιτική συζήτηση σε θέματα ως προς τα οποία οι προοδευτικές δυνάμεις είναι αναρμόδιες και αναποτελεσματικές, ενώ οι συντηρητικές δυνάμεις είναι πιο αποφασιστικές στην λήψη αποτελεσματικών μέτρων. Και από την άλλη προσπαθεί να εμπεδώσει μια λογική, σύμφωνα με την οποία ότι κινείται πέρα από την “νεοφιλελεύθερη κανονικότητα” αποτελεί απειλή για την δημόσια ασφάλεια και θα πρέπει να πειθαρχείτε.

Σύμφωνα με τον πιο πάνω ισχυρισμό η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ δεν τα κατάφερε στον τομέα της δημόσιας ασφάλειας, ενώ η ΝΔ, εκτιμάται ότι θα τα πάει πολύ καλύτερα.

Παρότι οι Χρυσή Αυγή “τελείωσε” πολιτικά με τις εκλογές του 2019, *εντούτοις*⁷⁶, *οι ιδέες της έχουν μπολιαστεί σε σημαντική μερίδα της κοινωνίας, χρωματίζοντας εν μέρει το νέο τοπίο αλλά και έχοντας μια διαιρετική ισχύ ικανή να εδραιώσει το επόμενο διάστημα δυο διακριτούς -αν και με αντιφάσεις στο εσωτερικό τους – πόλους: από τη μια πλευρά, έναν προοδευτικό κοινωνικό πόλο οποίος αντιλαμβάνεται το δόγμα της δημόσιας τάξης και ασφάλειας, είτε ως απόπειρα κατασταλτικής θωράκισης της νεοφιλελεύθερης κανονικότητας είτε ως συγκυριακή ακροδεξιά ολίσθηση, δίνοντας έμφαση σε ποιοτικές και συλλογικές/ κοινωνικές διαστάσεις της ασφάλειας/ανασφάλειας. Και από την άλλη πλευρά ένα συντηρητικό κοινωνικό πόλο ο οποίος αντιλαμβάνεται το συγκεκριμένο δόγμα ως αναγκαία προσπάθεια για τη διασφάλιση της συγκεκριμένης εκδοχής της σταθερότητας και της αναχαίτισης του σχεδιασμένου ή μη- αλλά σε κάθε περίπτωση υπαρκτού, κατ’ εκείνον- “αφελληνισμού” της χώρας.*

Τα χαρακτηριστικά του κομματικού συστήματος της νέας περιόδου δεν μας έχουν δείξει ακόμη αν κατευθύνονται στη σταθεροποίηση του δικομματισμού ή προς έναν κατακερματισμό.

Η ΝΔ, με την νίκη της στις εκλογές, υιοθέτησε κατευθείαν το αφήγημα “περί επιστροφής στην κανονικότητα”. Ο Στέργιος Μήτας ορίζει την κανονικότητα⁷⁷ ως εξής: *Μία πολιτική, που διακήρυσσε την ανάκτηση της διακυβέρνησης από το (υποτιθέμενο) νόμιμο και κανονικό φορέα της, μια οικονομική, που εξέπεμπε ένα θετικό σήμα για την τήρηση των κανόνων (ή μη κανόνων) του παιχνιδιού της ελεύθερης αγοράς και μια ηθικο-νομική πτυχή, που αμέσως οργανώθηκε γύρω από μια ατζέντα “νόμου και τάξης”.*

---

75 Σεριάτος Α., “Κοινωνική και πολιτική πόλωση στην εποχή της “κανονικότητας”: Η ισχύς του δόγματος της δημόσιας τάξης και ασφάλειας”, Δεκέμβριος 2019 σελ29

76 Σεριάτος Α., “Κοινωνική και πολιτική πόλωση στην εποχή της “κανονικότητας”: Η ισχύς του δόγματος της δημόσιας τάξης και ασφάλειας”, Δεκέμβριος 2019 σελ30

77 Μήτας Σ., “Για τη μετεκλογική σφαίρα των ιδεών: κάποιες σκέψεις” στον εξής σύνδεσμο: [TELIKO \(enainstitute.org\)](http://TELIKO.enainstitute.org), Δεκέμβριος 2019 σελ32

1.14 Εθνικισμός.

Ο Εθνικισμός κατά τον Heywood⁷⁸, αποτελεί περισσότερο ένα απλό πολιτικό δόγμα, παρά μια πλήρως ανεπτυγμένη ιδεολογία όπως είναι ο φιλελευθερισμός και ο σοσιαλισμός. Εκφράζει την απλή πεποίθηση ότι το έθνος είναι μια φυσική και κατάλληλη μονάδα διακυβέρνησης των ανθρώπων. Το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό του εθνικισμού, είναι η ευρύτερη σύνδεση του με κινήματα και ιδέες, τα οποία αποδίδουν με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο μια βασική σημασία στο έθνος. Επίσης, ένα βασικό στοιχείο του Εθνικισμού είναι η συγκινησιακή ή συναισθηματική έλξη που προκαλεί ως ψυχολογικό φαινόμενο, ωστόσο δεν πρέπει να τον μπερδεύουμε με τον πατριωτισμό. Ο σκληρός πυρήνας των εθνικιστικών ιδεών και θεωριών αποτελείται από τα εξής μέρη: Το έθνος, η οργανική κοινότητα, ο εθνικός αυτοκαθορισμός, η πολιτική της ταυτότητα. Οι εθνικιστές⁷⁹ θεωρούν ότι το εθνικό κράτος είναι η ύψιστη και άριστη μορφή πολιτικής οργάνωσης, η οποία προσφέρει την πολιτισμική συνοχή και την πολιτική ενότητα. Ο λαός κερδίζει το δικαίωμα της αυτοδιακυβέρνησης του, εφόσον μοιράζεται την ίδια πολιτισμική ή εθνική ταυτότητα. Με δυο λόγια, ο εθνικισμός εκφράζει την λαϊκή αυτοδιακυβέρνηση, δηλαδή η διακυβέρνηση ασκείται από τον λαό, για τον λαό και μόνο προς το εθνικό του συμφέρον. Παρόλα αυτά, ο εθνικισμός ως δόγμα δεν αποζητά πάντα την απόσχιση από ένα μεγαλύτερο πολιτικό σχηματισμό. Εκφράζει και τις ιδέες της ομοσπονδοποίησης και την κατανομή εξουσιών σε τοπικό επίπεδο.

Ακριβώς επειδή είναι μεγάλη η δύναμη των συναισθηματικών στοιχείων στον εθνικισμό, και υπάρχει μια σχετική αδυναμία στα θεωρητικά του στοιχεία, αποδεικνύει γιατί έχει μεγάλη επιτυχία ως πολιτικό δόγμα.

Ο Heywood θεωρεί ότι ο εθνικισμός έχει “σχιζοφρενικό⁸⁰” πολιτικό χαρακτήρα, δηλαδή πέρασε από πολλές φάσεις κατά καιρούς, υπήρξε προοδευτικός ή αντιδραστικός, δημοκρατικός ή αυταρχικός, ορθολογικός ή αντιορθολογικός, δεξιός ή αριστερός. [...] “Οι φιλελεύθεροι, οι συντηρητικοί, οι σοσιαλιστές, οι φασίστες, ακόμη και οι κομμουνιστές, υπήρξαν ο καθένας με τον τρόπο του, θύματα της γοητείας του εθνικισμού και μόνο ίσως, ο αναρχισμός, μέσα από τη δική του απόλυτη απόρριψη του κράτους, βρίσκεται σε πλήρη αντίθεση με την ιδεολογία του έθνους”.

Ωστόσο, κάποιες μορφές του εθνικισμού, δεν συνδέονται με πολιτικές αξιώσεις, όπως είναι οι περιπτώσεις του πολιτισμικού εθνικισμού, του εθνοτικού εθνικισμού, επεκτατικός εθνικισμός κτλ. Οι εθνικιστικές πεποιθήσεις υπάρχουν σε όλες τις κοινωνίες, έχουν αντοχή στον χρόνο και λειτουργούν με βάση το αρχέγονο ένστικτό.

---

78 Heywood, A, (2007) Πολιτικές Ιδεολογίες,(μτφρ.) Χ. Κουτρής, Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, σελ. 291

79 Heywood, A, (2007) Πολιτικές Ιδεολογίες,(μτφρ.) Χ. Κουτρής, Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, σελ. 304

80 Heywood, A, (2007) Πολιτικές Ιδεολογίες,(μτφρ.) Χ. Κουτρής, Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, σελ. 239, σύμφωνα με την νέα έκδοση του βιβλίου του Α. Heywood.

Απόψεις για το έθνος⁸¹.

Οι φιλελεύθεροι προσυπογράφουν μια “πολιτική” αντίληψη του έθνους, η οποία δίνει έμφαση τόσο στην πολιτική συστράτευση, όσο και στην πολιτισμική ενότητα. Τα έθνη είναι ηθικές οντότητες, υπό την έννοια πως είναι προικισμένα με δικαιώματα, ιδιαίτερα με το ισότιμο δικαίωμα της αυτοδιάθεσης.

Οι συντηρητικοί⁸² αντιλαμβάνονται το έθνος ως κατά πρώτο λόγο “οργανική” οντότητα, που συνδέεται από την κοινή εθνοτική ταυτότητα και την κοινή ιστορία. Ως πηγή κοινωνικής συνοχής και συλλογικής ταυτότητας, το έθνος είναι ίσως η κοινωνική ομάδα με τη μεγαλύτερη πολιτική σημασία.

Οι σοσιαλιστές τείνουν να θεωρούν το έθνος ως τεχνητή διαίρεση της ανθρωπότητας, της οποίας σκοπός είναι να αποκρύψει την κοινωνική αδικία και υποστηρίζει την καθεστηκυία τάξη. Τα πολιτικά κινήματα και η πολιτική αφοσίωση θα έπρεπε επομένως να έχουν διεθνή, και όχι εθνικό χαρακτήρα.

Οι αναρχικοί γενικά πιστεύουν πως το έθνος μολύνεται από τη σχέση του με το κράτος, και συνεπώς με την καταπίεση. Το έθνος θεωρείται επομένως μύθος, σχεδιασμένος για να προάγει την υπακοή και την υποταγή στα συμφέροντα της άρχουσας ελίτ.

Οι φασίστες⁸³ αντιμετωπίζουν το έθνος ως ένα οργανικά ενοποιημένο κοινωνικό σύνολο, συχνά καθορισμένο από την φυλή, που δίνει σκοπό και νόημα στην ύπαρξη του ατόμου. Εντούτοις, τα έθνη συγκρούονται μεταξύ τους μέσα από έναν αγώνα για επιβίωση, στον οποίο ορισμένα προορίζονται να νικήσουν και άλλα να καταστραφούν.

Οι φονταμενταλιστές θεωρούν τα έθνη ως κατ’ ουσίαν θρησκευτικές οντότητες, ως κοινότητες “πιστών”. Ωστόσο, η θρησκεία σπάνια συμπίπτει με τα συμβατικά έθνη, εξ’ ου και η ιδέα των υπερεθνικών θρησκευτικών κοινοτήτων, όπως είναι το “έθνος του Ισλάμ”.

---

81 Heywood, A, (2007) Πολιτικές Ιδεολογίες,(μτφρ.) Χ. Κουτρής, Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, σελ.297

82 Heywood, A, (2007) Πολιτικές Ιδεολογίες,(μτφρ.) Χ. Κουτρής, Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, σελ.297

83 Heywood, A, (2007) Πολιτικές Ιδεολογίες,(μτφρ.) Χ. Κουτρής, Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, σελ.297

Κεφάλαιο 2^ο: Το φάντασμα της ακροδεξιάς στην Ευρώπη συνεχίζει να υπάρχει.

2.1 Η ακροδεξιά στην Ευρώπη.

Ήδη από το ξεκίνημα της δεκαετίας του 1990, σε πολλές χώρες της Ευρώπης⁸⁴ πραγματοποιήθηκε μια εντυπωσιακή αύξηση των ακροδεξιών κομματικών συνασπισμών και κινημάτων, τα οποία φυσικά και πέτυχαν σημαντικές αποδόσεις στις διάφορες πολιτικές αναμετρήσεις τόσο σε τοπικό/περιφερειακό επίπεδο όσο και σε εθνικό. Παράδειγμα αποτελεί η “Εθνική Συμμαχία”, η οποία το 1994 συμμετείχε στην Ιταλική κυβέρνηση του Σίλβιο Μπερλουσκόνι, στην Γαλλία το κόμμα του Ζαν Μαρί Λε Πεν “Εθνικό Μέτωπο”, το 1992 κατάφερε να κερδίσει ένα σημαντικό ποσοστό στις περιφερειακές εκλογές. Ενώ το 1995, κατάφερε να περάσει στον δεύτερο γύρο των προεδρικών εκλογών, αλλά έχασε από τον Ζαν Σιράκ. Την ίδια περίοδο, και άλλα ακροδεξιά κόμματα πέτυχαν σημαντικές εκλογικές αποδόσεις σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες όπως στην Αυστρία, το Βέλγιο και την Ολλανδία.

Κι όμως, τόσα χρόνια αργότερα και φτάνοντας στο σήμερα παρατηρούμε ότι το ακροδεξιό φαινόμενο αντί να ελαχιστοποιείται, διευρύνεται. Μέλη ακροδεξιών πολιτικών κομμάτων συμμετέχουν δυναμικά στην πολιτική και κοινωνική ζωή με ρητορικές μίσους εναντίον των ευρωπαϊκών ιδεών, της μετανάστευσης και του αντι-ισλαμισμού. Πέραν όμως των δυτικών χωρών της Ένωσης, αύξηση των ακροδεξιών ιδεολογιών παρατηρούμε στις χώρες του πρώην ανατολικού μπλογκ⁸⁵, όπως για παράδειγμα η Ουγγαρία, στις εκλογές του 2018 ανέδειξε το κόμμα του συντηρητικού εθνικιστή Όρμπαν. Στην Τσεχία, το ακροδεξιό κόμμα στις εκλογές του 2017 ήρθε δεύτερο, ενώ στην Πολωνία, το συντηρητικό εθνικιστικό κόμμα ήρθε πρώτο το 2019 εξασφαλίζοντας δεύτερη θητεία διακυβέρνησης. Εν συνεχεία, και οι χώρες του Νότου επηρεάστηκαν από την ακροδεξιά πολιτική επιρροή. Στην Ιταλία, το ακροδεξιό κόμμα του Ματέο Σαλβίνι συμμετείχε στην κυβέρνηση συνασπισμού. Στην Ελλάδα από την άλλη η Χρυσή Αυγή σημειώνει εντυπωσιακά εκλογικά αποτελέσματα. Αλλά για το παράδειγμα της Ελλάδος θα αναφερθούμε παρακάτω εκτενέστερα.

Τέλος στην Κύπρο, το νεοναζιστικό μόρφωμα κατάφερε να εισέλθει στην Κυπριακή Βουλή το 2016.

Από τα εξής δεδομένα συμπεραίνουμε ότι οι Ευρωπαϊκές κοινωνίες⁸⁶ φαίνεται να ριζοσπαστικοποιούνται προς δεξιές-ακροδεξιές ιδεολογίες και προς συντηρητικές συμπεριφορές.

84 Αφουξενίδης Α, Πετρίδης Π., Πέτρου Μ., “Ακροδεξιά κοινωνικά δίκτυα: Διερεύνηση του πολιτικού και πολιτισμικού ακτιβισμού” Αθήνα, Σεπτέμβριος 2020 σελ. 22,23,24

85 Αφουξενίδης Α, Πετρίδης Π., Πέτρου Μ., “Ακροδεξιά κοινωνικά δίκτυα: Διερεύνηση του πολιτικού και πολιτισμικού ακτιβισμού” Αθήνα, Σεπτέμβριος 2020 σελ. 22,23,24

86 Αφουξενίδης Α, Πετρίδης Π., Πέτρου Μ., “Ακροδεξιά κοινωνικά δίκτυα: Διερεύνηση του πολιτικού και πολιτισμικού ακτιβισμού” Αθήνα, Σεπτέμβριος 2020 σελ. 22,23,24

Μειονέκτημα όμως των ακροδεξιών κομμάτων είναι ότι υστερούν ομοιόμορφης, ενιαίας και συνεκτικής ιδεολογίας εξαιτίας εθνικών, ιστορικών, πολιτικών και κοινωνικό-πολιτισμικών αιτιών. Όλα αυτά τα κόμματα συγκλίνουν στην εναντίωση τους στην μετανάστευση, τον αντι-ισλαμισμό, την κριτική στην παγκοσμιοποίηση και στην Ευρωπαϊκή Ένωση ως πολιτικοοικονομικό και κοινωνικό οικοδόμημα.

Είναι πλέον αναγκαίο να διερευνήσουμε τα αίτια της εμφάνισης αυτών των κινήματων, και να κατανοήσουμε τον τρόπο με τον οποίο τα εν λόγω κόμματα διαμορφώνουν τις πρακτικές που υποστηρίζονται από ένα σημαντικό μέρος του πληθυσμού.

2.2 Αίτια της ανόδου της ακροδεξιάς στην Ευρώπη.

Η παγκοσμιοποίηση⁸⁷ έγινε αισθητή σε πάρα πολλές φάσεις της καθημερινής ζωής, όπως στην οικονομία, την πολιτική και στον πολιτισμό, φυσικά.

Η παγκόσμια οικονομία και οι αγορές εργασίας, μετά την κατάρρευση του Σοσιαλισμού στην Σοβιετική Ένωση, καθοδηγούνται από το καπιταλιστικό σύστημα. Η μεταφορά βιομηχανιών στις αναπτυσσόμενες χώρες, μπορεί από την μία πλευρά να ευνοεί τις ελίτ των επιχειρηματιών (εξαιτίας χαμηλών ημερομισθίων, και ανύπαρκτων εργατικών δικαιωμάτων), στον αντίποδα αυξάνει την κοινωνική εγχώρια δυσαρέσκεια των ανέργων.

Ωστόσο όμως, και είναι σημαντικό να αναφερθεί, ότι η τάση αυτή δεν έγινε με την παγκοσμιοποίηση, έχει ξεκινήσει από τη δεκαετία του 1970 με την κρίση. Αλλά μετά το 1990 η τάση αυτή των επιχειρήσεων επεκτάθηκε και στις χώρες που εγκατέλειψαν τον κομμουνισμό, εξού και η έννοια της παγκοσμιοποίησης, διότι προηγουμένως υπήρχε η συγκεκριμένη τάση, αλλά στο πλαίσιο του καπιταλιστικού συστήματος

Αυτή η κοινωνική ανασφάλεια των εργατικών στρωμάτων⁸⁸, εμπλουτίζεται από τη αντίληψη ότι οι πρόσφυγες και οι μετανάστες “κλέβουν τις εργασίες, και απολαμβάνουν αυξημένη κοινωνική μέριμνα σε αντίθεση με τους γηγενείς που προσπαθούν να επιβιώσουν.

Παρατηρούμε μια έντονη αντίδραση της κοινωνίας προς το κράτος, και μια αύξηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας.

Η παγκοσμιοποίηση επίσης έφερε κάποια αλλοίωση, όσον αφορά στον πολιτισμό, την θρησκεία και την γλώσσα. Αρκετοί γηγενείς δυσπιστούν και επιδεικνύουν εχθρότητα απέναντι στις πολιτισμικές αξίες των μεταναστών και των προσφύγων. Οι ευκαιρίες που προκύπτουν εξαιτίας της

---

87 Αφουξενίδης Α, Πετρίδης Π., Πέτρου Μ., “Ακροδεξιά κοινωνικά δίκτυα: Διερεύνηση του πολιτικού και πολιτισμικού ακτιβισμού” Αθήνα, Σεπτέμβριος 2020 σελ.25

88 Αφουξενίδης Α, Πετρίδης Π., Πέτρου Μ., “Ακροδεξιά κοινωνικά δίκτυα: Διερεύνηση του πολιτικού και πολιτισμικού ακτιβισμού” Αθήνα, Σεπτέμβριος 2020 σελ.26

παγκοσμιοποιημένης οικονομίας, κατανέμονται άνισα και αυτό σημαίνει ότι κάποιες κατηγορίες πληθυσμού μπορούν να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα και να επιβιώσουν στην μεταβιομηχανική εποχή. Έτσι η κοινωνική ανισότητα διευρύνεται και ο κοινωνικό κατακερματισμός επιτείνει το αίσθημα της κοινωνικής ανασφάλειας και της οικονομικής αβεβαιότητας.

Οι δυτικές κοινωνίες αν και είναι ατομικιστικές⁸⁹, τα άτομα που ζουν σε αυτές δεν σταματούν να αναζητούν κοινά πολιτισμικά σημεία με σκοπό να ξεπεράσουν το αίσθημα της απομόνωσης και της ανασφάλειας. Αναζητούν τη βάση για μια συνεκτική κοινωνία (κράτος πρόνοιας, θρησκεία, οικογένεια κτλ.).

Ένα επιπλέον αποτέλεσμα της παγκοσμιοποίησης είναι η πολιτική αποξένωση. Οι πολίτες αντιμετωπίζουν ένα διαφορετικό πολιτικό τοπίο σε αντίθεση με το παρελθόν.

Η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση συνεπάγεται υποχώρηση του εθνικού κράτους με την δική του όμως συγκατάθεση, η συγκέντρωση εξουσιών σε υπερεθνικούς οργανισμούς και τέλος η αναδιάρθρωση των συστημάτων κοινωνικής πρόνοιας, εξασθένησαν τις συνειδήσεις των πολιτών, τα πολιτικά κόμματα και τις εθνικές πολιτικές.

Στις ευρωπαϊκές κοινωνίες⁹⁰ επικρατεί η ιδέα ότι το πολιτικό κατεστημένο ενδιαφέρεται μόνο για την διατήρηση των προνομίων του. Οι πολίτες φαίνεται να κατανοούν ότι υπονομεύεται ο ρόλος του εθνικού κράτους και η δημοκρατία. Είναι σημαντικό όμως να αναφέρουμε σε αυτό το σημείο ότι και τα ΜΜΕ τροφοδοτούν αυτές τις αντιλήψεις, αυξάνοντας έτσι την έλλειψη εμπιστοσύνης προς το πολιτικό σύστημα. Οι πολίτες αρχίζουν να αποστασιοποιούνται από μορφές πολιτικής εκπροσώπησης. Το κενό που δημιουργείται προσπαθεί να καλύψει η ακροδεξιά ιδεολογία.

Παρόλαυτά, ερευνητές⁹¹ που προσπάθησαν να κατανοήσουν τις δεξιές εξτρεμιστικές ομάδες ανακάλυψαν ότι είναι περισσότερο ετερογενείς παρά ομοιογενείς και συνεκτικές όσον αφορά την ρητορική τους στον δημόσιο λόγο. Τα μέλη του δηλαδή, εντάσσονται σε αυτές τις ομάδες για διαφορετικούς λόγους, συμμετέχουν σύμφωνα με τα ατομικά τους σχέδια και προσδοκίες. Αυτό δείχνει τις σημαντικές διαφορές ανάμεσα στην δημόσια εικόνα των ομάδων αυτών και στην εσωτερική οργάνωση τους.

---

89 Αφουξενίδης Α, Πετρίδης Π., Πέτρου Μ., “Ακροδεξιά κοινωνικά δίκτυα: Διερεύνηση του πολιτικού και πολιτισμικού ακτιβισμού” Αθήνα, Σεπτέμβριος 2020 σελ.27

90 Αφουξενίδης Α, Πετρίδης Π., Πέτρου Μ., “Ακροδεξιά κοινωνικά δίκτυα: Διερεύνηση του πολιτικού και πολιτισμικού ακτιβισμού” Αθήνα, Σεπτέμβριος 2020 σελ.27

91 Αφουξενίδης Α, Πετρίδης Π., Πέτρου Μ., “Ακροδεξιά κοινωνικά δίκτυα: Διερεύνηση του πολιτικού και πολιτισμικού ακτιβισμού” Αθήνα, Σεπτέμβριος 2020 σελ.30

2.3 Ακροδεξιοί υποστηρικτές: ανάμεσα στην ιδεολογική προσήλωση, την απογοήτευση και τη συμμόρφωση.

Οι ερευνητές Linden και Klandermans⁹², διέκριναν τρεις κατηγορίες στις οποίες κατατάσσονται οι ακροδεξιοί υποστηρικτές.

α) Στους επαναστάτες, είναι εκείνοι που δεσμεύονται μια ζωή με την ακροδεξιά ιδεολογία.

Διακατέχονται από ισχυρά ιδεολογικά κίνητρα, και από την ιδέα να αλλάξουν τον κόσμο. Είναι αυτοί που διαμορφώνουν με λίγα λόγια το ακροδεξιό κίνημα.

β) Οι περιπλανώμενοι, είναι εκείνοι που μετακινούνται από το ένα πολιτικό κόμμα στο άλλο. Δεν έχουν κάποια σταθερή πολιτική βάση. Η πορεία ορισμένων από αυτών των μελών μάλιστα, συνδεόταν με την ματαίωση των προσδοκιών τους και αυτό τους ωθούσε να ψάξουν για νέες πολιτικές στέγες.

γ) Οι αλλαξόπιστοι, ονομάζονται αυτοί στους οποίους έτυχαν σημαντικά γεγονότα και που τους οδήγησαν να ενταχθούν σε ακροδεξιές ομάδες. Τα μέλη αυτής της κατηγορίας νιώθουν απογοήτευση και θυμό για το υφιστάμενο πολιτικό σύστημα, το οποίο είναι ανεπαρκές ώστε να επιβάλλει δίκαιες δημόσιες πολιτικές. Η ένταξη τους στα ακροδεξιά κόμματα δεν έχει να κάνει με την ακροδεξιά ιδεολογία, χρησιμοποιούν τις ακροδεξιές ακτιβιστικές δράσεις για να εκφράσουν τον θυμό τους στις άδικες πολιτικές.

δ) και τέλος οι υπάκουοι⁹³, στους οποίους η ένταξη στην ομάδα δεν έγινε επειδή το επέλεξαν από μόνοι τους αλλά κατόπιν πίεσης η παρότρυνσης από άτομα του οικογενειακού ή του φιλικού κύκλους τους. Η συμμετοχή τους στα κόμματα αυτά αποκτά νόημα και σημασία μέσα από την ανάγκη να διατηρηθούν οι προσωπικές, συγγενικές σχέσεις και οι φιλικές γνωριμίες.

Το τι ωθεί αυτούς τους ανθρώπους να λάβουν μέρος σε αυτού του είδους τα κινήματα έχει να κάνει με τα κίνητρα, τις προσωπικές εμπειρίες, την ατομική επιδίωξη και γενικά από την πορεία που ακολουθούν αυτοί οι υποστηρικτές.

Στις δυο πρώτες κατηγορίες κίνητρο αποτελεί ο κοινωνικός μετασχηματισμός⁹⁴, με θεμέλιο τα ιδανικά της ακροδεξιάς ιδεολογίας, μια κοινή πολιτική στέγη για όλους τους ομοϊδεάτες, που θεωρούν ότι θα πραγματοποιήσουν το ιδεολογικό τους όραμα. Για την τρίτη κατηγορία, έναυσμα αποτελεί ο θυμός και η απογοήτευση για την καθεστηκυία τάξη και τις δημόσιες πολιτικές. Και τέλος οι υπάκουοι η τελευταία τάξη, κίνητρό τους είναι η αδυναμία του χαρακτήρα τους ώστε να εναντιωθούν να ακολουθήσουν το ακροδεξιό κίνημα.

92 Αφουξενίδης Α, Πετρίδης Π., Πέτρου Μ., “Ακροδεξιά κοινωνικά δίκτυα: Διερεύνηση του πολιτικού και πολιτισμικού ακτιβισμού” Αθήνα, Σεπτέμβριος 2020 σελ.33,34,35,36

93 Αφουξενίδης Α, Πετρίδης Π., Πέτρου Μ., “Ακροδεξιά κοινωνικά δίκτυα: Διερεύνηση του πολιτικού και πολιτισμικού ακτιβισμού” Αθήνα, Σεπτέμβριος 2020 σελ.33,34,35,36

94 Αφουξενίδης Α, Πετρίδης Π., Πέτρου Μ., “Ακροδεξιά κοινωνικά δίκτυα: Διερεύνηση του πολιτικού και πολιτισμικού ακτιβισμού” Αθήνα, Σεπτέμβριος 2020 σελ.35,36

Κεφάλαιο 3^ο: “Οι διαιρετικές τομές στη μεταπολιτευτική Ελλάδα

3.1 Η εξέλιξη της διαίρεσης Αριστερά- Δεξιά”.

Ο όρος “Cleavage⁹⁵” αναφέρθηκε για πρώτη φορά στην διεθνή βιβλιογραφία από τους πολιτικούς επιστήμονες Lipset και Rokkan και η ελληνική απόδοση του όρου σημαίνει Διαιρετική τομή. Αποτελεί σημαντικό κομμάτι έρευνας της σύγχρονης πολιτικής επιστήμης.

Στην θεωρία των Lipset και Rokkan αναφέρεται και μια διάκριση μεταξύ των εννοιών της “διαίρεσης” και “τομής. Η έννοια μιας διαιρετικής τομής υποδηλώνει πολλά περισσότερα, από μια απλή διαμάχη⁹⁶:

“Μια διαιρετική τομή προϋποθέτει μια κοινωνική διαίρεση που διαχωρίζει τους ανθρώπους με βάση σημαντικά κοινωνικά χαρακτηριστικά, όπως η απασχόληση, η θρησκεία ή η εθνικότητα”.

“Οι ομάδες που συμπεριλαμβάνονται στη διαίρεση αυτή, οφείλουν να έχουν “συνείδηση της συλλογικής τους ταυτότητας” και να είναι διατεθειμένες να δράσουν στη βάση αυτής”.

“Μια διαιρετική τομή εκφράζεται με οργανωτικούς όρους. Αυτό συνήθως επιτυγχάνεται ως αποτέλεσμα της δράσης των συνδικάτων, της εκκλησίας, των πολιτικών κομμάτων ή και άλλων οργανισμών που προσδίδουν επίσημη θεσμική έκφραση στα ενδιαφέροντα των ανθρώπων που βρίσκονται σε κάποια πλευρά της διαίρεσης”.

Μόνο μέσα από την ανάλυση των παραπάνω στοιχείων μπορούμε να κατανοήσουμε τις παραδοσιακές διαιρετικές τομές. Οι οποίες είναι οι εξής: “Κέντρο-Περιφέρεια⁹⁷ ή Πολιτισμική διαιρετική τομή, πόλη- ύπαιθρος ή αγροτική διαιρετική τομή, Κράτος- εκκλησία ή θρησκευτική διαιρετική τομή και Εργασία-Ιδιοκτησία ή ταξική διαιρετική τομή”.

Οι τέσσερις “παραδοσιακές” τομές κατά τον Lipset και Rokkan σταθεροποίησαν τον κομματικό ανταγωνισμό και παγίωσαν τα κομματικά συστήματα των δυτικών δημοκρατιών. Όμως οι κοινωνίες και τα πολιτικά συστήματα που περιέγραψαν πιο πάνω βίωσαν μια σειρά από σημαντικές κοινωνικές αναταράξεις (Μάης 1968) Οι κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές αλλαγές που πραγματοποιήθηκαν στις δεκαετίες 1970-1980 στις περισσότερες δυτικές αστικές δημοκρατίες οδήγησαν ώστε να αναπτυχθούν ερευνητικά επιχειρήματα που μείωσαν την σημασία των παραδοσιακών διαιρετικών τομών και έκαναν λόγων για την εμφάνιση νέων. Ο Inglehart⁹⁸ το 1971

95 Περίδης Κ., “Οι διαιρετικές τομές στη μεταπολιτευτική Ελλάδα: Μεταμορφώσεις της διαίρεσης Αριστερά-Δεξιά.”, στον εξής σύνδεσμο: [TEAIKO \(enainstitute.org\)](http://TEAIKO(enainstitute.org)), Δεκέμβριος 2019, σελ.6

96 Περίδης Κ., “Οι διαιρετικές τομές στη μεταπολιτευτική Ελλάδα: Μεταμορφώσεις της διαίρεσης Αριστερά-Δεξιά.”, στον εξής σύνδεσμο: [TEAIKO \(enainstitute.org\)](http://TEAIKO(enainstitute.org)), Δεκέμβριος 2019, σελ.7

97 Περίδης Κ., “Οι διαιρετικές τομές στη μεταπολιτευτική Ελλάδα: Μεταμορφώσεις της διαίρεσης Αριστερά-Δεξιά.”, στον εξής σύνδεσμο: [TEAIKO \(enainstitute.org\)](http://TEAIKO(enainstitute.org)), Δεκέμβριος 2019, σελ.8

98 Περίδης Κ., “Οι διαιρετικές τομές στη μεταπολιτευτική Ελλάδα: Μεταμορφώσεις της διαίρεσης Αριστερά-Δεξιά.”,

διατυπώνει τη θεωρία γνωστή ως μεταυλισμός. Επιχειρεί να περιγράψει μια νέα διαιρετική τομή η οποία αφορά τους νέους, που έχουν ενηλικιωθεί μέσα σε ένα καθεστώς οικονομικής ευμάρειας. Στους ψηφοφόρους-καταναλωτές με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης και χαμηλό επίπεδο ιδεολογικής ταύτισης.

Τα άτομα και όχι οι κοινωνικές τάξεις, σύμφωνα με τον μεταυλισμό, επιδιώκουν διάφορους στόχους σε ιεραρχική σειρά, δίνοντας έμφαση στις ανάγκες που νιώθουν ότι είναι οι πλέον σημαντικές.

Πιο συγκεκριμένα, ο μεταυλισμός⁹⁹ υποστηρίζει ότι οι παραδοσιακές διαιρετικές τομές αντικαθίστανται σταδιακά από μια νέα αξιακή διαίρεση που περιλαμβάνει τα ανθρώπινα δικαιώματα, τις κοινωνικές ελευθερίες και νεωτερικές διεκδικήσεις, ζητήματα που αφορούν την οικολογία και την προστασία του περιβάλλοντος, νέους ηθικούς και αξιακούς κανόνες και την επιδίωξη για ολοένα και περισσότερες ατομικές ελευθερίες.

3.2 Διαιρετικές τομές στην Ελλάδα: Εθνικός Διχασμός, Εμφύλιος και Καχεκτική Δημοκρατία.

Στην Ελλάδα, οι παραδοσιακές διαιρετικές τομές προέκυψαν από τον Εθνικό Διχασμό¹⁰⁰ και τον Εμφύλιο Πόλεμο. Αποτελούν τις δυο πιο σημαντικές και εκτενής πολιτικές συγκρούσεις που γνώρισε ποτέ η χώρα. Οι αντιμαχόμενες πλευρές απέκτησαν οργανωτική έκφραση μέσω των κομμάτων.

Η χρονική περίοδος από το τέλος των βαλκανικών Πολέμων μέχρι και την Μικρασιατικής καταστροφή σηματοδεύτηκε από την σύγκρουση του Ελευθέριου Βενιζέλου και των Βενιζελικών ενάντια στον Βασιλιά Κων/νο και τους αντιβενιζελικούς. Η δημιουργία του “διευρυμένου Εθνικού κράτους” το 1912, αποτέλεσε σημείο τομής, στο οποίο οι παλιές κομματικές και θεσμικές ελίτ κατέρρευσαν μπροστά στο νέο έθνος κράτος, το οποίο με την νέα γεωγραφική του διεύρυνση συμπεριελάμβανε νέες πολιτισμικές και θρησκευτικές κοινότητες.

Ο εθνικός διχασμός συνέβαλε ώστε να δημιουργηθούν τέσσερις διαιρέσεις που παρέμειναν ενεργές

στον εξής σύνδεσμο: [TEAIKO \(enainstitute.org\)](http://enainstitute.org), Δεκέμβριος 2019, σελ.8

99 Περίδης Κ., “Οι διαιρετικές τομές στη μεταπολιτευτική Ελλάδα: Μεταμορφώσεις της διαίρεσης Αριστερά-Δεξιά.”, στον εξής σύνδεσμο: [TEAIKO \(enainstitute.org\)](http://enainstitute.org), Δεκέμβριος 2019, σελ.9

100 Περίδης Κ., “Οι διαιρετικές τομές στη μεταπολιτευτική Ελλάδα: Μεταμορφώσεις της διαίρεσης Αριστερά-Δεξιά.”, στον εξής σύνδεσμο: [TEAIKO \(enainstitute.org\)](http://enainstitute.org), Δεκέμβριος 2019, σελ.9

στην διάρκεια του Μεσοπολέμου. Κατά τον Μαυρογορδάτο οι διαιρετικές τομές είναι οι εξής: “*Διαφορετικών τάξεων*¹⁰¹ και *στρωμάτων*”, “*γηγενών και προσφύγων*”, “*Ορθόδοξης ελληνικής πλειοψηφίας και διαφόρων εθνικών, εθνοτικών και θρησκευτικών μειονοτήτων*”, “*Παλιάς Ελλάδας και Νέων Χωρών*”.

Οι τέσσερις αυτές διαιρετικές τομές εκφράστηκαν από τις παρατάξεις των Βενιζελικών και Αντιβενιζελικών, χωρίς ωστόσο καμιά να εκφραστεί αυτόνομα από κάποια οργάνωση ή κάποιο κόμμα, εξαίρεση ίσως αποτελεί η δημιουργία του Κομμουνιστικού κόμματος που προσπάθησε να εκπροσωπήσει την εργατική τάξη και το θνησιγενές Αγροτικό κόμμα.

Η χρονική περίοδος του 1936-1944, θα λέγαμε είναι μια περίοδος που παρά τις έντονες διαμάχες ενώνει τους Έλληνες, ενάντια στην φασιστική δικτατορία του Μεταξά και ενάντια στους Ιταλούς και Γερμανούς εισβολείς. Ο εμφύλιος είναι η επόμενη κοινωνική σύγκρουση που θα λάβει χώρα διαμορφώνοντας τις ανθεκτικές πολιτικές ταυτότητες τόσο της Αριστεράς όσο και της Δεξιάς. Ο Νικολακόπουλος¹⁰² υποστηρίζει ότι η εμφύλια διαιρετική τομή ξεκινά από το ΚΚΕ, το οποίο κατά την διάρκεια της αντίστασης στη γερμανική κατοχή ανασυγκροτήθηκε. Φυσικά από τον μεσοπόλεμο το ΚΚΕ είχε εδραιωθεί ως κύριος εκφραστής της εργατικής τάξης. Η εαμική αντίσταση αναπτύχθηκε στα χωριά και στις κωμοπόλεις, αυτό αναδεικνύει σε μεγάλο βαθμό τον προπολεμικό εκλογικό χάρτη του ΚΚΕ.

Ο εμφύλιος ανέδειξε με δυο λόγια μια νέα μορφή διαιρετικής τομής, με βάση τον ιδεολογικό άξονα της Δεξιάς και της Αριστεράς, χωρίς τις αναγκαίες ταξικές διαφοροποιήσεις, αλλά με μια σαφή αναφορά στο έθνος και την απελευθέρωση και με ξεκάθαρες γεωγραφικές αναφορές.

Ο Ηλίας Νικολακόπουλος¹⁰³ υποστηρίζει ότι: “*οι καίριες διαιρετικές τομές ανάγονται στις δυο βασικές διαδικασίες της εθνικής και ταξικής συγκρότησης. Έτσι, αυτό συμβαίνει και στην περίπτωση της Ελλάδας και των ελληνικών κομμάτων όπου οι παραταξιακές διαφοροποιήσεις αρθρώθηκαν και παγιώθηκαν μέσα από τις δυο εμφύλιες συγκρούσεις που σημάδεψαν τον 20ο αιώνα: Τον εθνικό διχασμό, μια σύγκρουση που ανάγεται άμεσα στη διαδικασία της εθνικής ολοκλήρωσης, και τον Εμφύλιο πόλεμο, που προσέλαβε κατά κύριο λόγο την μορφή της ταξικής σύγκρουσης. Στις δύο αυτές εμφύλιες συγκρούσεις και στη συγκεκριμένη διαπλοκή τους βρίσκονται, πέρα από κάθε αμφιβολία, οι βαθύτερες ιστορικές καταβολές που εδραίωνσαν ένα τριπαραταξιακό σύστημα κομμάτων και εκεί έχουν επίσης τις άμεσες ρίζες τους οι χαρακτηρισμοί Δεξιά, Κέντρο, Αριστερά με τους οποίους*

---

101 Περίδης Κ., “Οι διαιρετικές τομές στη μεταπολιτευτική Ελλάδα: Μεταμορφώσεις της διαίρεσης Αριστερά-Δεξιά.”, στον εξής σύνδεσμο: [TEAIKO \(enainstitute.org\)](http://TEAIKO(enainstitute.org)), Δεκέμβριος 2019, σελ.10

102 Περίδης Κ., “Οι διαιρετικές τομές στη μεταπολιτευτική Ελλάδα: Μεταμορφώσεις της διαίρεσης Αριστερά-Δεξιά.”, στον εξής σύνδεσμο: [TEAIKO \(enainstitute.org\)](http://TEAIKO(enainstitute.org)), Δεκέμβριος 2019, σελ.11

103 Περίδης Κ., “Οι διαιρετικές τομές στη μεταπολιτευτική Ελλάδα: Μεταμορφώσεις της διαίρεσης Αριστερά-Δεξιά.”, στον εξής σύνδεσμο: [TEAIKO \(enainstitute.org\)](http://TEAIKO(enainstitute.org)), Δεκέμβριος 2019, σελ.12

ονοματοδοτούνται οι αντίστοιχες πολιτικές παρατάξεις”.

Οι διαιρέσεις αυτές επαναπροσδιορίστηκαν μετεμφυλιακά από τους νικητές της Δεξιάς, οι οποίοι αντιπαρέταξαν το δίπολο Εθνικοφρόνων- μη Εθνικοφρόνων. Η διαίρεση αυτή επειδή απέκλειε ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού από τον κρατικό μηχανισμό και τα οικονομικά, κοινωνικά προνόμια, το κομμάτι αυτό συσπειρώθηκε στον αριστερό και κεντρώο χώρο, με σκοπό να εναντιωθεί στο κράτος της Δεξιάς.

Έτσι διαμορφώθηκε σταδιακά και η νέα τομή Δεξιάς- Αντιδεξιάς¹⁰⁴, στη βάση της προηγούμενης διαίρεσης εθνικόφρων-μη εθνικόφρων.

Κατά τον Μοσχονά η τομή εθνικοφροσύνης-Αριστεράς μετατρέπεται σε τομή Συντηρητισμού-Φιλελευθερισμού. Για να μετεξελιχθεί σε Δεξιά- Αντιδεξιά και να καταλήξει σε Δεξιά-Αριστερά, με ενισχυμένο και το Κέντρο. Το στρατιωτικό πραξικόπημα του 1967 όμως θα σταματήσει την μετεξέλιξη των διαιρέσεων του εμφυλίου και τις ιδεολογικές διαμάχες της “καχεκτικής δημοκρατίας”.

3.3 Οι διαιρετικές τομές της Μεταπολίτευσης.

Ο όρος Μεταπολίτευση¹⁰⁵ αρχικά χρησιμοποιήθηκε για να δηλώσει την μετάβαση από την δικτατορία στη εγκαθίδρυση της δημοκρατίας. Όμως στην συνέχεια η Μεταπολίτευση πέραν της πολιτειακής αλλαγής σηματοδοτούσε και μια εποχή και μια διαδικασία σε εξέλιξη.

“Ο Βερναδάκης¹⁰⁶ προτείνει τους όρους “Πρώιμη” (1974-1981), “Ενδιάμεση” (1981-1996) και “Υστερη” (1996-2010) Μεταπολίτευση ως χρονική περιοδολόγηση του κομματικού συστήματος που εγκαινιάστηκε το 1974.”

Ο Νικολακόπουλος¹⁰⁷ σημειώνει ότι “από την αποκατάσταση της δημοκρατίας το 1974 διαπιστώνεται μια σταθερή απομάκρυνση από τις κληρονομηθείσες διαιρετικές τομές του παρελθόντος και μια σταδιακή επανευθυγράμμιση της εκλογικής επιρροής των πολιτικών κομμάτων με θέματα του παρόντος”. Οι ραγδαίες διεθνείς και εγχώριες εξελίξεις καθώς και η σταθεροποίηση

---

104 Περίδης Κ., “Οι διαιρετικές τομές στη μεταπολιτευτική Ελλάδα: Μεταμορφώσεις της διαίρεσης Αριστερά-Δεξιά.”, στον εξής σύνδεσμο: [TEAIKO \(enainstitute.org\)](https://www.enainstitute.org), Δεκέμβριος 2019, σελ.12,13

105 Περίδης Κ., “Οι διαιρετικές τομές στη μεταπολιτευτική Ελλάδα: Μεταμορφώσεις της διαίρεσης Αριστερά-Δεξιά.”, στον εξής σύνδεσμο: [TEAIKO \(enainstitute.org\)](https://www.enainstitute.org), Δεκέμβριος 2019, σελ.13

106 Περίδης Κ., “Οι διαιρετικές τομές στη μεταπολιτευτική Ελλάδα: Μεταμορφώσεις της διαίρεσης Αριστερά-Δεξιά.”, στον εξής σύνδεσμο: [TEAIKO \(enainstitute.org\)](https://www.enainstitute.org), Δεκέμβριος 2019, σελ.13

107 Περίδης Κ., “Οι διαιρετικές τομές στη μεταπολιτευτική Ελλάδα: Μεταμορφώσεις της διαίρεσης Αριστερά-Δεξιά.”, στον εξής σύνδεσμο: [TEAIKO \(enainstitute.org\)](https://www.enainstitute.org), Δεκέμβριος 2019, σελ.14

του δημοκρατικού πολιτεύματος, έφεραν μια υποβάθμιση του ιδεολογικού άξονα και δημιουργήθηκαν νέες διαιρετικές τομές. Η τηλεόραση¹⁰⁸ κατέκλυσε κάθε σπίτι και δημιουργήθηκαν τα πρώτα ιδιωτικά κανάλια. Ο Τύπος πλέον δεν ήταν κρατικό μονοπώλιο και ολοένα και περισσότερα ραδιοηλεκτρονικά μέσα ιδρύθηκαν και άλλαξαν τη φύση της πολιτικής επικοινωνίας στην Ελλάδα. Στον οικονομικό τομέα ο μέσος μισθός αυξήθηκε και όλο και περισσότεροι Έλληνες μορφώνονταν και έμπαιναν στην νέα εποχή.

Από το 1996, στην Ύστερη Μεταπολίτευση παρατηρούμε μια βαθμιαία αλλαγή της διαίρεση Αριστεράς- Δεξιάς σε Συντήρηση και Πρόοδος και από εκεί σε Εκσυγχρονισμός- Αντιεκσυγχρονισμός.

Οι νέες διαιρετικές τομές βασίζονται σε μια σύγκρουση κουλτούρας¹⁰⁹, ενός πολιτισμικού δυισμού στην Ελλάδα. Μια σύγκρουση Μεταρρυθμιστικής και παρωχημένης κουλτούρας.

Παρόλα αυτά η πολιτισμική διαίρεση δεν μπορεί να αντικαταστήσει την ιδεολογική διαίρεση σε βάθος χρόνου, κυρίως όσον αφορά την εκλογική συμπεριφορά. Έτσι συμπεραίνουμε ότι η πολιτισμική διαίρεση δεν ακολουθεί την διαίρεση “Αριστεράς-Δεξιάς” της οποίας οι θέσεις της κάθε παράταξης εμφανίζονται συνθετικές μεταξύ τους και αντιθετικές ως προς τους απέναντι. Αντί λοιπόν να παγιωθεί η πολιτισμική διαίρεση, παρατηρείται μια σταδιακή επιστροφή της ιδεολογίας. Ο Σπυρδαλάκης διαπιστώνει ότι οι εκλογές του 2007 έφεραν μια σημαντική μετατόπιση των θέσεων του ΠΑΣΟΚ προς τα δεξιά, αυτό έφερε μια αλλαγή στην παραδοσιακή διαίρεση Κέντρου- Δεξιάς και Κέντρου- Αριστεράς. Σε αυτό το κενό η Αριστερά και κυρίως ο ΣΥΡΙΖΑ βρίσκει ένα νέο χώρο ανάπτυξης του ριζοσπαστικού λόγου.

Έτσι, στην εκλογική διαδικασία του 2007¹¹⁰ η πρώτη σημαντική ένδειξη αποσταθεροποίησης είναι η σημαντική πτώση του δικομματισμού, ήτοι του αθροίσματος των δύο σημαντικών εκλογικά κομμάτων της μεταπολίτευσης του ΠΑΣΟΚ και της ΝΔ από το 80% στο 60%.

Η οικονομική κρίση του 2008 όμως και οι συνέπειες του κυρίως στις χώρες του Νότου, είναι ένας λόγος αμφισβήτησης των παραδοσιακών διαιρετικών τομών σε σχέση με την εκλογική συμπεριφορά.

Σε μια συγκριτική μελέτη της Ελλάδας, της Πορτογαλίας και της Ισπανίας, που έκαναν οι Freire και Costa Lobo¹¹¹ επιβεβαίωσαν ότι η κρίση είναι οριακά σημαντικότερος παράγοντας από τα ταξικά χαρακτηριστικά των εκλογέων για την διαμόρφωση εκλογικής συμπεριφοράς.

---

108 Περίδης Κ., “Οι διαιρετικές τομές στη μεταπολιτευτική Ελλάδα: Μεταμορφώσεις της διαίρεσης Αριστερά-Δεξιά.”, στον εξής σύνδεσμο: [TEAIKO \(enainstitute.org\)](http://TEAIKO(enainstitute.org)), Δεκέμβριος 2019, σελ.14

109 Περίδης Κ., “Οι διαιρετικές τομές στη μεταπολιτευτική Ελλάδα: Μεταμορφώσεις της διαίρεσης Αριστερά-Δεξιά.”, στον εξής σύνδεσμο: [TEAIKO \(enainstitute.org\)](http://TEAIKO(enainstitute.org)), Δεκέμβριος 2019, σελ.15

110 Περίδης Κ., “Οι διαιρετικές τομές στη μεταπολιτευτική Ελλάδα: Μεταμορφώσεις της διαίρεσης Αριστερά-Δεξιά.”, στον εξής σύνδεσμο: [TEAIKO \(enainstitute.org\)](http://TEAIKO(enainstitute.org)), Δεκέμβριος 2019, σελ.16

111 Περίδης Κ., “Οι διαιρετικές τομές στη μεταπολιτευτική Ελλάδα: Μεταμορφώσεις της διαίρεσης Αριστερά-Δεξιά.”, στον εξής σύνδεσμο: [TEAIKO \(enainstitute.org\)](http://TEAIKO(enainstitute.org)), Δεκέμβριος 2019, σελ.17

Συμπεραίνουν λοιπόν ότι υπάρχει μια συσχέτιση μεταξύ ιδεολογικής αυτοτοποθέτησης και ψήφου, η ιδεολογική διαίρεση παραμένει προσδιοριστική για τους ψηφοφόρους, η χαλάρωση της ιδεολογικής διαίρεσης δεν σημαίνει αντικατάσταση από κάποια νέα διαίρεση, και διαπιστώνουν ότι οι ακραίες ιδεολογικές θέσεις, τόσο οι Αριστερές όσο και οι Δεξιές, αποκτούν στο πλαίσιο της κρίσης ως συνεκτικό στοιχείο τον εθνικισμό και τον ευρωσκεπτικισμό.

Η διαίρεση Αριστερά-Δεξιά, για κάποιος συμπίπτει με το θέμα της κουλτούρας, την πορεία της ευρωπαϊκής ενοποίησης και την οικονομία. Έτσι έχουμε την ανάδυση μια νέας διαιρετικής τομής Μνημονίου- Αντιμνημονίου¹¹² που στηρίζεται σε οικονομικά διακυβεύματα και την εφαρμογή μιας σκληρής οικονομικής πολιτικής για την αποφυγή της άτακτης χρεοκοπίας.

Στην Ελλάδα, η νίκη του ΣΥΡΙΖΑ στις εκλογές του 2015 νομιμοποιεί το περιεχόμενο αυτής της διαίρεσης. Ήδη όμως από το δημοψήφισμα της 5ης Ιουλίου 2015, το νέο μνημόνιο που ακολούθησε και η νίκη του ΣΥΡΙΖΑ στις εκλογές της 20ης Σεπτεμβρίου του ίδιου έτους δείχνει ότι η ιδεολογική τομή ανακτά την θέση της.

Η απορρόφηση της τομής Μνημόνιο-Αντιμνημόνιο από την διαίρεση Αριστερά- Δεξιά, μας δείχνει ότι η ιδεολογική τοποθέτηση κατέχει ηγεμονική θέση στην Ελλάδα, και ότι οι διαιρετικές τομές έχουν βαθιά κοινωνικά χαρακτηριστικά, είναι σύνθετες κοινωνικές δομικές συγκρούσεις.

Μετά την διακυβέρνηση της χώρας από ένα αριστερό κόμμα και έναν ανίσχυρο ακροδεξιό εταίρο, ο χώρος του Κέντρου και ο φιλελευθερισμός ενσωματώθηκε στη ρητορική της δεξιάς, σε επίπεδο κοινωνίας όμως και όχι κομμάτων. Διαμορφώθηκε ένα ρεύμα αντιΣΥΡΙΖΑ και μια διαίρεση Αριστερά-Αντιαριστερά. Έτσι η νέα κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας, μετά της εκλογές ενίσχυσε το δόγμα της ασφάλειας και της υπακοής στον νόμο με κάθε κόστος. Δεν πρέπει όμως να ξεχνάμε και το πως θα αντιδράσει το Κέντρο ιδεολογικά και εκλογικά στο μέλλον. Παρά το γεγονός ότι εμφανίζεται συρρικνωμένο, η ευκολία του στο να μεταβληθεί εκλογικά είναι μεγάλη και θα καθορίσει τις ισορροπίες της ιδεολογικής διαίρεσης.

Επιπλέον μένει να δούμε και την ιδεολογική ανασυγκρότηση της Αριστεράς¹¹³, είτε οργανικά, είτε στο περιεχόμενο του πολιτικού της λόγου. Η δυναμική της ιδεολογικής διαίρεσης θα καθοριστεί και από την απάντηση που θα δώσει η αριστερά στην κυβέρνηση της Δεξιάς, τόσο στο πεδίο της θεωρίας όσο και της πράξης.

---

112 Περίδης Κ., “Οι διαιρετικές τομές στη μεταπολιτευτική Ελλάδα: Μεταμορφώσεις της διαίρεσης Αριστερά-Δεξιά.”, στον εξής σύνδεσμο: [TEAIKO \(enainstitute.org\)](http://TEAIKO(enainstitute.org)), Δεκέμβριος 2019, σελ.18

113 Περίδης Κ., “Οι διαιρετικές τομές στη μεταπολιτευτική Ελλάδα: Μεταμορφώσεις της διαίρεσης Αριστερά-Δεξιά.”, στον εξής σύνδεσμο: [TEAIKO \(enainstitute.org\)](http://TEAIKO(enainstitute.org)), Δεκέμβριος 2019, σελ.18

3.4 Η Άκρα Δεξιά στην Ελλάδα.

Η άνοδος της άκρα Δεξιάς, εμφανίζεται με υψηλά ποσοστά στην Ευρώπη, μετά την κατάρρευση του Τείχους του Βερολίνου. Αυτές οι νέες πολυπολιτισμικές συνθήκες εντός των κρατών, δημιούργησαν αντιδράσεις από εκείνους που δεν δέχονταν ή δεν μπορούσαν να ακολουθήσουν τις αλλαγές αυτές.

Στην Ελλάδα, μετά την κατάρρευση της δικτατορίας των Συνταγματαρχών, η άκρα Δεξιά καταγράφει χαμηλά ποσοστά, είχε περισσότερο μια περιθωριακή παρουσία στην πολιτική σκηνή. Σύμφωνα με την καθηγήτρια Βασιλική Γεωργιάδου οι λόγοι ήταν οι εξής: “[...] *Οι νωπές μνήμες*¹¹⁴ της Απριλιανής Χούντας του 1967, η μη συγκρουσιακή μετάβαση στη δημοκρατία, η γρήγορη εδραίωση του δικομματισμού υπήρξαν συνθήκες που δημιουργούσαν υψηλό βαθμό εκλογικής συσπείρωσης γύρω από τις δύο κύριες κομματικές παρατάξεις, την Κεντροδεξιά Νέα Δημοκρατία (ΝΔ) και το κεντροαριστερό Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα (ΠΑΣΟΚ)”.

Με την μορφή κινημάτων όπως η Εθνική Πολιτική Ένωση (ΕΠΕΝ) και το Ενιαίο Εθνικιστικό Κίνημα (ΕΝΕΚ) έκανε αισθητή την παρουσία της στη “μάχη του πεζοδρομίου” απέναντι στις αριστερές δυνάμεις.

Και την δεκαετία του 1990, συνεχίζει να έχει περιθωριακή παρουσία, παρόλο που νέοι κομματικοί σχηματισμοί κάνουν την εμφάνισή τους όπως το Ελληνικό Μέτωπο. Υποστήριζε την διαμαρτυρία ενάντια στο πολιτικό κατεστημένο, την καταγγελία των ελίτ, να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στα ζητήματα του νόμου και της τάξης και να υπάρξει μια αντίδραση στην πολυπολιτισμικότητα και μια εναντίωση στην μετανάστευση. Αυτά τα ιδεολογικά μοτίβα τα υιοθέτησαν από την ευρωπαϊκή άκρα δεξιά.

[...] “*Η λαϊκίστικη ριζοσπαστική Δεξιά*¹¹⁵ *εξυφαίνει τη φυσιογνωμία της γύρω από την ιδέα του “νατιβισμού”, σύμφωνα με την οποία τα κράτη πρέπει να κατοικούνται αποκλειστικά από γηγενείς”.* (Mudde 2007:26,18-19)

Όπως παρατηρούμε η συνολική πορεία των ακροδεξιών κομμάτων¹¹⁶, από την μεταπολίτευση έως και το τέλος της δεκαετίας του 1990, έχουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά δεν έχουν ευρεία εκλογική προτίμηση από τους ψηφοφόρους και προσπαθούν να διατηρήσουν τις ιδεολογικές τους αναφορές στην επικαιρότητα, με αφορμή πάντα κάποια πολιτική συγκυρία σε διάφορες χρονικές

114 Γεωργιάδου, Β, “Η κατάσταση της Άκρας Δεξιάς στην Ελλάδα, Ιστορικό φόντο και πρόσφατες εξελίξεις”, στο https://www.researchgate.net/publication/337679187_E_Katastase_tes_Akras_Dexias_sten_Ellada_Istoriko_phonto_kai_prosphates_exelixeis Νοέμβριος 2019, σελ. 3

115 Γεωργιάδου, Β, “Η κατάσταση της Άκρας Δεξιάς στην Ελλάδα, Ιστορικό φόντο και πρόσφατες εξελίξεις”, στο https://www.researchgate.net/publication/337679187_E_Katastase_tes_Akras_Dexias_sten_Ellada_Istoriko_phonto_kai_prosphates_exelixeis Νοέμβριος 2019, σελ. 3

116 Αφουξενίδης Α, Πετρίδης Π., Πέτρου Μ., “Ακροδεξιά κοινωνικά δίκτυα: Διερεύνηση του πολιτικού και πολιτισμικού ακτιβισμού” Αθήνα, Σεπτέμβριος 2020 σελ.59

στιγμές, χωρίς και πάλι να πετυχαίνουν συσπείρωση.

Με την νέα χιλιετία, ο ελληνικός δικομματισμός δείχνει λιγότερο πολωμένος, καθώς τα κόμματα αρχίζουν να συγκλίνουν μεταξύ τους. Το γεγονός αυτός έδωσε την δυνατότητα να δημιουργηθούν πολιτικές ευκαιρίες για την ελληνική άκρα δεξιά. Η σύγκρουση της κυβέρνησης ΠΑΣΟΚ με την Εκκλησία για το θέμα της αναγραφής του θρησκευάτος στις αστυνομικές ταυτότητες, το ζήτημα της ονομασία της Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας¹¹⁷, και η ένταξη της χώρας στην ΟΝΕ, ήταν από τις ευκαιρίες που αναζωπύρωσαν τα εθνικιστικά αισθήματα των εκλογέων. Σε συνδυασμό και με το δεύτερο μεταναστευτικό κύμα από μουσουλμανικές και αφρικανικές χώρες, αναζωπυρώθηκαν και τα ξενοφοβικά συναισθήματα.

Η ελληνική άκρα δεξιά, λειτούργησε ως εργαλείο μεταβίβασης συναισθημάτων¹¹⁸ όπως ο θυμός και η δυσαρέσκεια προς την πολιτική ελίτ.

Οι εξελίξεις του 2010/2012 και μετά, αποκτούν ενδιαφέρον, καθώς το νεοναζιστικό μόρφωμα του λαϊκού συνδέσμου της Χρυσής Αυγής, εισέρχεται στην Βουλή. Με βάση την οργάνωση της η Χρυσή Αυγή δεν είναι οργανωμένη με τα χαρακτηριστικά ενός πολιτικού κόμματος, αλλά θα λέγαμε ότι προσομοιάζει με “κόμμα-πολιτοφυλακή”. Δηλαδή όλοι οφείλουν απόλυτη υποταγή στον αρχηγό, οποίος και ασκεί τον απόλυτο έλεγχο. Η οργάνωση αυτή επιδόθηκε σε πράξεις βίαιου ακτιβισμού, στοχοποιώντας μετανάστες, πρόσφυγες, μουσουλμάνους, έγχρωμους, Εβραίους, μέλη της ΛΟΑΤΚΙ κοινότητας κτλ.

Η απαξίωση των κατεστημένων κομμάτων¹¹⁹, που προκλήθηκε από το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης και την υπογραφή των μνημονίων με την ευρωπαϊκή Επιτροπή, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, θεωρήθηκε εγκατάλειψη εθνικής κυριαρχίας και συνέβαλαν στην κατάρρευση του δικομματισμού, έδωσε στην Χ. Α την ευκαιρία να αναπτύξει την ιδέα μιας “εθνικιστικής λύσης¹²⁰” που θα έφερνε την “εθνική αναγέννηση” της χώρας.

Στην πορεία όμως ατόνησε η ακτιβιστική δράση της Χ.Α. και τα εκλογικά ποσοστά της υποχώρησαν, σε αυτό συνέβαλε και η δικαστική διερεύνηση της Χ.Α. και η παραπομπή σε δίκη του αρχηγού και στελεχών της με την κατηγορία για συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση. Σημαντικό

---

117 Γεωργιάδου, Β, “Η κατάσταση της Άκρας Δεξιάς στην Ελλάδα, Ιστορικό φόντο και πρόσφατες εξελίξεις”, στο https://www.researchgate.net/publication/337679187_E_Katastase_tes_Akras_Dexias_sten_Ellada_Istoriko_phonto_kai_prosphates_exelixeis Νοέμβριος 2019, σελ. 3

118 Γεωργιάδου, Β, “Η κατάσταση της Άκρας Δεξιάς στην Ελλάδα, Ιστορικό φόντο και πρόσφατες εξελίξεις”, στο https://www.researchgate.net/publication/337679187_E_Katastase_tes_Akras_Dexias_sten_Ellada_Istoriko_phonto_kai_prosphates_exelixeis Νοέμβριος 2019, σελ. 4

119 Γεωργιάδου Β, “Ακροδεξιοί θα συνεχίσουν να υπάρχουν με ή χωρίς τη Χρυσή Αυγή ως δυνατότητα εκλογικής επιλογής”, στο <https://popaganda.gr/art/vasiliki-georgiadou-akrodexia/> 19/07/2019

120 Γεωργιάδου, Β, “Η κατάσταση της Άκρας Δεξιάς στην Ελλάδα, Ιστορικό φόντο και πρόσφατες εξελίξεις”, στο https://www.researchgate.net/publication/337679187_E_Katastase_tes_Akras_Dexias_sten_Ellada_Istoriko_phonto_kai_prosphates_exelixeis Νοέμβριος 2019, σελ.4,5

είναι βέβαια και το γεγονός ότι ανεστάλη και η κρατική χρηματοδότηση της, και καθώς οι οικονομικοί πόροι μειώνονταν, μειώνονταν και η δράση της, όπως το να μοιράζει τρόφιμα στα “συσσίτια μίσους” ή να διοργανώνει καμπάνιες αιμοδοσίας μόνο για Έλληνες.

Η Χρυσή Αυγή προσπάθησε να προσεταιρισθεί τις ευάλωτες οικονομικά κοινωνικές κατηγορίες, οι οποίες είχαν χάσει τους δεσμούς τους με τα κόμματα και είχαν τιμωρητικά κριτήρια ψήφου.

Σύμφωνα και με την Βασιλική Γεωργιάδου¹²¹, η κρίση του δικομματισμού, ως φαινόμενο, δεν έφερε ανατροπές μόνο στον ανταγωνισμό μεταξύ των κομμάτων, έφερε αλλαγές και στο εσωτερικό των κομματικών σχηματισμών. Ενδεικτικό παράδειγμα είναι η περίπτωση των Ανεξάρτητων Ελλήνων (ΑΝΕΛ). Ήταν ένα κόμμα, του οποίου ο αρχηγός και τα στελέχη του είχαν θητεύσει στη Νέα Δημοκρατία. Το συγκεκριμένο μόρφωμα τοποθετείται δεξιότερα της ΝΔ, καθώς ο λαϊκισμός και ο εθνικισμός είναι διάχυτα στοιχεία στο αφήγημα των ΑΝΕΛ. Εξαιτίας όμως της συγκυβέρνησης με τον ΣΥΡΙΖΑ (2015-2019), υπάρχει ενδοιασμός, όσον αφορά στην κατηγοριοποίηση του ως ακροδεξιό κόμμα.

Με τις τελευταίες εκλογές (Ευρωεκλογές και αντίστοιχα Βουλευτικές) του Μαΐου και του Ιουλίου 2019, φάνηκε ότι υπάρχουν ευνοϊκές συνθήκες για τον δικομματισμό, με την στροφή των ψηφοφόρων από την άκρα Δεξιά, στις πιο συμβατικές κομματικές επιλογές. Ένα μερίδιο των ψηφοφόρων της Χ.Α, στράφηκε προς την ΝΔ και την Ελληνική Λύση.

Η κ. Γεωργιάδου σε άρθρο¹²² της αναφέρει ότι: “*Κόμματα όπως η Χρυσή Αυγή, που φέρει πολύ συγκεκριμένο ιδεολογικό φορτίο και έχει έντονη εξτρεμιστική δράση, δεν ψηφίζονται από αδιαφορία. Το να ψηφίζω το ίδιο κόμμα ξανά σημαίνει ότι συμφωνώ κατά πάσα πιθανότητα μαζί του. Οπότε είναι σίγουρο ότι εγκαταλείφθηκε από τους εκλογείς που δεν είχαν το δέσιμο με το κόμμα και το είχαν ψηφίσει μόνο μια φορά*”.

Από την άλλη, μπορεί η Ελληνική Λύση να μην φέρνει στα νεοναζιστικά χαρακτηριστικά της Χ.Α, ωστόσο, προέρχεται από το περιβάλλον της λαϊκίστικης, ριζοσπαστικής Δεξιάς.

Η Νέα δημοκρατία το 2000 υπό την ηγεσία του Κων/νου Καραμανλή, (Η φράση του ήταν η εξής: *Δεν συνεργαζόμαστε με τα άκρα*¹²³) έκανε μια στροφή προς στο κέντρο, παρά την εσωκομματική άρνηση από πλευράς της λαϊκής Δεξιάς. Με την διαγραφή του τότε βουλευτού της Γιώργου

---

121 Γεωργιάδου, Β, “Η κατάσταση της Άκρας Δεξιάς στην Ελλάδα, Ιστορικό φόντο και πρόσφατες εξελίξεις”, στο https://www.researchgate.net/publication/337679187_E_Katastase_tes_Akras_Dexias_sten_Ellada_Istoriko_phonto_kai_prosphtes_exelixeis Νοέμβριος 2019, σελ.5,6

122 Γεωργιάδου Β, “Η Χ.Α δεν είχε ποτέ στο τσεπάκι της το 6%” στο https://www.avgi.gr/politiki/314052_basiliki-georgiados-kathigitria-politikis-epistimis-kai-istorias-den-eihe-pote-sto, 17 Οκτωβρίου 2020

123 Γεωργιάδου, Β, “Η κατάσταση της Άκρας Δεξιάς στην Ελλάδα, Ιστορικό φόντο και πρόσφατες εξελίξεις”, στο https://www.researchgate.net/publication/337679187_E_Katastase_tes_Akras_Dexias_sten_Ellada_Istoriko_phonto_kai_prosphtes_exelixeis Νοέμβριος 2019, σελ.6

Καρατζαφέρη, “κόπηκε” οργανωτικά ο δεσμός της από την άκρα Δεξιά. Έτσι, έχουμε την δημιουργία του Λαϊκού Ορθόδοξου Συναγερμού (ΛΑΟΣ). Ο ΛΑΟΣ, εξέφρασε όχι μόνο την λαϊκή Δεξιά, αλλά όλα τα λαϊκά στρώματα και τον ορθόδοξο ελληνικό λαό, και ερχόταν σε αντίθεση με την “νέα” ΝΔ και τα υπόλοιπα κόμματα, διότι αυτά ήταν υποταγμένα στην νέα τάξη πραγμάτων και απευθύνονταν στις ελίτ. Σύνθημα του ήταν *“Η με την παγκοσμιοποίηση ή με τον πατριωτισμό”¹²⁴*. (εφημ. Άλφα Ένα, 13/9/2014).

Συσπειρώνεται γύρω από το τρίπτυχο νατιβισμός- αυταρχισμός- λαϊκισμός της Άκρας Δεξιάς. Ωστόσο και σε αυτή την περίπτωση, το ΛΑΟΣ προσπάθησε να στρογγυλέψει κάποιες ακραίες θέσεις του και να καμουφλάρει την ακριβή ιδεολογική του ταυτότητα. Και παρότι ήταν κόμμα του ριζοσπαστικού εθνικο-λαικισμού, τοποθέτησε στον εκλογικό του συνδυασμό μέλη της Χ.Α, αυτό αναδεικνύει και την σύμπλευση με το αντισιμωτικό και νεοναζιστικό περιβάλλον της Χ.Α. Είναι σημαντικό όμως να αναφέρουμε ότι η εκλογική του δύναμη προερχόταν από ψηφοφόρους με αντικομματικές και τιμωρητικές διαθέσεις. Με την συμμετοχή του όμως το 2012, σε μια φιλοευρωπαϊκή κυβέρνηση τεχνοκρατών με επικεφαλής τον Λουκά Παπαδήμο αντιπρόεδρο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας ξεκίνησε η καθοδική του πορεία, καθώς η συμμετοχή αυτή ακύρωνε την προηγούμενη στάση του απέναντι στο “κατεστημένο”.

Ο ΛΑΟΣ θα λειτουργήσει στην συνέχεια ως *“κόμμα-πρόγονος”¹²⁵* σύμφωνα με τον ορισμό που δίνει η κ. Γεωργιάδου, διότι *στο περιβάλλον του θα αναδειχθούν στελέχη του χώρου και θα καθιερωθούν νέες πρακτικές πολιτικής επικοινωνίας: ο ΛΑΟΣ υπήρξε ένα “τηλεοπτικό κόμμα” (Ψαράς 2010) που διέθετε τα δικά του ραδιο-τηλεοπτικά μέσα και ο αρχηγός είχε την δική του “ζωντανή” τηλεοπτική εκπομπή δημιουργώντας σχέσεις άμεσης επικοινωνίας με κομμάτι των εκλογέων του.*

Με την περιθωριοποίηση της Χ.Α και του ΛΑΟΣ, δημιουργήθηκε μια κινητικότητα εντός του χώρου. Η κινητικότητα αυτή των στελεχών έφερε την προοπτική για μια “επανίδρυση” της Άκρας Δεξιάς στην Ελλάδα. Με την ίδρυση της Εθνικής Ενότητας και της Ελληνικής Λύσης.

Η Ελληνική Λύση¹²⁶ είναι το μόνο κόμμα το οποίο μετά την κατάρρευση της Χ.Α, το οποίο εξασφάλισε την κοινοβουλευτική εκπροσώπηση τόσο στις Ευρωεκλογές, όσο και στις βουλευτικές εκλογές. Παρότι ο αρχηγός της αποστασιοποιείται από τη νεοναζιστική ιδεολογία της Χ.Α και

---

124 Γεωργιάδου, Β, “Η κατάσταση της Άκρας Δεξιάς στην Ελλάδα, Ιστορικό φόντο και πρόσφατες εξελίξεις”, στο https://www.researchgate.net/publication/337679187_E_Katastase_tes_Akras_Dexias_sten_Ellada_Istoriko_phonto_kai_prosphates_exelixeis Νοέμβριος 2019, σελ.6

125 Γεωργιάδου, Β, “Η κατάσταση της Άκρας Δεξιάς στην Ελλάδα, Ιστορικό φόντο και πρόσφατες εξελίξεις”, στο https://www.researchgate.net/publication/337679187_E_Katastase_tes_Akras_Dexias_sten_Ellada_Istoriko_phonto_kai_prosphates_exelixeis Νοέμβριος 2019, σελ.7

126 Γεωργιάδου, Β, “Η κατάσταση της Άκρας Δεξιάς στην Ελλάδα, Ιστορικό φόντο και πρόσφατες εξελίξεις”, στο https://www.researchgate.net/publication/337679187_E_Katastase_tes_Akras_Dexias_sten_Ellada_Istoriko_phonto_kai_prosphates_exelixeis Νοέμβριος 2019, σελ.7

απορρίπτει της βίαιες μεθόδους της, δεν συμφώνησε στην προσαγωγή της Χ.Α στην δικαιοσύνη, θεωρώντας την μάλιστα ως “φιάσκο” και “ανοησία του εγχώριου κυβερνητικού και δικαστικού συστήματος”.

Σύμφωνα και με την ανάλυση της κ. Γεωργιάδου¹²⁷ για την Ελληνική Λύση: “*Η Ελληνική Λύση διακρίνεται από μια ισχυρή ροπή προς την συνομοσιολογία. Σενάρια συνομοσίας σε συνδυασμό με τη χρήση ψευδεπίγραφων ειδήσεων αναμοχλεύονται συχνά από τον αρχηγό της. Η Ελληνική Λύση είναι ένα “μεσοποιημένο” κόμμα με τον αρχηγό της να έχει επί δεκαετίες παρουσία, συχνά με δική του εκπομπή, σε περιθωριακά τηλεοπτικά κανάλια. Ο Κυριάκος Βελόπουλος απευθύνεται σε εκείνους που πιστεύουν ότι οι κατεστημένες ελίτ τους αγνοούν και τα ΜΜΕ τους παραπλανούν αποκρύβοντας την “αλήθεια”, ενώ οι εκπομπές του εμφανίζονται στα μάτια τους ως “αποκαλυπτικές” και “αντισυστημικές”. Πρόκειται για εκπομπές που στηρίζονται σε εικασίες και συνομοσιολογικά σενάρια έχοντας ως επίκεντρο τους μια Ελλάδα, η οποία εμφανίζεται ως βαλλόμενη πανταχόθεν, από ξένα κέντρα και μυστικές δυνάμεις. Τέτοιες εκπομπές δεν κινδυνολογούν μόνο αναπαράγοντας στερεότυπα, αλλά στοχεύουν στο να προσφέρουν “εξηγήσεις” που να φαίνονται αληθοφανείς και να υποδείξουν “λύσεις” για τη σωτηρία της χώρας. Τέτοιες “λύσεις” θεωρούνται η συμμαχία με τον Βλαντιμίρ Πούτιν και η στροφή στην ομόθρησκη Ρωσία για την σύναψη εμπορικών και πολιτιστικών σχέσεων, που -σύμφωνα με το κομματικό μανιφέστο της Ελληνικής Λύσης¹²⁸ – μπορούν να δώσουν διέξοδο τα οικονομικά προβλήματα της χώρας”.*

Συνοψίζοντας, η άκρα Δεξιά στην Ελλάδα¹²⁹, δεν ήταν τόσο ασήμαντη, όσο έδειχνε, κατά την περίοδο που εδραιώνεται η Κοινοβουλευτική Δημοκρατία. Η δεκαετία του ‘90, αποτελεί μια ιδεολογική και οργανωτική ανανέωση για την ακροδεξιά, παρότι είναι σε χαμηλά ποσοστά, φαίνεται να υποβόσκει στην κοινωνία. Με το ξεκίνημα της νέας χιλιετίας, οι συνθήκες που κρατούσαν σε χαμηλά επίπεδα την άκρα Δεξιά, έδειχναν να ξεθωριάζουν, καθώς οι ηγέτες της δεκαετίας 1970/1980, άνηκαν στο παρελθόν, τα κόμματα αποστασιοποιήθηκαν από την κοινωνία και στράφηκαν προς το κράτος, έτσι οι ψηφοφόροι ήταν ανοικτοί στην αλλαγή των κομματικών τους προτιμήσεων. Ο δικομματισμός, άρχισε να ξεφτύνει, και αποδυναμώθηκε σημαντικά με το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης.

Η περίοδος της κρίσης εμφάνισε παράπονα είτε οικονομικά, πολιτικά είτε κοινωνικά, πολιτισμικά.

---

127 Γεωργιάδου, Β, “Η κατάσταση της Άκρας Δεξιάς στην Ελλάδα, Ιστορικό φόντο και πρόσφατες εξελίξεις”, στο https://www.researchgate.net/publication/337679187_E_Katastase_tes_Akras_Dexias_sten_Ellada_Istoriko_phonto_kai_prosphates_exelixeis Νοέμβριος 2019, σελ.7,8

128 Γεωργιάδου, Β, “Η κατάσταση της Άκρας Δεξιάς στην Ελλάδα, Ιστορικό φόντο και πρόσφατες εξελίξεις”, στο https://www.researchgate.net/publication/337679187_E_Katastase_tes_Akras_Dexias_sten_Ellada_Istoriko_phonto_kai_prosphates_exelixeis Νοέμβριος 2019, σελ.7,8

129 Γεωργιάδου, Β, “Η κατάσταση της Άκρας Δεξιάς στην Ελλάδα, Ιστορικό φόντο και πρόσφατες εξελίξεις”, στο https://www.researchgate.net/publication/337679187_E_Katastase_tes_Akras_Dexias_sten_Ellada_Istoriko_phonto_kai_prosphates_exelixeis Νοέμβριος 2019, σελ.8

Οι νέοι ακροδεξιοί μηχανισμοί είδαν την κρίση ως ευκαιρία να αναδυθούν και να ανασυνταχθούν. Ο δικομματισμός επέστρεψε με το τέλος της κρίσης, και σηματοδοτεί μια περίοδο δημοκρατικής σταθερότητας, περιορίζει τις ευκαιρίες της Άκρα Δεξιάς να διατηρηθεί στην εγχώρια πολιτική σκηνή. Σε συνδυασμό και με την αντίδραση των θεσμών (Κοινοβούλιο, ΜΜΕ, δικαστήρια) απέναντι στην νεοναζιστική εκδοχή της Άκρα Δεξιάς περιορίζει το εξτρεμιστικό ρεύμα. Δεν παύει να υπάρχει και ένα μερίδιο ψηφοφόρων που διατίθεται να υποστηρίξει κινήματα που καταφεύγουν στην συνομοσιολογία και τη δεισιδαιμονία.

Τα κατεστημένα κόμματα θα πρέπει να επαναπροσελκύσουν του ψηφοφόρους που μετατοπίστηκαν στην Άκρα Δεξιά ή είναι αναποφάσιστοι. Ήδη η κεντροδεξιά και η κεντροαριστερά στέλνουν το μήνυμα τους πιο συμβατό με τις αφηγηματικές πλαισιώσεις της Άκρα Δεξιάς. Η προσφυγική κρίση για παράδειγμα είναι ένα θέμα που κινητοποίησε την ΝΔ να προτείνει πιο άκαμπτες πολιτικές για την μετανάστευση προκειμένου να μην χάσει ψηφοφόρους της. Ωστόσο, σύμφωνα με την κ. Γεωργιάδου¹³⁰: *“ Η νομιμοποίηση της ατζέντας της Άκρα Δεξιάς εμπεριέχει τον κίνδυνο να καταστεί η εκλογική επιλογή της μια κοινοτοπία και οι εκλογείς της να γίνουν διεκδικήσιμοι από τα κυρίαρχα κόμματα, το ίδιο και αντιστρόφως: εκλογείς των καθιερωμένων κομμάτων¹³¹ να μην είναι αντίθετοι στην επιλογή κομμάτων που είναι εναντίον του κατεστημένου ή και ξεκάθαρα αντισυστημικών κομμάτων”*. (Nakou 2019)

Στην Ευρώπη η Άκρα Δεξιά έχει εισέλθει στο στάδιο της “κανονικοποίησης”, με δυο λόγια έχει γίνει δυνητική εκλογική επιλογή μεταξύ των επιλογών ψήφου. Ο “δημοκρατικός φασισμός¹³²” είναι ένας φασισμός που έχει απεμπολήσει την αρχή του χαρισματικού ηγέτη, την αρχή του ολοκληρωτισμού και του απροκάλυπτου φυλετισμού. Ο συμβιβασμός αυτός με την δημοκρατία του δίνει ελπίδες να ανθίσει στον 21ο αιώνα. Η έμφαση όμως στην οργανική ενότητα της εθνικής κοινότητας του δίνει μια αντιφιλελεύθερη έμφαση, και τον φέρνει σε αντίθεση με τον πλουραλισμό, την ανεκτικότητα, τον ατομικισμό την φιλειρηνική στάση. Ίσως, από την άλλη, ο φασισμός να συμβιβάζεται με την δημοκρατία, γιατί είναι ζήτημα τακτικής. Δηλαδή, το αληθινό πνεύμα του να κρύβεται προς το παρόν από τους νεοφασίστες, μέχρις ότου να αναλάβουν την εξουσία.

Οι συνθήκες που διαμορφώνονται στην Ελλάδα μετά την οικονομική κρίση, θα μας δείξουν με σαφήνεια την δυναμική της Άκρα Δεξιάς ως εκλογική επιλογή.

---

130 Γεωργιάδου, Β, “Η κατάσταση της Άκρας Δεξιάς στην Ελλάδα, Ιστορικό φόντο και πρόσφατες εξελίξεις”, στο https://www.researchgate.net/publication/337679187_E_Katastase_tes_Akras_Dexias_sten_Ellada_Istoriko_phonto_kai_prosphates_exelixeis Νοέμβριος 2019, σελ.9

131 Γεωργιάδου, Β, “Η κατάσταση της Άκρας Δεξιάς στην Ελλάδα, Ιστορικό φόντο και πρόσφατες εξελίξεις”, στο https://www.researchgate.net/publication/337679187_E_Katastase_tes_Akras_Dexias_sten_Ellada_Istoriko_phonto_kai_prosphates_exelixeis Νοέμβριος 2019, σελ.9

132 Heywood, A (2007) Πολιτικές Ιδεολογίες (μτφρ) Χ. Κουτρής, Θεσσαλονίκη Επίκεντρο, σελ. 420,421,422

Κεφάλαιο 4^ο: Η “Χρυσή Αυγή”: Ιδεολογία και εκλογική ανάπτυξη.

4.1 Η ιδεολογία της Χρυσής Αυγής.

Στα κείμενα της η Χρυσή Αυγή χρησιμοποιεί έντονη λαϊκίστικη ρητορική με στόχο να επηρεάσει το συναίσθημα του αναγνώστη. Χρησιμοποιούν πολλές φορές το θαυμαστικό (!) για να δείξουν τον έντονο και με πάθος χαρακτήρα των λεγόμενων τους. Επίσης συχνά εμφανίζουν την λέξη παρακμή και τα παράγωγά της για να δείξουν την άσχημη κατάσταση που επικρατεί και με την λέξη αγώνας, αγωνιστής-στρια¹³³ και αγωνίζομαι επισημαίνουν το πόσο επείγον είναι να αναλάβουν δράση. Κυρίαρχος είναι και ο ρόλος του Μιχαλολιάκου, ως Γενικού γραμματέα, μέσω των γραπτών του προσπαθεί να ενισχύσει το εθνικιστικό κίνημα του.

Δικαιολογεί το σύμβολο της σβάστικας ως αρχαίο ελληνικό¹³⁴ και ότι τα χρώματα της σημαίας του κόμματος της είναι παρμένα από την διακήρυξη της Φιλικής Εταιρίας. Θέλει να αποδείξει με αυτόν τον τρόπο ότι, κοιτάζτε δεν είμαστε ούτε φασίστες, ούτε ναζιστές, είμαστε Έλληνες με εθνική συνείδηση πάνω από όλα.

Φυσικά, μπερδεύει τις ιδεολογίες του Φιλελευθερισμού¹³⁵ και του μαρξισμού και τις θεωρεί ίδιες. Οι ιδεολογίες αυτές προέρχονται από την Γαλλική Επανάσταση και την νεωτερικότητα, ενώ η φασιστική ιδεολογία έχει ρίζες προνεωτερικές(φεουδαρχία, αριστοκρατία, βασιλεία κτλ).Θεωρεί και υποστηρίζει ότι είναι η μόνη που προάγει τον “αληθινό σοσιαλισμό”.

Για την Χρυσή Αυγή, ιδεολογία σημαίνει πιστεύω και πιστεύω σημαίνει αγωνίζομαι¹³⁶. Η λέξη πιστεύω σε αυτή την περίπτωση έχει να κάνει με το σύμβολο της Πίστεως στην ορθόδοξη ελληνική εκκλησία. Ιδιαίτερη σημασία έχει η Θρησκεία για την Χ.Α, μέσα από το τρίπτυχο Πατρίς, Θρησκεία, Οικογένεια. Κυρίαρχη έννοια στα κείμενα της είναι αυτή του έθνους και της φυλής, χρησιμοποιεί και τον όρο λαϊκή κοινότητα, ιδέες καθεαυτού φασιστικές. Το κράτος για την Χ.Α. είναι σεβαστό μόνο στην περίπτωση που έχει ουσία και περιεχόμενο εθνικό και υπηρετεί την λαϊκή κοινότητα.

Το κράτος συμβαδίζει με την φυσική αρχή του έθνους-φυλής, εάν δεν συμβαδίζει τότε δημιουργούνται εκτρωματικές κοινωνίες. Εναντιώνεται με δυο λόγια, στα ατομικά δικαιώματα. Οι “άριστοι¹³⁷” πρέπει να βρίσκονται στην κορυφή της ιεραρχίας του κράτους. Αυτό σημαίνει ότι δεν αποδέχεται την έννοια της λαϊκής κυριαρχίας και τα πολιτικά δικαιώματα. Έμμεσα δηλαδή

---

133 Ιδεολογία της Χρυσής Αυγής, ανήκει στο σύνδεσμο <https://www.xrisiavgi.com/portal/kinima/ideologia>

134 Ιδεολογία της Χρυσής Αυγής, ανήκει στο σύνδεσμο <https://www.xrisiavgi.com/portal/kinima/ideologia>

135 Ιδεολογία της Χρυσής Αυγής, ανήκει στο σύνδεσμο <https://www.xrisiavgi.com/portal/kinima/ideologia>

136 Ιδεολογία της Χρυσής Αυγής, ανήκει στο σύνδεσμο <https://www.xrisiavgi.com/portal/kinima/ideologia>

137 Ιδεολογία της Χρυσής Αυγής, ανήκει στο σύνδεσμο <https://www.xrisiavgi.com/portal/kinima/ideologia>

ακυρώνει την Γαλλική επανάσταση. Το λαϊκό εθνικιστικό κράτος είναι δίκαιο και βρίσκεται πάντα στην υπηρεσία της λαϊκής κοινότητας. Είναι σημαντικό να διακρίνουμε ότι χρησιμοποιείται συχνά η λέξη, λαϊκή κοινότητα. Είναι όρος προνεωτερικός, δεν την αναφέρει ως Κοινωνία, όρος της Γαλλικής επανάστασης.

“¹³⁸Η οικογένεια σαν κύτταρο και ουσία της Λαϊκής Κοινότητας, της Πολιτείας, έχει σχεδόν καταργηθεί. Ο Σεβασμός στον Πατέρα, η σεμνότητα απέναντι στους Πρεσβύτερους έχει αντικατασταθεί από ένα ανεύθυνο και αναιτιολόγητο θράσος. Άνευ Αρχών, με κανένα Ηθος, χωρίς αιδώ, δίχως αίσθημα Τιμής και Υπερηφάνειας. Αυτή είναι η κοινωνία των ανθρώπων της εποχής μας, της εποχής της παρακμής, μιας εποχής χωρίς Αρχές, Αξίες και Ιδανικά. Ο μαθητής δεν σέβεται τον δάσκαλο και ο δάσκαλος δεν θέλει να τον σέβεται ο μαθητής του, γιατί δεν αντέχει την ευθύνη του ηθικού αυτού βάρους.” Όλο αυτές οι ιδέες μας θυμίζουν έντονα τον φασισμό.

Η λαϊκή κοινότητα είναι ιεραρχημένη¹³⁹, όχι με υλικά κριτήρια αλλά με βάση την αξία, το ήθος και την προσφορά έκαστου. Η οικονομία πρέπει να υπηρετεί τα εθνικά συμφέροντα και όχι το κράτος να υπηρετεί την πλουτοκρατία. Για να γίνει αποδεκτή και προς το κοινό που έχει μετριοπαθείς θέσεις και να κερδίσει ψήφους από τους αναποφάσιστους, χρησιμοποιεί τα λεγόμενα ακαδημαϊκών διαφορετικής ιδεολογίας, ώστε να πείσει ότι το ελληνικό έθνος ανάγεται από την αρχαιότητα.

Δικαιολογούν την λέξη “ φασίστας” βασιζόμενοι σε αυτό που έγραψε ο Στάνλεϊ Πέιν¹⁴⁰, “*Η ιστορία του φασισμού*” σελ.21. «*Στα τέλη του εικοστού αιώνα ο όρος ΦΑΣΙΣΜΟΣ παραμένει ίσως ο πιο ασαφής από τους σημαντικούς πολιτικούς όρους... Ο όρος έχει χρησιμοποιηθεί περισσότερο από τους αντιπάλους του παρά από τους υποστηρικτές του, και οι πρώτοι υπήρξαν υπεύθυνοι για τη γενίκευση του επιθέτου σε διεθνές επίπεδο ήδη από το 1923. Η λέξη φασίστας είναι μια από τις πιο πολυχρησιμοποιημένες υποτιμητικές πολιτικές εκφράσεις, και συνήθως υποδηλώνει «τον βίαιο», «τον κτηνώδη», «τον καταπιεστικό» ή «τον δικτατορικό». Αν όμως φασισμός δεν σημαίνει τίποτε περισσότερο απ’ αυτό, τότε τα κομμουνιστικά καθεστώτα, για παράδειγμα, θα έπρεπε πιθανόν να ενταχθούν στην κατηγορία των πιο φασιστικών καθεστώτων, αποστερώντας έτσι τη λέξη από κάθε χρήσιμο προσδιορισμό».*

Και επισημαίνουν ότι δεν είναι φασίστες, ούτε ναζιστές με την απλή δικαιολογία ότι το επίκεντρο του φασισμού δεν είναι το έθνος-φυλή αλλά το κράτος¹⁴¹, ξεχνώντας όμως να αναφέρουν ότι η ναζιστική ιδεολογία είχε ως σημαία της το “έθνος-φυλή” και έτσι προχώρησε στα αποτρόπαια εγκλήματα της.

---

138 Ιδεολογία της Χρυσής Αυγής, ανήκει στο σύνδεσμο <https://www.xrisiavgi.com/portal/kinima/ideologia>

139 Ιδεολογία της Χρυσής Αυγής, ανήκει στο σύνδεσμο <https://www.xrisiavgi.com/portal/kinima/ideologia>

140 Ιδεολογία της Χρυσής Αυγής, ανήκει στο σύνδεσμο <https://www.xrisiavgi.com/portal/kinima/ideologia>

141 Ιδεολογία της Χρυσής Αυγής, ανήκει στο σύνδεσμο <https://www.xrisiavgi.com/portal/kinima/ideologia>

4.2 Η ταυτότητα της Χρυσής Αυγής.

Σε αυτή την ενότητα παρουσιάζουν, την ταυτότητα τους, τι σημαίνει να είναι κάποιος Χρυσή Αυγή. Τι αποδέχονται, που δηλώνουν πίστη και τι απορρίπτουν.

Πρώτα, απ όλα αποδέχονται τον εθνικισμό¹⁴², εναντιώνονται στον κομμουνισμό-διεθνισμό, φιλελευθερισμό-οικουμενισμό. Δέχονται τις αρχές της εθνικιστικής κοσμοθεωρίας με σκοπό την μορφοποίηση μιας νέας κοινωνίας, ενός νέου τύπου ανθρώπου. Υποστηρίζουν ότι ο εθνικισμός είναι η μόνη, απόλυτη και πραγματική επανάσταση γιατί επιδιώκει την γέννηση νέων ηθικών, πνευματικών, κοινωνικών και ψυχικών αξιών. Δηλώνουν πίστη στο λαϊκό κράτος, όπου έχει την πολιτική εξουσία ο Λαός, χωρίς κομματικούς προαγωγούς, όμως ο λαός αποτελεί μια ποιοτική σύνθεση ανθρώπων με την ίδια βιολογική και πνευματική κληρονομιά.

Θεωρούν ότι το λαϊκό κράτος του εθνικισμού είναι η μόνη άμεση Δημοκρατία. Ο Λαός είναι ο πραγματικός άρχοντας, ηγεμονεύει τον εαυτό του μέσα από τον ηγέτη του. Η γενική θέληση του λαού είναι ο ύπατος νόμος.

Στο λαϊκό κράτος της εθνικιστικής ιδεολογίας υφίσταται η απόλυτη ισονομία¹⁴³, πολιτικά ιεραρχημένη κοινωνική ισότητα. Δεν υπάρχει κοινωνική διαστρωμάτωση με βάση εισοδηματικές-οικονομικές τάξεις. Οι λαϊκές τάξεις συνεργάζονται αρμονικά ακριβώς όπως σε ένα ζωντανό οργανισμό. Σε αυτή την περίπτωση, η Χρυσή Αυγή κάνει μια στροφή προς τις εργατικές τάξεις, ώστε να τις απομακρύνει από την κομμουνιστική ιδεολογία, όπως ακριβώς είχαν πράξει οι εθνικοσοσιαλιστές του Χίτλερ.

Η αλληλεγγύη για τις σχέσεις των λαϊκών οργανικών τάξεων είναι ο βασικός κανόνας του λαϊκού κράτους. Το χρήμα είναι αναγκαίο μέσο επιβίωσης και όχι ρυθμιστικός παράγοντας της ζωής ή αυτοσκοπός. Εναντιώνονται στη μεγάλη και εκμεταλλευτική ιδιοκτησία είτε ντόπια, είτε διεθνιστική και δέχονται την οικογενειακή μικρο ιδιοκτησία του κλήρου.

Το Έθνος είναι το ύψιστο πνευματικό γεγονός και προέρχεται από το Λαό- Γένος.

Πιστεύουν ότι σημασία έχει η κοινωνία, το σύνολο και η κοινότητα του Λαού, όχι το άτομο.

Ο όρος “άτομο” χρησιμοποιήθηκε μετά την Γαλλική επανάσταση, από τις νεωτερικές ιδεολογίες του Φιλελευθερισμού και του σοσιαλισμού. Η Χρυσή Αυγή απορρίπτει τελείως τον όρο αυτόν και δέχεται την εξέλιξή του. Δηλαδή σημασία έχουν τα πρόσωπα τα οποία είναι άτομα που ολοκληρώνονται από την κοινωνικοποίηση τους¹⁴⁴, μέσα από την ικανότητά τους, ως αρμονική σύνθεση των κοινωνικών και ατομικών αξιών. Τα πρόσωπα με δυο λόγια είναι τα ανώτερα ήδη ανθρώπου που επιδιώκει να πραγματώσει ο εθνικισμός.

---

142 Η ταυτότητα της Χρυσής Αυγής, ανήκει στο σύνδεσμο <https://www.xrisiavgi.com/portal/kinima/taftotita>

143 Η ταυτότητα της Χρυσής Αυγής, ανήκει στο σύνδεσμο <https://www.xrisiavgi.com/portal/kinima/taftotita>

144 Η ταυτότητα της Χρυσής Αυγής, ανήκει στο σύνδεσμο <https://www.xrisiavgi.com/portal/kinima/taftotita>

Σέβονται την πνευματική, εθνική, φυλετική ανισότητα των ανθρώπων¹⁴⁵, πάνω στην οποία οποία μπορούν να οικοδομήσουν μια κοινωνία δικαίου και ισονομίας. Το χαρακτηριστικό αυτό αποδεικνύει μια μετριοπαθή στάση απέναντι στην εθνικοσοσιαλιστική ανισότητα. Οι εθνικοσοσιαλιστές της Γερμανίας, υποστήριζαν την Δαρβινιστική άποψη ότι ο ισχυρός πάντα νικά.

Η αριστοκρατία γεννιέται από την αξιοκρατία, για αυτό και πρέπει να πολεμούν τις ολιγαρχίες και αυτό επίσης μας θυμίζει προνεωτερικό χαρακτηριστικό.

Οι πολιτικές τους θέσεις για την εξωτερική πολιτική, ακολουθούν το Δόγμα στρατηγικού Βάθους¹⁴⁶, είναι ο χώρος του Αιγαίου και η θαλάσσια προέκταση του που φτάνει μέχρι την Κύπρο. Η γεωπολιτική αξία της περιοχής και οι αναξιοποίητες πλουτοπαραγωγικές πηγές. Επιπλέον επιθυμούν ένα ενιαίο αμυντικό δόγμα για το Κυπριακό.

Στρέφονται σε μια συμμαχία με την Ρωσία, εξαιτίας της κοινής θρησκείας αλλά και του αυταρχισμού του Ρώσου Προέδρου Πούτιν. Από την άλλη, απορρίπτουν μια συμμαχία με την Αμερική και του Αμερικανοσιωνιστές, εξαιτίας του ισχυρού εβραϊκού λόμπι.

Επιθυμούν να ανατρέψουν το διεφθαρμένο μεταπολεμικό σύστημα εξουσιών μέσω των εκλογών. Δεν απορρίπτουν δηλαδή την έννοια των δημοκρατικών εκλογών¹⁴⁷, αν θυμηθούμε και παλιότερα τα φασιστικά κόμματα μέσω εκλογών ανέβηκαν στην εξουσία και προσπάθησαν να εκφασίσουν την κοινωνία. Σε κάτι τέτοιο ευελπιστεί και η Χρυσή Αυγή.

Εν συνεχεία επισημαίνουν ότι ο αγροτικός τομέας¹⁴⁸ είναι πολύ σημαντικός για την αναδιάρθρωση της οικονομίας. Η μεθοδολογία αυτή είναι πρωνεωτερική, δηλαδή η επιστροφή στη γη και συνάμα στις παραδοσιακές αξίες είναι αυτές που θα αναγεννήσουν το ελληνικό έθνος και θα ανακάμψει η οικονομία. Οι νέες τεχνολογίες, η παγκοσμιοποίηση, η βιομηχανοποίηση θα φέρουν τον εκμοντερνισμό και την παρακμή, χαρακτηριστικά του φιλελευθερισμού.

Στηρίζουν την απόλυτη αποκέντρωση των υπηρεσιών. Ο δήμος θα πρέπει να καταστεί αυτοδύναμο πολιτικό, κοινωνικό, οικονομικό, πολιτιστικό και οικονομικό όργανο. Με αυτή την έννοια η λαϊκή κοινότητα¹⁴⁹ θα αποκτήσει περισσότερες εξουσίες, θα είναι αυτοδύναμη και θα λειτουργεί υπέρ των εθνικών συμφερόντων της.

---

145 Η ταυτότητα της Χρυσής Αυγής, ανήκει στο σύνδεσμο <https://www.xrisiavgi.com/portal/kinima/taftotita>

146 Η ταυτότητα της Χρυσής Αυγής, ανήκει στο σύνδεσμο <https://www.xrisiavgi.com/portal/kinima/taftotita>

147 Η ταυτότητα της Χρυσής Αυγής, ανήκει στο σύνδεσμο <https://www.xrisiavgi.com/portal/kinima/taftotita>

148 Η ταυτότητα της Χρυσής Αυγής, ανήκει στο σύνδεσμο <https://www.xrisiavgi.com/portal/kinima/taftotita>

149 Η ταυτότητα της Χρυσής Αυγής, ανήκει στο σύνδεσμο <https://www.xrisiavgi.com/portal/kinima/taftotita>

4.3 Οι θέσεις της Χρυσής Αυγής.

Οι προτάσεις της Χρυσής Αυγής για την λύση του ελληνικού προβλήματος, παρουσιάζονται παρακάτω ως εξής:

- 1) Πρώτο της μέλημα είναι η εθνική ανεξαρτησία¹⁵⁰. Η Ελλάδα θα πρέπει να ξαναγίνει κυρίαρχο και ελεύθερο κράτος και να απαλλαγεί από τις ξένες δυνάμεις που την έχουν μετατρέψει σε ένα θλιβερό προτεκτοράτο.
- 2) Βασίζεται στο δόγμα του στρατηγικού βάθους για τις διεθνείς σχέσεις, όπως αναφέραμε και πιο πάνω. Στην γεωπολιτική αξία της Ελλάδας, και στις αναξιοποίητες πλουτοπαραγωγικές πηγές της. Εάν αξιοποιηθούν αυτές οι δυο περιπτώσεις θα χαρίσουν στο κράτος μια περίοπτη θέση στη διεθνή οικονομική και στρατηγική σκακιέρα. Υποστηρίζει έντονα σε μια “κεραυνοβόλο” ανακήρυξη ΑΟΖ και εξόρυξη των ελληνικών ενεργειακών κοιτασμάτων καθώς και την επέκταση των χωρικών υδάτων στα 12 ναυτικά μίλια.
- 3) Θέτει θέμα γεωστρατηγικής στροφής, δηλαδή μια επανεξέταση των συμμαχιών της Ελλάδας. Ζητεί μια στροφή προς την Ρωσία, ώστε να απεξαρτηθεί η Ελλάδα από τις ΗΠΑ και του συμμάχους της. Σύμφωνα όμως με τα τωρινά δεδομένα, η Ρωσία έχει μια βαθιά οικονομική συνεργασία με την Τουρκία, και όσον αφορά στην επιθετική συμπεριφορά της η Ρωσία παραμένει θεατής, αντιθέτως οι ΗΠΑ, ήταν από τις πρώτες χώρες που επέβαλε κυρώσεις στην Άγκυρα και την απομάκρυνε από τα στρατιωτικά εξοπλιστικά προγράμματα της. Οι σχέσεις Ρωσίας και Τουρκίας είναι ιδιαίτερες θα λέγαμε, με δυο λόγια είναι αναγκασμένες να συνεργαστούν.
- 4) Ζητεί την εφαρμογή του Δόγματος του Ενιαίου αμυντικού χώρου Ελλάδος- Κύπρου.
- 5) Όσον αφορά στην εσωτερική πολιτική, ζητεί μια συνταγματική αναθεώρηση¹⁵¹ και για να την πετύχει ζητάει την απόλυτη πλειοψηφία. Σκοπός της είναι μέσω της εκλογικής διαδικασίας να ανατρέψει το διεφθαρμένο, μεταπολεμικό σύστημα εξουσίας. Να τιμωρήσει, στέλνοντας στην φυλακή όλους τους κλέφτες πολιτικούς και τους επίορκους δημοσίους υπαλλήλους που καταχράστηκαν την περιουσία του ελληνικού λαού. Αυτό είναι ίσως και το πιο σημαντικό και ενδιαφέρον κομμάτι των θέσεων της. Με την οικονομική κρίση να μειώνει το εισόδημα του ελληνικού νοικοκυριού, και τα διάφορα οικονομικά σκάνδαλα που ξέσπασαν από τα κόμματα που κυβέρνησαν όλα αυτά τα χρόνια, χωρίς να υπάρξει ουσιαστική τιμωρία¹⁵², ο λαός νιώθοντας αδικία και θυμό στράφηκε στην Χρυσή Αυγή ως λύση για να επέλθει επιτέλους αυτή η τιμωρία. Η Χρυσή Αυγή είναι το μοναδικό κόμμα, το οποίο στις θέσεις του ανέφερε τους όρους τιμωρία και πολιτική κάθαρση.

Η πολιτική κάθαρση θα πραγματοποιηθεί με την κατάργηση της βουλευτικής ασυλίας και του

150Οι θέσεις της Χρυσής Αυγής, ανήκει στον σύνδεσμο <https://www.xrisiavgi.com/portal/kinima/politikes-theseis>

151Οι θέσεις της Χρυσής Αυγής, ανήκει στον σύνδεσμο <https://www.xrisiavgi.com/portal/kinima/politikes-theseis>

152Οι θέσεις της Χρυσής Αυγής, ανήκει στον σύνδεσμο <https://www.xrisiavgi.com/portal/kinima/politikes-theseis>

νόμου περί ευθύνης υπουργών. Σύμφωνα με τις θέσεις της θα γίνει σύσταση ειδικών ελεγκτικών ομάδων που θα αναζητούν τους υπεύθυνους, οι οποίοι εκμεταλλεύονται το δημόσιο χρήμα σε όλα τα υπουργεία και τους κρατικούς μηχανισμούς. Θα παραπέμπονται σε ειδικό δικαστήριο και θα δημεύεται η περιουσία τους. Η θέση τους αυτή έχει τιμωρητικό χαρακτήρα, και δίνει μια αίσθηση δικαίου στον αναποφάσιστο ψηφοφόρο.

6) Ζητεί διεξαγωγή δημοψηφίσματος¹⁵³ για όλα τα μείζονα εθνικά ζητήματα, θεωρώντας ότι ο λαός δεν πρέπει να μένει στην άκρη. Μια άποψη και θέση άκρως αλόγιστη καθώς ο μέσος ψηφοφόρος δεν θα είναι πλήρως ενημερωμένος για τα μείζονα εθνικά θέματα και εύκολα θα παρασύρεται από εθνικές κορώνες. Η ιστορία μας έδειξε ότι τα δημοψηφίσματα για δύσκολα εθνικά ζητήματα δεν βγήκαν ποτέ σε καλό (μικρασιατική εκστρατεία 1920). Μόνον μέσω της κοινοβουλευτικής εκπροσώπησης θα πρέπει να λαμβάνονται τόσο δύσκολες αποφάσεις.

7) Ζητεί ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας να εκλέγεται από τον Λαό, ο Πρωθυπουργός θα μπορεί να είναι και βουλευτής, ωστόσο οι υπουργοί και οι υφυπουργοί δεν θα πρέπει να είναι βουλευτές, αλλά θα πρέπει να ορίζονται με βάση γνώσεων και εμπειρίας, με δυο λόγια τεχνοκράτες θα πρέπει να στελεχώνουν την κυβέρνηση. Επιθυμεί μείωση του αριθμού των βουλευτών, μείωση των αποδοχών τους και τα κόμματα δεν θα χρηματοδοτούνται από το δημόσιο και θα ελέγχονται τα οικονομικά τους. Ζητήματα που βρίσκουν λογική στα αιτήματα των πολιτών που είδαν τα εισοδήματά τους να κατακρημνίζονται την δεκαετία 2010-2020.

8) Θα καταγγείλει το Μνημόνιο, ώστε να απαλλαγεί η οικονομία από τις άσχημες επιπτώσεις της, και θα προτείνει την διαγραφή του παράνομου χρέους της χώρας, απειλώντας την αποχώρηση της από την Ευρωζώνη.

9) Σκοπός της Χρυσής Αυγής είναι η αυτάρκεια του κράτους στα βασικά είδη διαβίωσης (τρόφιμα, φάρμακα, καύσιμα, όπλα). Σκοπεύει να ενισχύσει την γεωργική και κτηνοτροφική παραγωγή¹⁵⁴, να αξιοποιήσει τον ορυκτό πλούτο. Κάνει συχνά αναφορά στο πρωτογενή τομέα και στην εκμετάλλευση πλουτοπαραγωγικών ειδών. Δεν αναφέρεται σε κανένα σημείο τις νέες τεχνολογίες και την βιομηχανία.

10) Ζητεί την άμεση απέλαση των μεταναστών¹⁵⁵, καθώς θεωρούν ότι ευθύνονται για την αύξηση της ανεργίας και της μαύρης εργασίας. Ζήτημα ιδιαίτερα ευαίσθητο για την ελληνική κοινωνία, “πατούν” πάνω σε αυτό, για στρέψουν τον θυμό των ψηφοφόρων.

11) Στρέφεται και στις οικολογικές μορφές ενέργειας (αιολική, ηλιακή, αξιολόγηση θαλάσσιων ρευμάτων για ηλεκτροπαραγωγή κτλ). Τα σιδηρομεταλλεύματα και τα πολύτιμα ορυκτά είναι η

153Οι θέσεις της Χρυσής Αυγής, ανήκει στον σύνδεσμο <https://www.xrisiavgi.com/portal/kinima/politikes-theseis>

154Οι θέσεις της Χρυσής Αυγής, ανήκει στον σύνδεσμο <https://www.xrisiavgi.com/portal/kinima/politikes-theseis>

155Οι θέσεις της Χρυσής Αυγής, ανήκει στον σύνδεσμο <https://www.xrisiavgi.com/portal/kinima/politikes-theseis>

πάγια θέση της για εκμετάλλευση, τα οποία θα τα εθνικοποιήσει και θα αποδώσει τα κέρδη στην εγχώρια παραγωγή.

Ο αγροτικός τομέας (Γεωργία, κτηνοτροφία, αλιεία) αποτελεί το επίκεντρο των θέσεων της, δεν γίνεται αναφορά σε οποιοδήποτε άλλο τομέα. Στον τραπεζικό τομέα μόνο απαιτεί συγχώνευση και εθνικοποίηση των τραπεζών, με διαγραφή των χρεών με κοινωνικά κριτήρια.

12) Θα διεκδικήσει τον συμψηφισμό του χρέους της Ελλάδας προς την Γερμανία με το κατοχικό δάνειο.

13) Θα εξυγιάνει τον δημόσιο βίο¹⁵⁶ με το να μεταθέσει σε παραγωγικές θέσεις δημόσιους υπαλλήλους που δεν έχουν ουσιαστικό αντικείμενο ενασχόλησης.

14) Θα αποκεντρώσει την δημόσια διοίκηση, ώστε να μην επιβαρύνεται ο πολίτης από τις γραφειοκρατικές δυσχέρειες. Η αποκέντρωση θα είναι καθολική και θα περιλαμβάνει κάθε υπηρεσία από την οικονομική (εφορίες) ως τα δικαστήρια.

15) Θα αναπτύξει ένα εθνικό σύστημα υγείας και πρόνοιας, το οποίο θα είναι δωρεάν μόνο για Έλληνες.

16) Θα βάλει ένα τέλος στην παράνομη μετανάστευση και θα τους επαναπροωθεί πίσω στις χώρες προέλευσής τους.

17) Θεωρεί μείζων σημασίας ζήτημα το δημογραφικό, προωθώντας μέτρα οικονομικής ελάφρυνσης προς τα νέα ζευγάρια για να μεγαλώσουν την οικογένεια τους. Απαγορεύοντας φυσικά την έκτρωση.

18) Θεωρεί υποχρεωτική την στράτευση¹⁵⁷ ανδρών και γυναικών στα 18, απαραίτητο να γίνουν συμφωνίες οπλικών συστημάτων η συμπαραγωγή. Να απεξαρτηθούν οι ένοπλες δυνάμεις από τα κόμματα και να καταργηθεί ο συνδικαλισμός εντός του στρατού, και ο υπουργός και οι υφυπουργοί εθνικής άμυνας να προέρχονται υποχρεωτικά από το στράτευμα, το ίδιο ισχύει και για τον υπουργό και τους υφυπουργούς Δημόσιας τάξης. Επιπλέον, οι αστυνομικοί θα πρέπει να είναι μάχιμοι στον δρόμο και όχι στην φύλαξη προσώπων.

19) Η Χρυσή Αυγή υποστηρίζει τον διαχωρισμό¹⁵⁸ των Ελλήνων μαθητών από τους αλλοδαπούς, λόγω γλωσσικών αδυναμιών. Υποστηρίζει την κατάργηση του πανεπιστημιακού ασύλου, και των κομματικών παρατάξεων. Θέση που βρίσκει ευήκοα ώτα και σε άλλα κοινοβουλευτικά κόμματα.

20) Η Χρυσή Αυγή αντιτίθεται στον διαχωρισμό Κράτους- Εκκλησίας και ζητεί άμεση κάθαρση του κλήρου από το διεθνιστικό στοιχείο που φθείρει το Έθνος και την Ορθοδοξία.

21) Θεωρεί υποχρεωτική την αθλητική παιδεία στην νέα γενιά. Οι νέοι Έλληνες δεν πρέπει να είναι παχύσαρκοι, επιθυμεί με αυτό τον τρόπο μια αναβίωση του αρχαίου Έλληνα, ο οποίος

156Οι θέσεις της Χρυσής Αυγής, ανήκει στον σύνδεσμο <https://www.xrisiavgi.com/portal/kinima/politikes-theseis>

157Οι θέσεις της Χρυσής Αυγής, ανήκει στον σύνδεσμο <https://www.xrisiavgi.com/portal/kinima/politikes-theseis>

158Οι θέσεις της Χρυσής Αυγής, ανήκει στον σύνδεσμο <https://www.xrisiavgi.com/portal/kinima/politikes-theseis>

υποχρεούνταν να έχει άριστη φυσική κατάσταση και πνευματική διαύγεια.

Η ψήφος¹⁵⁹ προς την Χρυσή Αυγή ήταν κατανεμημένη ισόρροπα, ανάμεσα στις αστικές, στις ημιαστικές και στις αγροτικές περιοχές. Είχε επίσης μεγάλη απήχηση στις νεότερες γενιές, ήταν τρίτο κόμμα οριακά στις ηλικίες 18-24. Και αποτελούσε την δεύτερη επιλογή στις προτιμήσεις των ανέργων. Στις εθνικές εκλογές του Μαΐου του 2014, 4 στους 5 ψηφοφόρους δήλωσαν ότι την είχαν ψηφίσει. Η εκλογική βάση των ψηφοφόρων της εμφάνιζε αξιοσημείωτη ανθεκτικότητα η οποία γινόταν όλο και πιο συμπαγής.

4.4 Οικονομική κρίση και οι “παρασυρμένοι ψηφοφόροι”.

Η τιμωρητική ψήφος¹⁶⁰ του εκλογικού σώματος προς την ακροδεξιά, εξαιτίας της οικονομική κρίσης και της οργής των πολιτών, αλλά και της άγνοιας τους για το πραγματικό πρόσωπο της Χρυσής Αυγής, θα λέγαμε ότι αποτελεί δικαιολογία και μια βολική ερμηνεία, της ψήφου. Είναι αυτονόητο ότι η Χρυσή Αυγή ενισχύθηκε εξαιτίας της σκληρής λιτότητας που επιβλήθηκε, με αποτέλεσμα χιλιάδες πολίτες να μείνουν άνεργοι και να μειωθεί το βιοτικό επίπεδο μεγάλων τμημάτων του πληθυσμού, ωστόσο η οικονομική δυσπραγία από μόνη της δεν συνιστά αιτία της επιτυχίας της Χ.Α. Και οι υπόλοιπες χώρες που πέρασαν κρίση (Ισπανία, Πορτογαλία και Ιρλανδία), δεν υπήρξε μεταστροφή του εκλογικού σώματος σε ακροδεξιά η καλύτερα θα λέγαμε σε νεοναζιστικά κόμματα.

Τσα ίσα θα λέγαμε ότι η άνοδος της Χ.Α και η απομάκρυνση από το πολιτικό περιθώριο είχε ξεκινήσει να γίνεται πριν από την συνειδητοποίηση των συνεπειών της κρίσης.

Στην Ελλάδα το πολιτικό σύστημα¹⁶¹ είχε από χρόνια μεγάλα ποσοστά διαφθοράς, λαϊκισμού και πελατειακής νοοτροπίας. Όταν κόπηκαν οι πελατειακοί δεσμοί εξαιτίας των πολιτικών λιτότητας, οι ψηφοφόροι αυτοί στράφηκαν προς την Χρυσή Αυγή. Η αποτυχία των κυρίαρχων κομμάτων να δώσουν μια διαφορετική πολιτική εναλλακτική νομιμοποίησε την υποστήριξη των πολιτών για πολιτική βία, ως ένα εργαλείο έκφρασης της πολιτικής δυσαρέσκειας. Η κρίση χρέους ανέδειξε τα χρόνια προβλήματα και τις αποτυχίες του πολιτικού συστήματος να φέρει μια νέα πολιτική αλλαγή, είτε από τα αριστερά είτε από τα δεξιά.

---

159 Α. Κλάφης “Ήρθε για να μείνει;” Η Χρυσή Αυγή από το περιθώριο στο πολιτικό προσκήνιο, στον εξής σύνδεσμο <http://hephaestus.nup.ac.cy>, 2014 σελ.132

160 Α. Κλάφης “Ήρθε για να μείνει;” Η Χρυσή Αυγή από το περιθώριο στο πολιτικό προσκήνιο, στον εξής σύνδεσμο <http://hephaestus.nup.ac.cy>, 2014 σελ.132,133,134,135

161 Αφουξενίδης Α, Πετρίδης Π., Πέτρου Μ., “Ακροδεξιά κοινωνικά δίκτυα: Διερεύνηση του πολιτικού και πολιτισμικού ακτιβισμού” Αθήνα, Σεπτέμβριος 2020 σελ.67,68

Οι ψηφοφόροι¹⁶² στρέφονται στην ακροδεξιά ιδεολογία περισσότερο γιατί νιώθουν τον κίνδυνο της απώλειας της εθνικής ταυτότητας λόγω της αύξησης των μεταναστευτικών ροών και λιγότερο της οικονομικής κρίσης, δεν παύει όμως να παίζει σημαντικό ρόλο.

Οι ψηφοφόροι της Χρυσής Αυγής είναι μοιρασμένοι σε εκείνους που δυσκολεύονταν οικονομικά και σε εκείνους που ζούσαν άνετα. Επιπλέον η δικαιολογία ότι είχαν άγνοια για την νεοναζιστική ιδεολογία αναιρείται από τα γεγονότα, διότι ουκ ολίγες φορές ο ηγέτης της Χ.Α χαιρετούσε φασιστικά σε δημόσιες ομιλίες του.

Η ψήφος στην Χ.Α είναι απόλυτα συνειδητή, η οποία από την μια πλευρά δείχνει έμπρακτα την αποδοκιμασία για το πολιτικό σύστημα, από την άλλη πιστοποιεί ότι υπάρχει μια μερίδα ακροδεξιού αποθέματος στους Έλληνες ψηφοφόρους που είτε βρίσκονται σε αδράνεια είτε είχαν εκφραστεί εν μέρει παλαιότερα, (φιλοβασιλική εθνική παράταξη 1977, ΕΠΕΝ 1980, ΛΑΟΣ 2000).

Η οικονομική κρίση λειτούργησε ως καταλύτης: Βοήθησε να αναδυθούν από την αφάνεια ακροδεξιά αντανακλαστικά τα οποία προϋπήρχαν και να ριζοσπαστικοποιηθεί η εκλογική συμπεριφορά υποστηρίζοντας ένα νεοναζιστικό μόρφωμα.

Η Χρυσή Αυγή ενίσχυσε την διαιρετική τομή μνημόνιο/αντιμνημόνιο, διευκολύνοντας το έργο της. Τα στελέχη της επέμεναν στην ρητορική “χούντα του μνημονίου”, “δωσιλογική κυβέρνηση κατοχής”.

Ο βίαιος χαρακτήρας¹⁶³ της Χ.Α αποτέλεσε τον παράγοντα για την εκλογική επιτυχία του. Ο Γιάννης Βούλγαρης (2012) αναφέρει χαρακτηριστικά *“το κλίμα που εξέθρεψε την εξτρεμιστική ακροδεξιά ήταν η γενίκευση της ανομίας και η μαζική αποδοχή της πολιτικής βίας που ασκήθηκε κατά τα τελευταία χρόνια στο όνομα είτε του “Έθνους” είτε του “Λαού” είτε και των δύο μαζί”*.

Μέσα από δημοσκοπήσεις πολλοί Έλληνες¹⁶⁴ επιδοκιμάζουν την βία και τους προπηλακισμούς σε βάρος πολιτικών προσώπων. Η Χ.Α, ήταν το κόμμα που μπόρεσε να περάσει από την θεωρία στην πράξη. Το φαινόμενο αυτό έχει να κάνει με την νοσταλγία των δυσαρεστημένων πολιτών για αυταρχικά πρότυπα διακυβέρνησης τα οποία “ως δια μαγείας” θα βάλουν τάξη στην ελληνική κοινωνία. Η Χ.Α δεν “έφτιαξε” το περιβάλλον μέσα στο οποίο ενισχύθηκε αλλά προϋπήρχε και το εκμεταλλεύεται όσο μπορεί.

Η Χ.Α δεν είναι ένα κόμμα πρόσκαιρο¹⁶⁵ που συγκεντρώνει απλώς την ψήφο αυτών που

---

162 Αφουξενίδης Α., Πετρίδης Π., Πέτρου Μ., “Ακροδεξιά κοινωνικά δίκτυα: Διερεύνηση του πολιτικού και πολιτισμικού ακτιβισμού”, Αθήνα, Σεπτέμβριος 2020, σελ.28

163 Α. Κλάψης “Ηρθε για να μείνει;” Η Χρυσή Αυγή από το περιθώριο στο πολιτικό προσκήνιο, στον εξής σύνδεσμο <http://hephaestus.nup.ac.cy>, 2014 σελ.135, 136

164 Α. Κλάψης “Ηρθε για να μείνει;” Η Χρυσή Αυγή από το περιθώριο στο πολιτικό προσκήνιο, στον εξής σύνδεσμο <http://hephaestus.nup.ac.cy>, 2014 σελ.135, 136

165 Α. Κλάψης “Ηρθε για να μείνει;” Η Χρυσή Αυγή από το περιθώριο στο πολιτικό προσκήνιο, στον εξής σύνδεσμο <http://hephaestus.nup.ac.cy>, 2014 σελ.135, 136

διαμαρτύρονται και σύντομα θα εξαλειφθεί εκλογικά, αντιθέτως είναι αμφίβολο αν η αντιστροφή του οικονομικού κλίματος μπορέσει και αποστερήσει τελείως την πλειοψηφία των υποστηρικτών της, και να την περιθωριοποιήσει. Παρά την αποτυχία της να εισέλθει στο ελληνικό κοινοβούλιο και παρά τις δοκιμασίες που περνά η οργανωτική της δομή και η λειτουργία του κόμματος(εγκλεισμός των μελών της στην φυλακή), ο παράγοντας που θα καθορίσει την εκλογική της επιρροή θα είναι οι μελλοντικές εξελίξεις που θα προκύψουν. Ο νεοναζισμός στην Ελλάδα είναι ετερόκλητος¹⁶⁶. Αυτό σημαίνει ότι οι απογοητευμένοι ακτιβιστές της Χ.Α., στράφηκαν και δημιούργησαν αυτόνομες ακροδεξιές ομάδες (Ανένταχτοι Μέανδροι Εθνικιστές, οι Combat 18 Hellas, οι White Power Music και οι Blood and Honor) που θεωρούν ότι είναι οι μοναδικοί εκπρόσωποι του εθνικοσοσιαλισμού. Η Χ. Α., έχει δυο επιλογές για να επιζήσει πολιτικά είτε θα απομακρυνθεί από τον βίαιο ακτιβισμό και θα υποκύψει σε στρατηγικές συνεργασίας με άλλες πολιτικές δυνάμεις χάνοντας ψηφοφόρους που θα αναζητήσουν πολιτική στέγη στις πιο πάνω ομάδες, είτε θα συνεχίσει να έχει τον βίαιο χαρακτήρα της.

4.5 Το ΕΛΑΜ και οι πολιτικές και κοινωνικές προεκτάσεις για την Κύπρο.

Το Εθνικό Λαϊκό Μέτωπο (ΕΛΑΜ)¹⁶⁷ αποτελεί, αδελφό κόμμα της Χρυσής Αυγής στην Κύπρο. Ο πολιτικός του λόγος θεμελιώνεται στον αλυτρωτισμό και στην λογική της ιεραρχικής δομής. Βασική του επιθυμία είναι η ένωση με την Ελλάδα, πιο συγκεκριμένα ζητεί την ενσωμάτωση του παράγωγου και υποτελούς ελληνοκυπριακού υποκειμένου στο ανώτερο και αυθεντικό, που είναι η Ελλάδα. Για το ΕΛΑΜ, η Κύπρος αποτελεί τμήμα της Ελλάδας και (νότια Ελλάδα, Ελλάς του Νότου). Αναπαράγει τις ίδιες ιδέες με την Χ.Α. δηλαδή την έννοια της φυλετικής καθαρότητας.

Το ΕΛΑΜ προφανώς είναι δημιούργημα¹⁶⁸ της Χ.Α, τα ηγετικά στελέχη της, ήταν και στελέχη της Χ.Α. αλλά από την στιγμή που καταδικάστηκε η Χ. Α., ως εγκληματική οργάνωση από την ελληνική δικαιοσύνη, τίθεται το ζήτημα και για το θυγατρικό της μέρος στην Κύπρο.

166 Αφουξενίδης Α., Πετρίδης Π., Πέτρου Μ., “Ακροδεξιά κοινωνικά δίκτυα: Διερεύνηση του πολιτικού και πολιτισμικού ακτιβισμού” Αθήνα, Σεπτέμβριος 2020, σελ.126,127

167 Χατζηγιωάννου Χ., Ιωάννου Γρ., Φίσερ Λ., Δημητρίου Κ., Χαραλάμπους Γ., Μιχαηλίδου Δ., Τριμικλιανιώτης Ν., “Καταδίκη της Χρυσής Αυγής: Το ΕΛΑΜ και οι πολιτικές και κοινωνικές προεκτάσεις για την Κύπρο” στον εξής σύνδεσμο : [ENAXA-ELAM_16102020_03.pdf \(enainstitute.org\)](https://enainstitute.org/ENAXA-ELAM_16102020_03.pdf) 16 Οκτωβρίου 2020 σελ.4

168 Χατζηγιωάννου Χ., Ιωάννου Γρ., Φίσερ Λ., Δημητρίου Κ., Χαραλάμπους Γ., Μιχαηλίδου Δ., Τριμικλιανιώτης Ν., “Καταδίκη της Χρυσής Αυγής: Το ΕΛΑΜ και οι πολιτικές και κοινωνικές προεκτάσεις για την Κύπρο” στον εξής σύνδεσμο : [ENAXA-ELAM_16102020_03.pdf \(enainstitute.org\)](https://enainstitute.org/ENAXA-ELAM_16102020_03.pdf) 16 Οκτωβρίου 2020 σελ.5

Εδώ θα πρέπει να αναφέρουμε μια βασική διαφορά. Το ΕΛΑΜ στην Κύπρο προσαρμόστηκε σε διαφορετικές συνθήκες και φυσικά δεν είναι οι ίδιες με αυτές στην Ελλάδα. Το βασικό πεδίο δράσης της δεν ήταν το προσφυγικό/μεταναστευτικό αλλά το Κυπριακό. Στόχος τους ήταν να παρεμποδίσουν οποιαδήποτε προοπτική επανένωσης της χώρας, στόχος κοινός με το βαθύ κράτος της Κύπρου και τον αντι-ομοσπονδιακό πολιτικό χώρο. Ο κοινός αυτός στόχος έδωσε στο ΕΛΑΜ την ευκαιρία να αναγνωριστεί ως πολιτική παράταξη. Είχε επίσης την άμεση και έμμεση υποστήριξη των ΜΜΕ, κάτι που δεν συνέβη με την Χ.Α, αντιθέτως όταν απέκτησε και κοινοβουλευτική εκπροσώπηση αναγνωρίστηκε ως κανονικό κόμμα και προσκλήθηκε και μέχρι και στο Εθνικό Συμβούλιο. Ενώ η Χρυσή Αυγή¹⁶⁹ εκφάσισε την ελληνική ακροδεξιά και επιχείρησε να επιβληθεί στην Δεξιά, κάτι που οδήγησε στην πτώση της. Το ΕΛΑΜ υιοθέτησε μια μετριοπαθή τακτική με την ελληνοκυπριακή Δεξιά, στηρίζοντας τον Αναστασιάδη από το 2017 και έπειτα. Η ελληνοκυπριακή ακροδεξιά τυγχάνει θεσμικής και επικοινωνιακής κανονικοποίησης, με δεδομένη φυσικά και την παρέμβαση της εκκλησίας στο κράτος, με τις ισχυρές επιχειρηματικές της δραστηριότητες της.

Μέσω της θεωρίας των “δύο άκρων¹⁷⁰” επιδιώχθηκε η κανονικοποίηση της λιτότητας και η ανάδειξη του νεοφασισμού ως “αντισυστημική φωνή”.

Τόσο η Χρυσή Αυγή όσο και η κυπριακή ΕΛΑΜ είναι δομημένα ναζιστικά μορφώματα που χρησιμοποιούν την βία. Η καταδίκη της Χ.Α, έχει διττή σημασία, από την μία πλευρά στην αποτροπή μελλοντικών εγκλημάτων και επιπλέον στην απονομιμοποίηση του φασισμού στην συλλογική συνείδηση.

---

169 Χατζιωάννου Χ., Ιωάννου Γρ., Φίσερ Λ., Δημητρίου Κ., Χαραλάμπους Γ., Μιχαηλίδου Δ., Τριμικλινώτης Ν., “Καταδίκη της Χρυσής Αυγής: Το ΕΛΑΜ και οι πολιτικές και κοινωνικές προεκτάσεις για την Κύπρο” στον εξής σύνδεσμο : [ENA_XA-ELAM_16102020_03.pdf \(enainstitute.org\)](https://enainstitute.org/ena_xa-elam_16102020_03.pdf) 16 Οκτωβρίου 2020 σελ.5

170 Χατζιωάννου Χ., Ιωάννου Γρ., Φίσερ Λ., Δημητρίου Κ., Χαραλάμπους Γ., Μιχαηλίδου Δ., Τριμικλινώτης Ν., “Καταδίκη της Χρυσής Αυγής: Το ΕΛΑΜ και οι πολιτικές και κοινωνικές προεκτάσεις για την Κύπρο” στον εξής σύνδεσμο : [ENA_XA-ELAM_16102020_03.pdf \(enainstitute.org\)](https://enainstitute.org/ena_xa-elam_16102020_03.pdf) 16 Οκτωβρίου 2020 σελ.6

Κεφάλαιο 5^ο: Ο ΣΥΡΙΖΑ, από κόμμα διαμαρτυρίας σε κυβερνητικό κόμμα.

5.1 Ο ΣΥΡΙΖΑ και το "μεγάλο Κοινωνικό και πολιτικό Ρεύμα της ανατροπής".

Ο ΣΥΡΙΖΑ (Συνασπισμός Ριζοσπαστικής Αριστεράς)¹⁷¹, αποτελεί ένα ενιαίο, μαζικό, δημοκρατικό, πολυτασικό κόμμα της σύγχρονης Αριστεράς. Υποστηρίζει ότι ο Καπιταλισμός παγκοσμίως περνάει κρίση, με τη συσσώρευση κερδών και με την αναδιανομή πλούτου υπέρ του κεφαλαίου. Η διόγκωση του χρηματοπιστωτικού τομέα, βασισμένη στην απρόσκοπτη κυκλοφορία χρήματος οδήγησε στο να υποταχθεί το πολιτικό προσωπικό στην οικονομική εξουσία, και να εργαλειοποιηθεί η γνώση της πληροφορίας,

“Ζούμε το λεγόμενο “δόγμα του σοκ”¹⁷², που σημαίνει επίθεση τέτοιας έκτασης και κλίμακας ώστε οι αντιστάσεις να φαίνονται ανίσχυρες ή να μην προφταίνουν να εκδηλωθούν. Για τη διατήρηση της κυριαρχίας του κεφαλαίου και της παγκόσμιας κερδοφορίας του επιστρατεύονται ακραία προγράμματα λιτότητας, δραματική συμπίεση και επισφάλεια της εργασίας, ιδιωτικοποίηση των δημοσίων αγαθών και επιχειρήσεων, καταστροφή μεγάλου μέρους των παραγωγικών δυνάμεων, δραματική συρρίκνωση του κοινωνικού κράτους, αποδυνάμωση των δημοκρατικών θεσμών, ενίσχυση της καταστολής και των έκτακτων εξουσιών”.

Θεωρεί ότι το ευρώ αντιμετωπίζεται από την γερμανική πολιτική ως όχημα ώστε να εφαρμοστούν στις ευρωπαϊκές κοινωνίες ασιατικά πρότυπα προς όφελος του κεφαλαίου, αυξάνοντας έτσι τις ανισότητες μεταξύ χωρών και τάξεων. Η πολιτική της λιτότητας¹⁷³ αποδυναμώνει τους δεσμούς μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών, ενδυναμώνει τον ευρωσκεπτικισμό, ενισχύει τις εθνικιστικές αντιπαραθέσεις και διευκολύνει την αναβίωση του φαντάσματος του φασισμού.

Όσον αφορά την Ελλάδα, υποστηρίζει ότι επιβάλλονται στην χώρα σκληρότατα μέτρα που οδηγούν μεγάλο μέρος του πληθυσμού σε ανθρωπιστική κρίση, στην οποία σημαντικό ρόλο παίζει η Γερμανική κυβέρνηση, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Ωστόσο αναφέρεται και στο εγχώριο κομματικό σύστημα¹⁷⁴, το οποίο είναι υπόλογο για σκάνδαλα διαφοράς, και το οποίο στηρίζεται στα ΜΜΕ και στις δυνάμεις καταστολής για να επιβάλλει ένα

---

171 Πολιτική απόφαση 1ου (Ιδρυτικού) Συνεδρίου, στον σύνδεσμο <https://www.syriza.gr/article/id/32409/Politikh-Apofash-1oy-Idrytikoy-Synedrioy.html> Ιούλιος 2013. σελ 1

172 Πολιτική απόφαση 1ου (Ιδρυτικού) Συνεδρίου, στον σύνδεσμο <https://www.syriza.gr/article/id/32409/Politikh-Apofash-1oy-Idrytikoy-Synedrioy.html> Ιούλιος 2013. σελ 1

173 Πολιτική απόφαση 1ου (Ιδρυτικού) Συνεδρίου, στον σύνδεσμο <https://www.syriza.gr/article/id/32409/Politikh-Apofash-1oy-Idrytikoy-Synedrioy.html> Ιούλιος 2013. σελ 1

174 Πολιτική απόφαση 1ου (Ιδρυτικού) Συνεδρίου, στον σύνδεσμο <https://www.syriza.gr/article/id/32409/Politikh-Apofash-1oy-Idrytikoy-Synedrioy.html> Ιούλιος 2013. σελ 1

ιδιότυπο καθεστώς έκτακτης ανάγκης παραβιάζοντας έτσι κάθε δημοκρατική νομιμότητα. Ο ΣΥΡΙΖΑ θεωρεί ότι είναι ένα λαϊκό ρεύμα αγώνων με σκοπό την ανατροπή αυτής της καθεστηκυίας τάξης των μνημονίων και του χρέους. Μέσα από τους εργασιακούς χώρους, τις γειτονιές, τις πόλεις και την ύπαιθρο θα δημιουργήσει νέα κοινωνικά κινήματα.

5.2 Η Διεθνής κατάσταση και οι διαφαινόμενες νέες τάσεις.

Ο ΣΥΡΙΖΑ¹⁷⁵ στηρίζει την άποψη ότι ο κόσμος πλέον είναι πολυπολικός, και καθόλου ειρηνικός και δίκαιος. Οι ΗΠΑ έχουν περιορισμένη ισχύ και στο κενό που αφήνουν, αναδύεται η Κίνα, η οποία επηρεάζει τις παγκόσμιες αντιθέσεις. Οι λεγόμενες και BRICS χώρες δηλαδή (Βραζιλία, Ρωσία, Ινδία, Κίνα, Νότια Αφρική) διαμορφώνουν ξανά τις διεθνείς ισορροπίες και συσχετισμούς δυνάμεων στους παγκόσμιους οργανισμούς, με τη Ρωσία να θέλει να αναλάβει πρωταγωνιστικό ρόλο.

Σε αυτό το ρευστό γεωπολιτικό πλαίσιο, η ΕΕ καθοδηγούμενη πάντα από την Γερμανία υποτάσσεται στον παγκόσμιο ανταγωνισμό κεφαλαίων. Η ΕΕ πρέπει να ανατρέψει την νεοφιλελεύθερη στρατηγική¹⁷⁶ της, αν θέλει να έχει κάποια προοπτική επιβίωσης. Κυρίως οι χώρες του Νότου θα πρέπει να ακολουθήσουν το παράδειγμα των χωρών της Λατινικής Αμερικής, που είναι σχετικώς ανεξάρτητες από τους διεθνείς οργανισμούς.

Ο ΣΥΡΙΖΑ υποστηρίζει ότι η “δική του” Ευρώπη, είναι αυτή του Διαφωτισμού, των επαναστάσεων, του κοινωνικού κράτους, της δημοκρατίας και των μαζικών κοινωνικών κινήματων από τα κάτω.

---

175 Πολιτική απόφαση 1ου (Ιδρυτικού) Συνεδρίου, στον σύνδεσμο <https://www.syriza.gr/article/id/32409/Politikh-Apofash-1oy-Idrytikoy-Synedrioy.html> Ιούλιος 2013. σελ 2

176 Πολιτική απόφαση 1ου (Ιδρυτικού) Συνεδρίου, στον σύνδεσμο <https://www.syriza.gr/article/id/32409/Politikh-Apofash-1oy-Idrytikoy-Synedrioy.html> Ιούλιος 2013. σελ 3

5.3 Οι προγραμματικοί στόχοι του ΣΥΡΙΖΑ.

Σκοπός του είναι να ακυρώσουν τα μνημόνια και τους εφαρμοστικούς νόμους, προωθώντας ένα πρόγραμμα οικονομικής, κοινωνικής ανόρθωσης¹⁷⁷, παραγωγικής και οικολογικής ανασυγκρότησης, αποκαθιστώντας σταδιακά τους όρους ασφαλής εργασίας και αξιοπρεπούς διαβίωσης, τον ανάλογο μισθό και σύνταξη και την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Θέλει να επαναφέρει στα προ μνημονίου επίπεδα τις εργασιακές σχέσεις, τις συλλογικές συμβάσεις, τον κατώτατο μισθό, την κατώτατη σύνταξη, το επίδομα ανεργίας και τα οικογενειακά επιδόματα.

Θα επαναδιαπραγματευτεί τις δανειακές συμβάσεις ακυρώνοντας επαχθείς όρους τους, πραγματοποιώντας λογιστικό έλεγχο, θα αποτρέψει με αυτό τον τρόπο να γίνει η χώρα μια αποικία χρέους.

Προτεραιότητα του ΣΥΡΙΖΑ είναι η ικανοποίηση των κοινωνικών αναγκών, και όχι “θυσία για το ευρώ”¹⁷⁸. Δεσμεύεται να αντιμετωπίσει τις απειλές των δανειστών, όπως τους χαρακτηρίζει, με όλα τα δυνατά μέσα που μπορεί να επιστρατεύσει.

Τα δημόσια έσοδα θα έρθουν μέσα από τη φορολόγηση του πλούτου, των καθαρών κερδών, μέσα από τα υψηλά εισοδήματα, την εκκλησιαστική περιουσία, και την ακύρωση όλων των προνομίων της ολιγαρχίας και των πολυεθνικών επιχειρήσεων.

Προϋποθέτει μια παραγωγική και οικολογική ανασυγκρότηση της χώρας και μια μείωσή των ανισοτήτων ανάμεσα στα αστικά κέντρα και την ύπαιθρο. Πόροι θα προκύψουν μέσω ενός δίκαιου ριζοσπαστικού φορολογικού συστήματος στο οποίο θα παταχθούν τομείς της παραοικονομίας, από την ασφαλή περιβαλλοντικά αξιοποίηση του ορυκτού πλούτου και την αύξηση της παραγωγής.

Στόχος του επίσης είναι η κρατικοποίηση των τραπεζών, ιδρύοντας δημόσιες τράπεζες με αντικείμενο τους την αγροτική πίστη, την μικρή και μεσαία επιχείρηση και τη λαϊκή στέγη.

Οποιαδήποτε ιδιωτικοποίηση ακυρώνεται.

Ο ΣΥΡΙΖΑ επίσης θέτει πρωταρχικό θέμα την εξασφάλιση διατροφικής επάρκειας και αυτάρκειας¹⁷⁹. Γι αυτό προωθεί την πολιτική της αναδιανομής της αγροτικής γης είτε είναι δημόσια, είτε είναι αγροτική ή μεγάλη ιδιωτική, και ζητεί την ανασυγκρότηση των συνεταιρισμών και των εργατικών οργανώσεων. Ζητεί επίσης την αναθεώρηση της ευρωπαϊκής κοινής αγροτικής πολιτικής, με στόχο την αύξηση του προϋπολογισμού, έτσι ώστε να ενισχυθεί η παραγωγή και η

177 Πολιτική απόφαση 1ου (Ιδρυτικού) Συνεδρίου, στον σύνδεσμο <https://www.syriza.gr/article/id/32409/Politikh-Apofash-1oy-Idrytikoy-Synedrioy.html> Ιούλιος 2013. σελ 5

178 Πολιτική απόφαση 1ου (Ιδρυτικού) Συνεδρίου, στον σύνδεσμο <https://www.syriza.gr/article/id/32409/Politikh-Apofash-1oy-Idrytikoy-Synedrioy.html> Ιούλιος 2013. σελ 5

179 Πολιτική απόφαση 1ου (Ιδρυτικού) Συνεδρίου, στον σύνδεσμο <https://www.syriza.gr/article/id/32409/Politikh-Apofash-1oy-Idrytikoy-Synedrioy.html> Ιούλιος 2013. σελ 6,7

ποιότητα των αγροτικών προϊόντων.

Επιπλέον, ένα ακόμη σημαντικό ζήτημα για τον ΣΥΡΙΖΑ αποτελεί η ενίσχυση του κοινωνικού κράτους, η προστασία με δυο λόγια της εργασίας, των εργαζομένων, των ανέργων, της περίθαλψης, της πρόνοιας, της παιδείας και της κοινωνικής ασφάλισης. Θέλει να αλλάξει την δημόσια διοίκηση, τόσο σε επίπεδο κεντρικού κράτους όσο και σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης, με την καθιέρωση της Δημοκρατίας, της αποκέντρωσης, της διαφάνειας και της αξιοκρατίας. Στηρίζει την επιστημονική έρευνα, τα γράμματα, τις τέχνες και την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς. Για τον ΣΥΡΙΖΑ η δημόσια εκπαίδευση¹⁸⁰ είναι ένα αδιαπραγμάτευτο, καθολικό, κοινωνικό αγαθό, το οποίο πρέπει να παρέχεται δωρεάν, σε όλους τους πολίτες της χώρας. Η ιδιωτική εκπαίδευση είναι μια παθολογία του συστήματος που πρέπει να εξαλειφθεί. Το εκπαιδευτικό σύστημα, πρέπει να μετατραπεί σε ένα σύστημα παροχής γνώσης και να καλλιεργεί την κριτική άποψη, την ανεξιθρησκεία, τη συλλογική δράση και την αλληλεγγύη.

Εναντιώνεται στη ρατσιστική και ομοφοβική βία¹⁸¹, και σε όλες της διακρίσεις που υπάρχουν λόγω εθνικής καταγωγής, θρησκείας, χρώματος, αναπηρίας, ηλικίας, σεξουαλικού προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου. Υποστηρίζει την ισότητα των δύο φύλων, και αντιμετωπίζει το μεταναστευτικό με όρους ανθρωπισμού. Θεωρεί ότι τα μεταναστευτικά ρεύματα είναι αποτέλεσμα της νεοφιλελεύθερης καπιταλιστικής παγκοσμιοποίησης, που στερεί από αυτούς τους ανθρώπους τα στοιχειώδη μέσα διαβίωσης.

5.4 Η ταυτότητα του ΣΥΡΙΖΑ

Ο ΣΥΡΙΖΑ παρουσιάζεται ως ένα ενιαίο, μαζικό, δημοκρατικό, πολυτασικό¹⁸² κόμμα της Αριστεράς που επιδιώκει να συμπυκνώσει τα αιτήματα και τις διεκδικήσεις των δυνάμεων της εργασίας και των καταπιεσμένων κοινωνικών τάξεων. Εκφράζει τους εργαζομένους, τους αυτοαπασχολούμενους, τους αγρότες, την νεολαία, την προοδευτική διανοήση και τους καλλιτέχνες και όσους υφίστανται εκμετάλλευση και καταπίεση.

Αγωνίζεται για την δημοκρατία, την εθνική ανεξαρτησία, τη λαϊκή κυριαρχία, την κοινωνική προκοπή και απελευθέρωση που θα φέρει τον σοσιαλισμό.

Υπερασπίζεται την κοινωνική δικαιοσύνη¹⁸³, την αλληλεγγύη, την ισότητα και την ελευθερία.

---

180 Πολιτική απόφαση 1ου (Ιδρυτικού) Συνεδρίου, στον σύνδεσμο <https://www.syriza.gr/article/id/32409/Politikh-Apofash-1oy-Idrytikoy-Synedrioy.html> Ιούλιος 2013. σελ 8

181 Πολιτική απόφαση 1ου (Ιδρυτικού) Συνεδρίου, στον σύνδεσμο <https://www.syriza.gr/article/id/32409/Politikh-Apofash-1oy-Idrytikoy-Synedrioy.html> Ιούλιος 2013. σελ 9

182 Καταστατικό του ΣΥΡΙΖΑ στο σύνδεσμο <https://www.syriza.gr/page/katastatiko.html> σελ. 6,7,8

183 Καταστατικό του ΣΥΡΙΖΑ στο σύνδεσμο <https://www.syriza.gr/page/katastatiko.html> σελ. 6,7,8

Εναντιώνεται στον εθνικισμό, τον милитарισμό, τον ρατσισμό, την πατριαρχία και τον φασισμό. Οργανώνει την πολιτική και κοινωνική δράση του με βάση τις κοινωνικές αντιθέσεις και παλεύει για την ανατροπή τους ώστε να υπάρξει κοινωνική χειραφέτηση.

Ο ΣΥΡΙΖΑ υποστηρίζει ότι ο Σοσιαλισμός¹⁸⁴ είναι μια μορφή οργάνωσης της κοινωνίας που στηρίζεται στην κοινωνική ιδιοκτησία και την διαχείριση των παραγωγικών μέσων. Η συλλογικότητα αναδεικνύεται έμπρακτα έναντι της ατομικότητας και η αλληλεγγύη έναντι του ανταγωνισμού. Η εργατική τάξη δεν μπορεί να απελευθερωθεί η ίδια αν δεν απελευθερώσει και την κοινωνία ολόκληρη.

5.5 Οι καταβολές του ΣΥΡΙΖΑ

Οι καταβολές του εμφανίζονται στο εργατικό¹⁸⁵ και στο ευρύτερο λαϊκό κίνημα του τέλους του 19ου αιώνα, έχει ως βάση του την μαρξιστική σκέψη, την εθνική αντίσταση, το ΕΑΜ και την ΕΔΑ, την νεολαία Λαμπράκη, τον αγώνα ενάντια στην δικτατορία, στην εξέγερση του Πολυτεχνείου και στους μεταδικτατορικούς αγώνες των αριστερών κομμάτων.

Στόχος του ΣΥΡΙΖΑ είναι η ανατροπή της κυριαρχίας των δυνάμεων του νεοφιλελευθερισμού και των μνημονίων, των δυνάμεων της κοινωνικής καταστροφής και η ανάδειξη μιας κυβέρνησης της συμπαραταγμένης αριστεράς, στηριγμένης σε μια πλατιά κοινωνική συμμαχία.

Δέχεται την κριτική της κοινωνίας απέναντι του και ασκεί και αυτό με την σειρά του αυτοκριτική. Τα μέλη του κόμματος έχουν δικαιώματα και υποχρεώσεις¹⁸⁶. Έχουν επίσης και το δικαίωμα του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι στα όργανα του κόμματος. Οι συνελεύσεις τους είναι ανοιχτές και δημόσιες. *“Καμία τάση, ρεύμα, οργάνωση δεν έχει ειδικά προνόμια έναντι του μέλους”*.

5.6 Η Οργανωτική δομή του ΣΥΡΙΖΑ.

Ο ΣΥΡΙΖΑ δομείται σε τρία επίπεδα: Στην οργάνωση μελών, στη Νομαρχιακή οργάνωση, και στο συνέδριο του κόμματος.

“Στο πρώτο επίπεδο¹⁸⁷ συγκροτείται και λειτουργεί η Οργάνωση Μελών, που εκλέγει την συντονιστική επιτροπή της. Στο δεύτερο επίπεδο συγκροτείται συνδιάσκεψη αντιπροσώπων από τις

184 Καταστατικό του ΣΥΡΙΖΑ στο σύνδεσμο <https://www.syriza.gr/page/katastatiko.html> σελ. 6,7,8

185 Καταστατικό του ΣΥΡΙΖΑ στο σύνδεσμο <https://www.syriza.gr/page/katastatiko.html> σελ. 8,9,12

186 Καταστατικό του ΣΥΡΙΖΑ στο σύνδεσμο <https://www.syriza.gr/page/katastatiko.html> σελ. 8,9,12

187 Καταστατικό του ΣΥΡΙΖΑ στο σύνδεσμο <https://www.syriza.gr/page/katastatiko.html> σελ. 27

οργανώσεις μελών σε νομαρχιακό επίπεδο και εκλέγει Νομαρχιακή επιτροπή. Σε πανελλαδικό επίπεδο συγκαλείται το τακτικό συνέδριο του κόμματος, που εκλέγει την Κεντρική επιτροπή”.

Ο ΣΥΡΙΖΑ είναι πολιτικά και οργανωτικά ενιαίο κόμμα¹⁸⁸, δεν αποτελείται δηλαδή από άλλες πολιτικές ομάδες αλλά από τάσεις και ιδεολογικά ρεύματα. Ενθαρρύνει πολιτιστικές και κοινωνικές δραστηριότητες και μορφές συσπείρωσης των πολιτών.

Είναι μαζικό δημοκρατικό κόμμα της αριστεράς που στηρίζεται στις κοινωνικές δυνάμεις και δεν εξαρτάται από τους κρατικούς μηχανισμούς.

“Ο ΣΥΡΙΖΑ¹⁸⁹ στην περίπτωση που συμμετέχει στην διακυβέρνηση της χώρας, διατηρεί σε κάθε περίπτωση την οργανωτική και πολιτική του αυτονομία έναντι της κυβέρνησης και του κράτους”.

Οι οικονομικοί πόροι του κόμματος προέρχονται από τις συνδρομές των μελών, τις εισφορές βουλευτών, ευρωβουλευτών και όσων έχουν επαγγελματική σχέση με το κόμμα. Από οικονομικές εξορμήσεις και δραστηριότητες, καθώς και από κρατικές επιχορηγήσεις.

5.7 Από την Πολιτική άνοδο στην εκλογική ήττα.

Η οικονομική κρίση¹⁹⁰, έφερε την κατάρρευση του ισχυρού δικομματισμού, την περίοδο 2012-2015. Τα δύο ισχυρά κόμματα δέχθηκαν βαρύ πλήγμα με το ΠΑΣΟΚ να καταρρέει σε κομματικό επίπεδο και η ΝΔ να σημειώνει χαμηλά εκλογικά ποσοστά. Το κενό του δικομματισμού έρχεται να καλύψει ο ΣΥΡΙΖΑ, ο οποίος αξιοποίησε την δυνατότητα του να αναδειχθεί σε κόμμα ευρείας εκπροσώπησης.

Έτσι έχουμε τους τρεις χρόνους του ΣΥΡΙΖΑ:

Μάιος-Ιούνιος 2012, Η ανατροπή των συσχετισμών¹⁹¹.

Ο ΣΥΡΙΖΑ στις επαναληπτικές εκλογές του Ιουνίου, αποδιαρθρώνει πλήρως το συναινετικό σύστημα της δικομματικής εναλλαγής, το οποίο είχε εδραιωθεί κατά την περίοδο της Μεταπολίτευσης.

---

188 Καταστατικό του ΣΥΡΙΖΑ στο σύνδεσμο <https://www.syriza.gr/page/katastatiko.html> σελ. 41

189 Καταστατικό του ΣΥΡΙΖΑ στο σύνδεσμο <https://www.syriza.gr/page/katastatiko.html> σελ. 50,52

190 Σκευοφύλαξ Π., “Από την πολιτική άνοδο στην εκλογική ήττα: Πολιτικές και κοινωνικές προϋποθέσεις ανασυγκρότησης του ΣΥΡΙΖΑ”, Σεπτέμβριος 2019, στον εξής σύνδεσμο: [DPS_01_Web_Updated.pdf](https://www.enainstitute.org/DPS_01_Web_Updated.pdf) ([enainstitute.org](https://www.enainstitute.org)) σελ.6

191 Σκευοφύλαξ Π., “Από την πολιτική άνοδο στην εκλογική ήττα: Πολιτικές και κοινωνικές προϋποθέσεις ανασυγκρότησης του ΣΥΡΙΖΑ”, Σεπτέμβριος 2019, στον εξής σύνδεσμο: [DPS_01_Web_Updated.pdf](https://www.enainstitute.org/DPS_01_Web_Updated.pdf) ([enainstitute.org](https://www.enainstitute.org)) σελ.7

Μάιος 2014- Σεπτέμβριος 2015, Οι δεκαέξι μήνες της τριπλής επιβεβαίωσης.

Ο ΣΥΡΙΖΑ στις αυτοδιοικητικές εκλογές πετυχαίνει να εκλέξει για πρώτη φορά επικεφαλής στη πιο σημαντική από εκλογικής άποψης, περιφέρεια της Αττικής, ωστόσο χάνει οριακά των Δήμο Αθηναίων. Ο ΣΥΡΙΖΑ αναδεικνύεται σε αποσταθεροποιητής του παραδοσιακού δικομματισμού και προεξοφλείται το αποτέλεσμα των επερχόμενων εθνικών εκλογών του Μαΐου 2014, με ένα μη αμφισβητήσιμο, εξαιτίας της μεγάλης διαφοράς, εκλογικό αποτέλεσμα.

Ο ΣΥΡΙΖΑ πετυχαίνει τρεις διαδοχικές εκλογικές νίκες¹⁹² μεταξύ Μαΐου 2014- Σεπτεμβρίου 2015. Για πρώτη φορά ένα κόμμα της ριζοσπαστικής Αριστεράς “κόβει πρώτο το νήμα”, με μεγάλη διαφορά από την ΝΔ, ένα νεοφιλελεύθερο κόμμα και δημιουργεί τις προϋποθέσεις για μια αδιάκοπη τετραετή θητεία. Οι εκλογές ικανοποίησαν το αίτημα αλλαγής, που εμφανίστηκε με το ξέσπασμα της κρίσης.

Παρόλα αυτά ο ΣΥΡΙΖΑ το καλοκαίρι του 2015 με το δημοψήφισμα, έχασε και ένα σημαντικό κομμάτι της κοινοβουλευτικής δύναμης του, και το κενό ήρθε να καλύψει ο κυβερνητικός του εταίρος, οι ΑΝΕΛ, με σκοπό να ανασυγκροτήσουν κυβέρνηση στις εκλογές του Σεπτεμβρίου. Οι εθνικές εκλογές του Σεπτεμβρίου, σηματοδοτούν μια νέα κυβερνητική περίοδο.

Σεπτέμβριος 2015- Ιούλιος 2019: Εντολή υπό αίρεση, άρση της εμπιστοσύνης και ήττα¹⁹³.

Η τρίτη περίοδος λήγει με τις διπλές εκλογές της αυτοδιοίκησης και του ευρωκοινοβουλίου. Στις εκλογές αυτές προδικάζεται και το εκλογικό αποτέλεσμα του εν λόγω κυβερνητικού σχήματος. Ο ΣΥΡΙΖΑ σημειώνει γενικευμένη υποχώρηση με τεράστια διαφορά από τις προηγούμενες εκλογές. Ο πολιτικός χρόνος του κόμματος ήταν εξαιρετικά γρήγορος, αυτό που είναι σε θέμα να εξηγήσει την εκλογική συμπεριφορά των ψηφοφόρων του ΣΥΡΙΖΑ του Σεπτεμβρίου του 2015, είναι ότι η πρώτη θητεία του ΣΥΡΙΖΑ δεν εκλήφθηκε ως “κανονική” αλλά ως μια ειδική συνθήκη, μια ειδική κατάσταση, τα στάδια της εξέλιξης και της έκβασης της θεωρήθηκαν επαρκή για την “άρση της εμπιστοσύνης”.

Πιο συγκεκριμένα οι εκλογείς έδωσαν μια δεύτερη ευκαιρία στον ΣΥΡΙΖΑ, αλλά αυτή την φορά σε

---

192 Σκευοφύλαξ Π., “Από την πολιτική άνοδο στην εκλογική ήττα: Πολιτικές και κοινωνικές προϋποθέσεις ανασυγκρότησης του ΣΥΡΙΖΑ”, Σεπτέμβριος 2019, στον εξής σύνδεσμο: [DPS_01_Web_Updated.pdf \(enainstitute.org\)](#) σελ.8

193 Σκευοφύλαξ Π., “Από την πολιτική άνοδο στην εκλογική ήττα: Πολιτικές και κοινωνικές προϋποθέσεις ανασυγκρότησης του ΣΥΡΙΖΑ”, Σεπτέμβριος 2019, στον εξής σύνδεσμο: [DPS_01_Web_Updated.pdf \(enainstitute.org\)](#) σελ.9

ένα διαφοροποιημένο πλαίσιο, σε σχέση με τον Ιανουάριο του 2015. Η πρώτη ψήφος ήταν μια εντολή “να τα αλλάξει όλα”, η δεύτερη ψήφος του Σεπτεμβρίου ήταν μια ψήφος “μετρημένων” προσδοκιών, όχι μεγάλων απαιτήσεων.

Η διάθεση¹⁹⁴ που αποτυπώνονταν είχε να κάνει με την δυνατότητα του ΣΥΡΙΖΑ να συμβιβάσει τον ενθουσιασμό του εκλογικού σώματος τον Ιανουάριο, με την συγκρατημένη, χωρίς περίοδο χάριτος αναμονή του Ιουλίου και Σεπτεμβρίου του 2015.

Ήδη μετά την εκλογική νίκη του Σεπτεμβρίου¹⁹⁵, οι περισσότερες δημοσκοπήσεις έδειχναν μια σταδιακή υποχώρηση της αποδοχής της κοινής γνώμης τόσο του πρωθυπουργού και προέδρου του ΣΥΡΙΖΑ, όσο και της κυβέρνησης γενικά. Από τις αρχές του 2016 και έπειτα υπάρχει μια διαφορά μεταξύ ΣΥΡΙΖΑ και ΝΔ, με την δεύτερη να αποκτά προβάδισμα για πρώτη φορά μετά τις εκλογές του 2014.

Το δημοψήφισμα του Ιουλίου του 2015 και οι εντάσεις που κινητοποίησε έφερε ξανά την συσπείρωση στην εκλογική επιρροή της ΝΔ, με τον κόσμο του “ναι” να συγκροτείται σε ένα συμπαγές μπλοκ “αντι-ΣΥΡΙΖΑ¹⁹⁶”. Στο πρόσωπο του ηγέτη της ΝΔ είδαν έναν εκφραστή του “αντι-συριζαϊσμού”. Παραδοσιακοί ψηφοφόροι της ΝΔ που είχαν απομακρυνθεί τα χρόνια της κρίσης, έφεραν μια δυναμική ανασυγκρότηση του συντηρητικού χώρου στην Ελλάδα.

5.8 Ποιοτικές διαστάσεις της ψήφου του ΣΥΡΙΖΑ στην περίοδο 2012-2019.

Η κρίση και η είσοδος στα μνημόνια έφερε καινούργιες και πρωτόγνωρες εξελίξεις. Από την μία πλευρά έχουμε δύο κύματα εκλογικών μετατοπίσεων, ένα πρωτογενές δηλαδή ψηφοφόροι από το ΠΑΣΟΚ¹⁹⁷ μετακινήθηκαν απευθείας στον ΣΥΡΙΖΑ, και από την άλλη ένα δευτερογενές κύμα δηλαδή από πρώην ψηφοφόρους του ΠΑΣΟΚ οι οποίοι ψήφισαν άλλα κόμματα κόμματα μέχρι τότε μετακινήθηκαν προς τον ΣΥΡΙΖΑ. Επιπλέον ο ΣΥΡΙΖΑ στις εκλογές του Μαΐου, πέρα από την προσέλκυση του ΠΑΣΟΚ, κατάφερε να συγκεντρώσει και ένα σημαντικό αριθμό ψηφοφόρων και

---

194 Σκευοφύλαξ Π., “Από την πολιτική άνοδο στην εκλογική ήττα: Πολιτικές και κοινωνικές προϋποθέσεις ανασυγκρότησης του ΣΥΡΙΖΑ”, Σεπτέμβριος 2019, στον εξής σύνδεσμο: [DPS_01_Web_Updated.pdf](https://enainstitute.org/DPS_01_Web_Updated.pdf) (enainstitute.org) σελ.10

195 Σκευοφύλαξ Π., “Από την πολιτική άνοδο στην εκλογική ήττα: Πολιτικές και κοινωνικές προϋποθέσεις ανασυγκρότησης του ΣΥΡΙΖΑ”, Σεπτέμβριος 2019, στον εξής σύνδεσμο: [DPS_01_Web_Updated.pdf](https://enainstitute.org/DPS_01_Web_Updated.pdf) (enainstitute.org) σελ.10

196 Σκευοφύλαξ Π., “Από την πολιτική άνοδο στην εκλογική ήττα: Πολιτικές και κοινωνικές προϋποθέσεις ανασυγκρότησης του ΣΥΡΙΖΑ”, Σεπτέμβριος 2019, στον εξής σύνδεσμο: [DPS_01_Web_Updated.pdf](https://enainstitute.org/DPS_01_Web_Updated.pdf) (enainstitute.org) σελ.11

197 Σκευοφύλαξ Π., “Από την πολιτική άνοδο στην εκλογική ήττα: Πολιτικές και κοινωνικές προϋποθέσεις ανασυγκρότησης του ΣΥΡΙΖΑ”, Σεπτέμβριος 2019, στον εξής σύνδεσμο: [DPS_01_Web_Updated.pdf](https://enainstitute.org/DPS_01_Web_Updated.pdf) (enainstitute.org) σελ.12

από άλλους σχηματισμούς και κυρίως από το ΚΚΕ.

Πιο συγκεκριμένα, ο ΣΥΡΙΖΑ κατάφερε να αποσπάσει τμήματα της εκλογικής βάσης τόσο της παραδοσιακής κεντροαριστεράς, όσο και της κομμουνιστικής Αριστεράς. Οι εκλογές του Μαΐου σε γεωγραφική και κοινωνικο- δημογραφική κατανομή μας δείχνουν ότι κύριο μέρος της εκλογικής δύναμης του είναι το Λεκανοπέδιο¹⁹⁸, περιοχές παραδοσιακά κεντροαριστερές δηλαδή η Αχαΐα, και τμήματα της Κρήτης, ενώ στις εκλογές του Ιουνίου ενισχύεται με τα αστικά κέντρα, το σύνολο της Κρήτης, την Μαγνησία, το Ιόνιο, κ.α Παρά την ενίσχυση αυτή ο ΣΥΡΙΖΑ παραμένει κόμμα των αστικών κέντρων, με την επικράτηση της ΝΔ στην ύπαιθρο.

Η ψήφος στον ΣΥΡΙΖΑ είναι κοινωνικά και ταξικά πολωμένη, είναι εμφανής ειδικά στο λεκανοπέδιο αττικής. Η υπεροχή του είναι σαφής στις “λαϊκές” περιοχές οι οποίες βίωσαν πιο άμεσα τις συνέπειες της κρίσης, έναντι των πιο εύπορων Βορείων και Νοτίων Προαστίων.

Η ενίσχυση του ΣΥΡΙΖΑ παρατηρείται σε όλες τις ηλικιακές ομάδες. Οι νεαρές ηλικίες¹⁹⁹ 18-24 είναι οι παραδοσιακά εκείνες που πρωτοστατούν στις αλλαγές. Οι ηλικίες 24-34 και 35-44 οι λεγόμενες και δυναμικές ομάδες, είναι εκείνες που μέσα στην κρίση έχασαν την ευκαιρία να ζήσουν καλύτερα από τους γονείς τους και τέλος οι ηλικίες 45-54 ένιωσαν πιο δραματικά την κρίση είτε με απόλυση, είτε χάνοντας την επιχείρησή τους, χωρίς να υπάρχει η προοπτική να ανακάμψουν ποτέ. Αντιθέτως στις μεγαλύτερες ηλικίες 55-64 και 64+ , ο ΣΥΡΙΖΑ υστερεί καθώς η εκλογική συμπεριφορά των ηλικιών αυτών έχει ισχυρούς, στενούς ιδεολογικούς και κομματικούς δεσμούς. Όσον αφορά στο μορφωτικό επίπεδο των ψηφοφόρων, ο ΣΥΡΙΖΑ υπερέχει στους απόφοιτους δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, υστερεί όμως στους αποφοίτους δημοτικού. Συνοψίζοντας, όσον αφορά στην επαγγελματική ιδιότητα²⁰⁰ των ψηφοφόρων, ο ΣΥΡΙΖΑ υπερτερεί σε όλες τις επαγγελματικές ομάδες (ελεύθεροι επαγγελματίες, άνεργοι, φοιτητές, μισθωτοί στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα), υστερεί ωστόσο στους αγρότες, στους συνταξιούχους, αλλά και στις νοικοκυρές οι οποίες κατατάσσονται στις ομάδες που αργούν να μεταβάλουν εύκολα ή και γρήγορα την εκλογική τους συμπεριφορά.

---

198 Σκευοφύλαξ Π., “Από την πολιτική άνοδο στην εκλογική ήττα: Πολιτικές και κοινωνικές προϋποθέσεις ανασυγκρότησης του ΣΥΡΙΖΑ”, Σεπτέμβριος 2019, στον εξής σύνδεσμο: [DPS_01_Web_Updated.pdf \(enainstitute.org\)](#) σελ.12

199 Σκευοφύλαξ Π., “Από την πολιτική άνοδο στην εκλογική ήττα: Πολιτικές και κοινωνικές προϋποθέσεις ανασυγκρότησης του ΣΥΡΙΖΑ”, Σεπτέμβριος 2019, στον εξής σύνδεσμο: [DPS_01_Web_Updated.pdf \(enainstitute.org\)](#) σελ.13

200 Σκευοφύλαξ Π., “Από την πολιτική άνοδο στην εκλογική ήττα: Πολιτικές και κοινωνικές προϋποθέσεις ανασυγκρότησης του ΣΥΡΙΖΑ”, Σεπτέμβριος 2019, στον εξής σύνδεσμο: [DPS_01_Web_Updated.pdf \(enainstitute.org\)](#) σελ.14

5.9 Ο “εθνικός” ΣΥΡΙΖΑ και ο “νέος” ΣΥΡΙΖΑ.

Μέχρι και τον Σεπτέμβριο του 2015, υπάρχει η πιο πάνω εκλογική ομοιομορφία²⁰¹ που περιγράψαμε, στον ΣΥΡΙΖΑ. Η επικράτηση του και στις δυο εκλογικές διαδικασίες στηρίχθηκε στην εκλογική διείσδυσή του προς την περιφέρεια και την ύπαιθρο, μετατρέποντας έτσι όλο τον εκλογικό χάρτη σε “ροζ” εκτός της Πελοποννήσου, της Μακεδονίας και της Θράκης. Διατήρησε το προβάδισμα σε όλες τις ηλικιακές ομάδες, ενώ στο επίπεδο εκπαίδευσης συμπεριέλαβε και τους αποφοίτους δημοτικού.

Στις εκλογές του Σεπτεμβρίου 2015 κερδίζει και τους αγρότες²⁰², αλλά και τις νοικοκυρές, του υπολείπονταν ακόμη οι συνταξιούχοι. Παρόλα αυτά, στις ίδιες εκλογές ο ΣΥΡΙΖΑ χάνει την υπεροχή του στους ελεύθερους επαγγελματίες και αυτό οφείλεται στην διάσταση ανάμεσα στην εκλογική συμπεριφορά των ελεύθερων επαγγελματιών μη αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με αυτούς της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (μηχανικοί, γιατροί, δικηγόροι).

Ο ΣΥΡΙΖΑ τον Ιανουάριο του 2015, βασίστηκε σε ένα καθολικό ρεύμα επικράτησης²⁰³, συγκεντρώνοντας εισροές από όλο το πολιτικό και κομματικό φάσμα, ακόμη και με απευθείας εισροή από την ΝΔ. Αυτό του έδωσε το χαρακτήρα ου “εθνικού” κόμματος, το οποίο διεκδικεί την κυβερνητική εξουσία. Στις εκλογές του Σεπτεμβρίου, ο ΣΥΡΙΖΑ, αν και ισχυροποιημένος εμφανίζει τρία χαρακτηριστικά στην εσωτερική σύνθεση της ψήφου.

- 1) Παρουσιάζει απώλειες σε σχέση με τον Γενάρη²⁰⁴, όσον αφορά στην “αντισυστημική” ψήφο και στην αποχή. Τις οποίες καταφέρνει να μετριάσει από τις ισόποσες εισροές, οι οποίες όμως τον διαφοροποιούν από την πολιτικο- ιδεολογική του ταυτότητα και τον αποξενώνουν από τον ΣΥΡΙΖΑ του 2009.
- 2) Δημιουργείται μια κοινωνικο- δημογραφική ένταση, που αποτυπώνεται στην ψήφο των ελεύθερων επαγγελματιών.
- 3) Υπάρχει και μια κοινωνικο- γεωγραφική ένταση, που αποτυπώνεται στην ανισότητα μεταξύ “λαϊκών” και “εύπορων” προαστίων της Αττικής.

---

201 Σκευοφύλαξ Π., “Από την πολιτική άνοδο στην εκλογική ήττα: Πολιτικές και κοινωνικές προϋποθέσεις ανασυγκρότησης του ΣΥΡΙΖΑ”, Σεπτέμβριος 2019, στον εξής σύνδεσμο: [DPS_01_Web_Updated.pdf](https://enainstitute.org/DPS_01_Web_Updated.pdf) (enainstitute.org) σελ.14

202 Σκευοφύλαξ Π., “Από την πολιτική άνοδο στην εκλογική ήττα: Πολιτικές και κοινωνικές προϋποθέσεις ανασυγκρότησης του ΣΥΡΙΖΑ”, Σεπτέμβριος 2019, στον εξής σύνδεσμο: [DPS_01_Web_Updated.pdf](https://enainstitute.org/DPS_01_Web_Updated.pdf) (enainstitute.org) σελ.15

203 Σκευοφύλαξ Π., “Από την πολιτική άνοδο στην εκλογική ήττα: Πολιτικές και κοινωνικές προϋποθέσεις ανασυγκρότησης του ΣΥΡΙΖΑ”, Σεπτέμβριος 2019, στον εξής σύνδεσμο: [DPS_01_Web_Updated.pdf](https://enainstitute.org/DPS_01_Web_Updated.pdf) (enainstitute.org) σελ.15

204 Σκευοφύλαξ Π., “Από την πολιτική άνοδο στην εκλογική ήττα: Πολιτικές και κοινωνικές προϋποθέσεις ανασυγκρότησης του ΣΥΡΙΖΑ”, Σεπτέμβριος 2019, στον εξής σύνδεσμο: [DPS_01_Web_Updated.pdf](https://enainstitute.org/DPS_01_Web_Updated.pdf) (enainstitute.org) σελ.16

5.10 Το 2019: Το “κατώφλι” και η “οροφή”.

Στις τριπλές εκλογές του 2019, ο ΣΥΡΙΖΑ δοκίμασε τα όρια του, φτάνοντας στις ευρωεκλογές στο “κατώφλι²⁰⁵” του, ενώ στις δε εθνικές εκλογές τερμάτισε, αν δεν ξεπέρασε την “οροφή” της εκλογικής του επιρροής.

Πιο συγκεκριμένα, στις ευρωεκλογές ο ΣΥΡΙΖΑ, επανήλθε στα ποσοστά των ευρωεκλογών του 2014, η μόνη διαφορά είναι ότι τότε ήταν πρώτος με ανοδική πορεία, ενώ τώρα ηττήθηκε με απότομη πτώση. Υπήρξε μια σημαντική αλλοίωση των τάσεων. Με εξαίρεση τους ανέργους, ο ΣΥΡΙΖΑ υποχώρησε σημαντικά σε όλες τις κοινωνικο- δημογραφικές κατηγορίες. Πλέον οι εκλογικές κατηγορίες του εντοπίζονται πέραν των ανέργων, στις ηλικίες 55-64, και 65+, στους αποφοίτους του Δημοτικού, στους συνταξιούχους και τις νοικοκυρές. Με δυο λόγια, σε έναν ανενεργό οικονομικά και γερασμένο ηλικιακά εκλογικό σώμα.

Ο Μάιος του 2019, ανέδειξε έναν “παθητικό²⁰⁶” ΣΥΡΙΖΑ ο οποίος έρχεται σε αντίθεση με τον “δυναμικό” ΣΥΡΙΖΑ του 2012-2015.

Οι εθνικές εκλογές του Ιουνίου 2019, έφεραν μια άνετη επικράτηση της ΝΔ, και για πρώτη φορά μετά από καιρό αυτοδύναμη κυβέρνηση. Παρόλα αυτά ο ΣΥΡΙΖΑ κατέγραψε ένα ποσοστό το οποίο τον εδραιώνει ως τον ένα εκ των δύο πόλων του δικομματισμού. Φάνηκε ότι πέτυχε στις εκλογές του Μαΐου και κυρίως του Ιουνίου 2012 να εκφράσει και να γίνει η κοινωνική βάση της Κεντροαριστεράς. Το εκλογικό σώμα ενίσχυσε την παραδοσιακή διαιρετική τομή Αριστεράς- Δεξιάς που προυπήρχε στην Ελλάδα.

Στις τριπλές εκλογές²⁰⁷ του 2019, ο ΣΥΡΙΖΑ ανέκτησε πάλι τις ηλικιακές ομάδες 17-24, 25-34, ωστόσο υστέρησε στις ηλικιακές ομάδες 35-44, 45-54, διότι αυτές οι ομάδες βρίσκονται στην φάση της επαγγελματικής εξέλιξης και εδραίωσης. Συνεχίζει να ανακάμπτει και στους μισθωτούς του δημοσίου αλλά και στους φοιτητές, κάτι που σχετίζεται με την ιδεολογική ένταση που προξένησε η ΝΔ με το δημόσιο. Κάποια υπεροχή εμφανίζει και στους μισθωτούς του ιδιωτικού τομέα αλλά και στις νοικοκυρές, αυτό δείχνει την κοινωνική διάσταση της ψήφου. Χάνει ξανά στους αγρότες της περιφέρειας και στους ελεύθερους επαγγελματίες, αυτό φανερώνει μια σταθερή τάση διάρρηξης στην μεταξύ τους σχέση.

---

205 Σκευοφύλαξ Π., “Από την πολιτική άνοδο στην εκλογική ήττα: Πολιτικές και κοινωνικές προϋποθέσεις ανασυγκρότησης του ΣΥΡΙΖΑ”, Σεπτέμβριος 2019, στον εξής σύνδεσμο: [DPS_01_Web_Updated.pdf](https://enainstitute.org/DPS_01_Web_Updated.pdf) (enainstitute.org) σελ.16

206 Σκευοφύλαξ Π., “Από την πολιτική άνοδο στην εκλογική ήττα: Πολιτικές και κοινωνικές προϋποθέσεις ανασυγκρότησης του ΣΥΡΙΖΑ”, Σεπτέμβριος 2019, στον εξής σύνδεσμο: [DPS_01_Web_Updated.pdf](https://enainstitute.org/DPS_01_Web_Updated.pdf) (enainstitute.org) σελ.17

207 Σκευοφύλαξ Π., “Από την πολιτική άνοδο στην εκλογική ήττα: Πολιτικές και κοινωνικές προϋποθέσεις ανασυγκρότησης του ΣΥΡΙΖΑ”, Σεπτέμβριος 2019, στον εξής σύνδεσμο: [DPS_01_Web_Updated.pdf](https://enainstitute.org/DPS_01_Web_Updated.pdf) (enainstitute.org) σελ.18

5.11 Πολιτικές και κοινωνικές προϋποθέσεις της ανάκαμψης.

Η ήττα του ΣΥΡΙΖΑ στην τριπλή εκλογική αναμέτρηση²⁰⁸, έφερε ένα τέλος όσον αφορά την εκλογική δύναμη του. Το πολιτικό πρόταγμα του ήταν “τέλος τα μνημόνια”, ωστόσο πέτυχε τον στόχο του τον Αύγουστο του 2018, αλλά από μία άλλη έννοια υπήρξε “θύμα της επιτυχίας του”, εφόσον δε έδωσε μια ικανοποιητική, σαφή και συνεκτική εικόνα για την μεταμνημονιακή εποχή, σε αντίθεση με την ΝΔ, η οποία με το σύνθημα “λιγότεροι φόροι, μεγαλύτερη ανάπτυξη, καλύτερες δουλειές” συγκέντρωσε την πλειοψηφία, πείθοντας την ότι έχει μια πρόταση καθολικής ευημερίας για την μετά το μνημόνια εποχή.

Ο ΣΥΡΙΖΑ μέσα σε αυτή την επταετία ανασυγκροτεί την κοινωνική συμμαχία του, σε μια διαδικασία που είναι ακόμη σε εξέλιξη, καθώς ο πολιτικός και κομματικός κύκλος του δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί.

Οι εκλογές του Ιανουαρίου του 2015, του έδωσαν τα χαρακτηριστικά του “εθνικού” κόμματος, ωστόσο το σύντομο πολιτικό χρονικό διάστημα του, έθεσε εν αμφίβολο τη σταθερότητα και την συνεκτικότητα της εκλογικής βάσης του. Η εσωτερική ψήφος του ΣΥΡΙΖΑ αποδείχθηκε ασταθής, διότι προέκυψε ανανέωση του εκλογικού του ακροατηρίου.

Το εκλογικό αποτέλεσμα του Μαΐου²⁰⁹ του 2019 απογοήτευσε σε σχέση με τις προσδοκίες που είχαν διαμορφωθεί. Ενώ ο Μάιος φανέρωσε τις αδυναμίες, ο Ιούνιος έδειξε τις δυνατότητες του ΣΥΡΙΖΑ να συσπειρώσει τα ηλικιακά δυναμικά στρώματα και τις τάξεις με σαφές κοινωνικό πρόσημο σε μια “προοδευτική” πολιτικά κατεύθυνση.

Ο ΣΥΡΙΖΑ παρά την ήττα που δέχτηκε, βρίσκεται σε ευνοϊκή θέση, καθώς εδραιώθηκε ως ένας εκ των δύο πόλων του δικομματισμού, μια αντιπολίτευση. Η κατάσταση αυτή δείχνει ότι έχει αντοχές και σημαντικές δυνατότητες, ωστόσο θα πρέπει να επιδείξει μια αναστοχαστική προσέγγιση, και να απορρίψει τις αιτίες που οδήγησαν στην ήττα.

Υποχρεούται²¹⁰ να λειτουργήσει σε ένα διαφορετικό πλαίσιο εκλογικών και πολιτικών συσχετισμών, από ότι είχε συναντήσει το 2012, αφού αυτή την χρονική περίοδο υπάρχει η πρωτοκαθεδρία της ΝΔ, η οποία δεν δείχνει να είναι αντικείμενο αμφισβήτησης, ίσα- ίσα θα λέγαμε ότι οι ιδέες της εμφανίζονται διάχυτες, κυρίαρχες και επιδρούν βαθιά στην κοινωνία.

---

208 Σκευοφύλαξ Π., “Από την πολιτική άνοδο στην εκλογική ήττα: Πολιτικές και κοινωνικές προϋποθέσεις ανασυγκρότησης του ΣΥΡΙΖΑ”, Σεπτέμβριος 2019, στον εξής σύνδεσμο: [DPS_01_Web_Updated.pdf](https://enainstitute.org/DPS_01_Web_Updated.pdf) (enainstitute.org) σελ.19

209 Σκευοφύλαξ Π., “Από την πολιτική άνοδο στην εκλογική ήττα: Πολιτικές και κοινωνικές προϋποθέσεις ανασυγκρότησης του ΣΥΡΙΖΑ”, Σεπτέμβριος 2019, στον εξής σύνδεσμο: [DPS_01_Web_Updated.pdf](https://enainstitute.org/DPS_01_Web_Updated.pdf) (enainstitute.org) σελ.20

210 Σκευοφύλαξ Π., “Από την πολιτική άνοδο στην εκλογική ήττα: Πολιτικές και κοινωνικές προϋποθέσεις ανασυγκρότησης του ΣΥΡΙΖΑ”, Σεπτέμβριος 2019, στον εξής σύνδεσμο: [DPS_01_Web_Updated.pdf](https://enainstitute.org/DPS_01_Web_Updated.pdf) (enainstitute.org) σελ.21

5.12 Συντηρητικά προτάγματα ως ψευδεπίγραφος προοδευτισμός.

Η ιδεολογία του νεοφιλελευθερισμού²¹¹ αποτελεί ένα σύνολο πολιτικών που αναπτύχθηκαν μετά την αποτυχία του κεϋνσιανισμού να αντιμετωπίσει τον στάσιμο πληθωρισμό του 1970. Με την στροφή του καπιταλισμού στην αποβιομηχάνιση και τη χρηματιστικοποίηση, δημιουργήθηκε μια ιδεολογική προσέγγιση βαθιάς εξουσίας, η οποία αποσυνθέτει τη δυναμική του κόσμου εργασίας και έτσι η συσσώρευση κεφαλαίου καθίσταται μη εξαρτημένη από τους εργαζομένους που παράγουν υλικά ή άυλα αγαθά. Με δυο λόγια, έχουμε φτάσει σε ένα σύστημα το οποίο έχει μετατοπίσει ριζικά την εξουσία στην λάθος κατεύθυνση. Οι μεγάλες και πλούσιες εταιρίες και οι διάφορες πολιτικές ελίτ, σιγά σιγά άσκησαν και μεγαλύτερο έλεγχο στις αποφάσεις που επηρεάζουν την καθημερινότητα των πολιτών.

Αυτό το νέο είδος προόδου²¹² που προτείνεται από τον φιλελευθερισμό, οδηγεί σε λιγότερες θέσεις εργασίας με χαμηλό εργασιακό κόστος και η κοινωνία να οδηγείται και αυτή με την σειρά της σε μια πλασματική ανάπτυξη. Μια ευημερία που υπολογίζεται με ποσοτικούς και όχι ποιοτικούς όρους, ιδιώτευσης και όχι συλλογικούς. Αποτέλεσμα αυτής της συνθήκης είναι να δημιουργηθούν εισοδηματικές και κοινωνικές ανισότητες και να υπονομευθεί κάθε πιθανότητα για κοινωνική δικαιοσύνη. Δεν θα πρέπει να υποστηρίζεται η λογική ότι η πραγματική προοδευτική πολιτική βασίζεται και εστιάζει καθαρά και μόνο σε παράγωγα του ατομικιστικά ιδιωτικού αλλά αντιθέτως θα πρέπει να ξεκινά από την ενδυνάμωση του συλλογικού.

Η μετεξέλιξη της Νέας Δεξιάς σε Ευρώπη και Ελλάδα, καλλιεργεί μια αντιφατική ψευδαίσθηση πως θα μπορούσε να δημιουργηθεί μια προοδευτική κοινωνία με κοινούς προοδευτικούς στόχους διαμέσου συντηρητικών νεοφιλελεύθερων εργαλείων. Αυτός ο προοδευτικός συντηρητισμός δεν παύει να παραμένει συντηρητισμός που αποτελεί εμπόδιο σε κάθε είδους αυθεντική πρόοδο.

Ο νέος προοδευτισμός²¹³ απαιτεί αλλαγές συγκεκριμένες και όχι ουδέτερες. Οι προοδευτικές δυνάμεις θα πρέπει να αναζητήσουν νέες πρακτικές (κοινωνικές, πολιτικές, οικονομικές), αντί να προσπαθούν να βελτιώσουν τα αποτελέσματα των ήδη υπαρχόντων.

---

211 Ερηνάκης Ν., “Οι ιδεολογικές προϋποθέσεις της ανασυγκρότησης του ΣΥΡΙΖΑ: Η διαλεκτική της προοδευτικής εξέλιξης”, στον εξής σύνδεσμο: [DPS_01_Web_Updated.pdf \(enainstitute.org\)](https://enainstitute.org/wp-content/uploads/2019/07/DPS_01_Web_Updated.pdf) , Σεπτέμβριος 2019 σελ.37

212 Ερηνάκης Ν., “Οι ιδεολογικές προϋποθέσεις της ανασυγκρότησης του ΣΥΡΙΖΑ: Η διαλεκτική της προοδευτικής εξέλιξης”, στον εξής σύνδεσμο: [DPS_01_Web_Updated.pdf \(enainstitute.org\)](https://enainstitute.org/wp-content/uploads/2019/07/DPS_01_Web_Updated.pdf) , Σεπτέμβριος 2019 σελ.38

213 Ερηνάκης Ν., “Οι ιδεολογικές προϋποθέσεις της ανασυγκρότησης του ΣΥΡΙΖΑ: Η διαλεκτική της προοδευτικής εξέλιξης”, στον εξής σύνδεσμο: [DPS_01_Web_Updated.pdf \(enainstitute.org\)](https://enainstitute.org/wp-content/uploads/2019/07/DPS_01_Web_Updated.pdf) , Σεπτέμβριος 2019 σελ.39

5.13 Η πολυμορφία του προοδευτισμού ως δυνητικό πεδίο ριζοσπαστισμού.

Ο προοδευτισμός²¹⁴ παρουσιάζει συχνά τις κοινωνίες στις οποίες τα μέλη τους είναι πάνω απ' όλα ίσα. Το να είναι κάποιος προοδευτικός σημαίνει ότι δίνει αξία στο να μοιράζεται από την αρχή τα οφέλη της ζωής, διασφαλίζοντας έτσι την ηθική, ατομική/ συλλογική αξιοπρέπεια. Γι αυτό και βασικό χαρακτηριστικό της προοδευτικής πολιτικής ήταν η αντι- λιτότητα.

Για παράδειγμα, η καταπολέμηση των περικοπών στις δημόσιες δαπάνες²¹⁵ στηρίζεται στην αναγνώριση ότι οι υπηρεσίες αυτές είναι σημαντικές για την μείωση των ανισοτήτων που ενσωματώνονται στην αγορά και ότι αν χαθούν θα υπονομευθούν τα ατομικά δικαιώματα και οι ελευθερίες, που υποτίθεται θεωρητικά υποστηρίζει η νεοφιλελεύθερη προσέγγιση, αλλά πρακτικά δρα εναντίον τους.

Ωστόσο, δεν είναι ξεκάθαρο αν η πλειοψηφία είναι υπέρ της οικονομικής αποτελεσματικότητας ή της κοινωνικής προστασίας, ενώ ταυτόχρονα οι δύο αυτοί πυλώνες παρουσιάζονται και ως αντίθετοι μεταξύ τους. Αυτό θα λέγαμε αποτελεί και μια προσπάθεια δημαγωγικής παραπλάνησης των πολιτών. Διότι αντιπαραβάλλοντας πάντα αυτά τα δύο δημιουργείται μια έντονη πόλωση με αντιστορικές και αντιεπιστημονικές ταυτοποιήσεις. Μια ισχυρή οικονομική ανάπτυξη μπορεί να συμβεί και υπό οικολογικούς και κοινωνικούς όρους, δημιουργώντας ταυτόχρονα και τους απαραίτητους βαθμούς κοινωνικής προστασίας.

Εξαιτίας του δημοκρατικού ελλείμματος²¹⁶ στους θεσμούς αντιπροσώπευσης, δημιουργείται μια κρίση στην πολιτική και εν γένει μια κρίση εμπιστοσύνης προς την δημοκρατία. Το φαινόμενο αυτό είναι ευρωπαϊκό. Μόνο μέσω της ολοκλήρωσης , η οποία θα φέρει ένα καινούργιο πλαίσιο κοινωνικής προστασίας και παράλληλα την ανάπτυξη θα αυξήσει την ευημερία των πολλών και μέσω αυτής, η Ευρώπη θα μπορέσει να εδραιωθεί πολιτικά και κοινωνικά.

Είναι απαράδεκτο να ακούγεται η άποψη ότι οι κοινωνικές κατακτήσεις στην Ελλάδα λειτουργούν ως βαρίδια έναντι στον ευρωπαϊκό ανταγωνισμό και παράλληλα οι ευρωπαϊκές κατακτήσεις να λειτουργούν ως βαρίδια στον παγκόσμιο ανταγωνισμό. Η προσέγγιση αυτή δεν αναγνωρίζει ότι αυτές οι κοινωνικές κατακτήσεις έδωσαν ένα συγκριτικό πλεονέκτημα στην Ευρώπη έναντι άλλων χωρών.

214 Ερηνάκης Ν., “Οι ιδεολογικές προϋποθέσεις της ανασυγκρότησης του ΣΥΡΙΖΑ: Η διαλεκτική της προοδευτικής εξέλιξης”, στον εξής σύνδεσμο: [DPS_01_Web_Updated.pdf \(enainstitute.org\)](https://enainstitute.org/DPS_01_Web_Updated.pdf) ,Σεπτέμβριος 2019 σελ.39

215 Ερηνάκης Ν., “Οι ιδεολογικές προϋποθέσεις της ανασυγκρότησης του ΣΥΡΙΖΑ: Η διαλεκτική της προοδευτικής εξέλιξης”, στον εξής σύνδεσμο: [DPS_01_Web_Updated.pdf \(enainstitute.org\)](https://enainstitute.org/DPS_01_Web_Updated.pdf) ,Σεπτέμβριος 2019 σελ.40

216 Ερηνάκης Ν., “Οι ιδεολογικές προϋποθέσεις της ανασυγκρότησης του ΣΥΡΙΖΑ: Η διαλεκτική της προοδευτικής εξέλιξης”, στον εξής σύνδεσμο: [DPS_01_Web_Updated.pdf \(enainstitute.org\)](https://enainstitute.org/DPS_01_Web_Updated.pdf) ,Σεπτέμβριος 2019 σελ.41

Η κοινωνική/ πολιτική σταθερότητα²¹⁷ και η συναίνεση έχουν διαδραματίζει έναν σημαντικό και αδιαμφισβήτητο ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη των χωρών της Δύσης και στην εδραίωση της δημοκρατίας.

Οι προοδευτικοί²¹⁸ επικεντρώνονται στην κυβερνητική εξουσία μέσω της οποίας θα κάνουν τους μεγάλους θεσμούς και τα μεγάλα οικονομικά κέντρα να λειτουργούν βάσει κανόνων και υπέρ της κοινωνικής πλειοψηφίας. Οι κυβερνήσεις θα πρέπει να υπόκεινται στον έλεγχο των πολιτών, να αποκαθιστούν τις αδικίες, και τους αρνητικούς εξωτερικούς παράγοντες της αγοράς. Οι προοδευτικού ενθαρρύνουν όλες τις ελευθερίες του συνέρχεσθε και του συνεταιρίζεσθαι, της ελευθερίας της έκφρασης, με ανοιχτό πνεύμα για αλλαγή ή και τον μετασχηματισμό των εδραιωμένων θεσμών.

Ο εκδημοκρατισμός, ο προοδευτισμός και ο ριζοσπαστισμός, παρά τις επιμέρους εννοιολογικές τους διαφορές δηλώνουν τόσο θεωρητικά όσο και πρακτικά την υποστήριξη τους προς την αλλαγή, την κοινωνική ισότητα, τις προσωπικές ελευθερίες και την δικαιοσύνη.

Η πολιτική αφορά τους πόρους, δηλαδή ποιες ομάδες ανθρώπων θα πάρουν και τι θα πάρουν; Οι προνομιούχοι θέλουν να διατηρήσουν την υπάρχουσα κοινωνική δομή επειδή τους ωφελεί, ωστόσο οι νέες γενιές είναι προοδευτικές, διότι χρειάζονται την αλλαγή για να αναπτυχθούν. *“Ο συνδυασμός²¹⁹ των προσωπικών ελευθεριών και των συλλογικών αναγκών , μέσω εντάσεων μεταξύ συγκέντρωσης και διανομής της εξουσίας και των πόρων, μπορεί να οδηγήσει στο προοδευτικό σχέδιο που χρειαζόμαστε.”*

Ανάλογα με τις εισοδηματικές δυνατότητες να γίνεται το μοίρασμα των βαρών και όχι με την μονόπλευρη λιτότητα σε βάρος των κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων. Η δημόσια υγεία και εκπαίδευση να αναπτυχθούν μέσω της βελτίωσης των παλαιών δομών και την δημιουργία νέων, και όχι να αποδομηθούν.

---

217 Ερηνάκης Ν., “Οι ιδεολογικές προϋποθέσεις της ανασυγκρότησης του ΣΥΡΙΖΑ: Η διαλεκτική της προοδευτικής εξέλιξης”, στον εξής σύνδεσμο: [DPS_01_Web_Updated.pdf \(enainstitute.org\)](https://enainstitute.org/DPS_01_Web_Updated.pdf) ,Σεπτέμβριος 2019 σελ.42

218 Ερηνάκης Ν., “Οι ιδεολογικές προϋποθέσεις της ανασυγκρότησης του ΣΥΡΙΖΑ: Η διαλεκτική της προοδευτικής εξέλιξης”, στον εξής σύνδεσμο: [DPS_01_Web_Updated.pdf \(enainstitute.org\)](https://enainstitute.org/DPS_01_Web_Updated.pdf) ,Σεπτέμβριος 2019 σελ.42

219 Ερηνάκης Ν., “Οι ιδεολογικές προϋποθέσεις της ανασυγκρότησης του ΣΥΡΙΖΑ: Η διαλεκτική της προοδευτικής εξέλιξης”, στον εξής σύνδεσμο: [DPS_01_Web_Updated.pdf \(enainstitute.org\)](https://enainstitute.org/DPS_01_Web_Updated.pdf) ,Σεπτέμβριος 2019 σελ.43

5.14 Η δυναμική παρουσία - κόντρα στις προβλέψεις- των πιο απροσάρμοστων και ευέλικτων σε σχέση με το παρελθόν ιδεολογιών.

Με το τέλος του ψυχρού πολέμου²²⁰ και την ήττα του σοσιαλισμού στα τέλη της δεκαετίας του 1990, μοιραία οδήγησε και στην υποχώρηση της έντασης μεταξύ των αντιπαραθετικών αφηγημάτων για την οικονομική και πολιτική οργάνωση. Η νέα κατάσταση ξεκάθαρα επηρεάζει και τις ιδεολογικές επιρροές των νεότερων γενεών και εντός της ελληνικής κοινωνίας. Οι νέοι εμφανίζουν μια εχθρική στάση προς τους θεσμούς, η λειτουργία των οποίων έχει ταυτιστεί με την δράση των πολιτικών ελίτ, (Πολιτικά κόμματα, βουλή, κυβέρνηση, τοπική αυτοδιοίκηση). Αντιθέτως, δείχνουν μια ευνοϊκότερη μεταχείριση, στους θεσμούς, τον οποίων ο πυρήνας τους είναι ουδέτερος, δεν προσφέρονται για εντάσεις (στρατός, σχολεία, πανεπιστήμια). Κατά την νεοφιλελεύθερη προσέγγιση αποτελούν πεδία που εν δυνάμει μπορούν να πραγματοποιήσουν τα ατομικά οράματα οικονομικής εξέλιξης και καταξίωσης.

“Οι πολιτικές ιδεολογίες²²¹ αποτελούν σχετικά, συνεκτικά, συστηματικά σύνολα πολιτικών ιδεών που προτείνουν τη διατήρηση, τη μερική αλλαγή ή την ολοκληρωτική ανατροπή της υφιστάμενης τάξης πραγμάτων, καθώς και των αρχών και των αξιών τους, μέσω κάποιου τύπου συλλογικής δράσης, το οποίο γίνεται αντικείμενο χαλαρότερης ή πιο συμπαγούς συλλογικής πίστης”.

Οι κλασσικές ιδεολογίες²²² έχουν πλέον εμπλουτιστεί ή διασπαστεί με αποτέλεσμα να προσαρμοστούν ξανά στις νέες συνθήκες, Οι ιδεολογίες συνεχίζουν να βρίσκονται παρούσες και δυναμικές, αλλά περισσότερο ευπροσάρμοστες και ευέλικτες, απ’ ότι παλαιότερα. Ακόμη κι αν δεν επαληθεύονται από νέες θεωρητικές επεξεργασίες ή αναλύσεις εμπειρικών δεδομένων. Έτσι καταρρίπτεται και η θεωρία του Fukuyama για το τέλος των ιδεολογιών και την επικράτηση του καπιταλισμού/ φιλελεύθερης δημοκρατίας. Η θεωρία του δεν είναι αξιολογικά ουδέτερη, διότι συνοδεύεται από την πίστη στην υπεροχή μιας συγκεκριμένης ιδεολογίας: τον πραγματιστικό νεοφιλελευθερισμό της σχολής του Σικάγο.

---

220 Σεριάτος Α., “Εμπιστοσύνη στους θεσμούς: Η “χωλαίνουσα δημοκρατία, οι μαρξιστές, ο Bourdie και ο Putnam”, στον εξής σύνδεσμο: [*NEW-FINAL-SOS \(enainstitute.org\)](https://enainstitute.org), Σεπτέμβριος 2020, σελ.51

221 Σεριάτος Α., “Εμπιστοσύνη στους θεσμούς: Η “χωλαίνουσα δημοκρατία, οι μαρξιστές, ο Bourdie και ο Putnam”, στον εξής σύνδεσμο: [*NEW-FINAL-SOS \(enainstitute.org\)](https://enainstitute.org), Σεπτέμβριος 2020, σελ.52

222 Σεριάτος Α., “Εμπιστοσύνη στους θεσμούς: Η “χωλαίνουσα δημοκρατία, οι μαρξιστές, ο Bourdie και ο Putnam”, στον εξής σύνδεσμο: [*NEW-FINAL-SOS \(enainstitute.org\)](https://enainstitute.org), Σεπτέμβριος 2020, σελ.52

5.15 Κρίση της αριστεράς και ο καπιταλισμός σήμερα.

Καπιταλισμός αποτελεί το σύστημα παραγωγής που θεωρεί την εργασία εμπόρευμα, πιο συγκεκριμένα το προϊόν αυτό πωλείται και αγοράζεται ελεύθερα στην οικονομία. Αυτό το χαρακτηριστικό αποτελεί την κύρια διαφορά του από όλα τα άλλα συστήματα παραγωγής. Και αυτό είναι που κάνει δύσκολο στο να βρεθεί μια εναλλακτική πρόταση έναντι του καπιταλισμού.

Όπως ανέφερε και η Θάτσερ²²³: “ η εμφάνιση μιας εναλλακτικής πρότασης έναντι του καπιταλισμού δεν μπορεί ουσιαστικά υπό τις παρούσες συνθήκες να υπάρξει γιατί πολύ απλά δεν υπάρχει.”

Στις μέρες μας υπάρχει κρίση ιδεών και πολιτικής. Δεν έχει αναπτυχθεί κανένα εναλλακτικό θεωρητικό πλαίσιο ώστε να αντιμετωπισθεί η οικονομική κρίση. Σε αντίθεση με παλαιότερες κρίσεις όπως του 1930 που είχε αναπτυχθεί η κεϋνσιανή προσέγγιση η οποία τόνιζε την σημασία της κρατικής παρέμβασης και της ενεργής ζήτησης στην οικονομική αποτελεσματικότητα, ώστε να βγει μια χώρα από την κρίση. Και η κρίση του 1980 στην οποία η μονεταριστική προσέγγιση αποτέλεσε το κύριο πρότυπο πολιτικής. Η αριστερά αυτή την χρονική περίοδο δεν φαίνεται να προτείνει κάτι διαφορετικό πέρα από την επιστροφή στις κεντρικά ελεγχόμενες οικονομίες. Με την πάροδο του χρόνου τα διάφορα κινήματα που είχαν αναπτυχθεί γρήγορα έχασαν την λάμψη τους. Η αριστερά φαίνεται να έχει χάσει την δύναμη της. Αυτό το φαινόμενο θα πρέπει να μας δώσει να καταλάβουμε ότι πλέον οι πολίτες αντιλαμβάνονται αυτό που δεν μπορούν να κατανοήσουν οι πολιτικοί.

Ο Thomas Friedman στο βιβλίο του “ The Lexus and the olive tree²²⁴” μιλάει για τον “χρυσό ζουρλομανδύα” δηλαδή το πολιτικό και οικονομικό ένδυμα της παγκοσμιοποιημένης εποχής. Και έχει κανόνες λειτουργίας συγκεκριμένους που πρέπει να ακολουθούνται ώστε να μην ξανά γυρίσουμε στη ζούγκλα. Με δυο λόγια αναφέρεται στον νεοφιλελευθερισμό η στην συναίνεση της Ουάσινγκτον.

Οι αγορές πλέον διαμορφώνουν σε σημαντικό βαθμό τις πολιτικές και οικονομικές συνθήκες, το κράτος έχει χάσει την ικανότητα παρέμβασης και τον ρόλο του. Στην εποχή της παγκοσμιοποίησης δεν υπάρχουν ηγεμονίες, οπότε η αστάθεια τα επόμενα χρόνια θα είναι έντονη.

Το μεγάλο πρόβλημα της αριστεράς είναι ότι υπό αυτές τις συνθήκες δεν φαίνεται τουλάχιστον άμεσα κάποιος τρίτος δρόμος. Ενώ οι συνθήκες επιτρέπουν την ενδυνάμωση της, τα κόμματα της

---

223 Γ. Μαρής, “Κρίση της Αριστεράς και ο Καπιταλισμός σήμερα”, στον εξής σύνδεσμο <http://hephaestus.nup.ac.cy> , 11 Αυγούστου 2014.

224 Γ. Μαρής, “Κρίση της Αριστεράς και ο Καπιταλισμός σήμερα”, στον εξής σύνδεσμο <http://hephaestus.nup.ac.cy> , 11 Αυγούστου 2014.

αριστεράς τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Ελλάδα βρίσκονται σε κρίση.

Θα πρέπει να κατανοήσουν τους κανόνες λειτουργίας του σημερινού κόσμου της παγκοσμιοποίησης, αλλιώς θα περιθωριοποιηθούν.

Όπως αναφέρει και ο Μάρξ και ο Ένγκελς στο Κομμουνιστικό Μανιφέστο²²⁵: *“Με την εκμετάλλευση της παγκόσμιας αγοράς η αστική τάξη διαμόρφωσε κοσμοπολιτικά την παραγωγή και κατανάλωση όλων των χωρών... αφαίρεσε το εθνικό έδαφος κάτω από τα πόδια της βιομηχανίας... τα προϊόντα δεν καταναλώνονται μονάχα στην ίδια την χώρα αλλά ταυτόχρονα σε όλα τα μέρη του κόσμου... στη θέση της τοπικής και εθνικής αυτάρκειας²²⁶ και αποκλειστικότητας μπαίνει μια ολόπλευρη συναλλαγή, μια ολόπλευρη αλληλεξάρτηση των κρατών... από τις πολλές εθνικές και τοπικές φιλολογίες διαμορφώνεται μια παγκόσμια φιλολογία... η αστική τάξη οδηγεί στο πολιτισμό όλα ακόμα και τα πιο βάρβαρα έθνη, ανεξάρτητες επαρχίες συσπειρώθηκαν σε ένα έθνος, μια κυβέρνηση, ένα νόμο, ένα εθνικό ταξικό συμφέρον, μια τελωνειακή ένωση.*

Κεφάλαιο 6^ο: Η υγειονομική κρίση του Κορονοϊού.

6.1 Πολιτική και Κοινωνία μετά την κρίση του Κορονοϊού.

Ο κορονοϊός²²⁷ αποτελεί το πρώτο παγκοσμιοποιημένο πρόβλημα, εκτός της οικονομικής κρίσης που επηρεάζει άμεσα τις ζωές και τις επιλογές όλων των κοινωνιών. Πιθανότατα, αυτή η κρίση να αποτελεί ιστορικό ορόσημο για την μετάβαση των σύγχρονων κοινωνιών σε ένα νέο παράδειγμα. Αυτό το κοινωνικο-οικονομικό σοκ θα έχει επίδραση στον τρόπο σκέψης και στον τρόπο ζωής των ανθρώπων. Η οικονομική κρίση που έρχεται μαζί με την αβεβαιότητα θα δημιουργήσει νέες οικονομικές ταχύτητες και συσχετισμούς δυνάμεων σε περιφερειακή και παγκόσμια κλίμακα.

Κάποιοι μελετητές αναφέρονται στο τέλος της παγκοσμιοποίησης και την επανάκαμψη του εθνικού

225 Γ. Μαρής, “Κρίση της Αριστεράς και ο Καπιταλισμός σήμερα”, στον εξής σύνδεσμο <http://hephaestus.nup.ac.cy>, 11 Αυγούστου 2014.

226 Γ. Μαρής, “Κρίση της Αριστεράς και ο Καπιταλισμός σήμερα”, στον εξής σύνδεσμο <http://hephaestus.nup.ac.cy>, 11 Αυγούστου 2014.

227 Αρανίτου Β. “Η a la carte σχέση κράτους οικονομίας: εργοδότες προ των πυλών του κράτους.”, στον εξής σύνδεσμο: [ENAPaper_08042020_05_FINAL.pdf \(enainstitute.org\)](http://enainstitute.org) Απρίλιος 2020, σελ.5

κράτους, ενώ άλλοι προσβλέπουν στην ανάδειξη ενός νέου τύπου κεϋνσιανής παρέμβασης, ενός αυταρχικότερου καπιταλισμού, με μια μη διαχειρίσιμη έκρηξη ανισοτήτων. Η μεγάλη αλλαγή θα θέσει σε επαναδιαπραγμάτευση τα πλαίσια της κοινωνικής και πολιτικής δράσης(ιδεολογίες, πολιτική διαδικασία, οικονομικές και κοινωνικές σχέσεις) και τους δρώντες αυτής της δράσης(κυβέρνηση, αντιπολίτευση, κόμματα, συνδικάτα, επιχειρήσεις κτλ.).

Η Ελλάδα μια χώρα με μικρομεσαίες επιχειρήσεις²²⁸ και αυτοαπασχολούμενους, και με τον τουρισμό να αποτελεί βασικό κομμάτι του ΑΕΠ της (πάνω από 20%). Σε αυτή την δύσκολη εποχή οι επιχειρήσεις στρέφονται προς το κράτος. Το οικονομικό δελτίο του ΣΕΒ αναφέρει τα εξής: “... η κρατική αρωγή²²⁹ είναι απαραίτητο να παρέχεται γενναιόδωρα για όσο καιρό διαρκέσει η “κοινωνική απομόνωση”, το “κλείσιμο στις επιχειρήσεις” και ο περιορισμός στην ελεύθερη μετακίνηση ανθρώπων μεταξύ των χωρών. Ήδη οι κυβερνήσεις, περιλαμβανομένης και της ελληνικής, έχουν ανακοινώσει μια πληθώρα μέτρων στήριξης για εργαζομένους²³⁰ και επιχειρήσεις. Σημαντικές παράμετροι στην χορήγηση της αρωγής είναι το μέγεθος και η ταχύτητα της δημοσιονομικής προώθησης πόρων στην οικονομία...”.

Σύμφωνα με το παραπάνω, θα μπει σε δεύτερη μοίρα η στήριξη του εισοδήματος των εργαζομένων για την ενίσχυση της αγοραστικής δύναμης και προτείνει στην ελληνική κυβέρνηση “... να διερευνήσει²³¹ την δυνατότητα να δανειστεί στις διεθνείς αγορές, τώρα που μπορεί να αξιοποιήσει και το πρόγραμμα αγοράς ελληνικών ομολόγων ύψους 12 δις. Ευρώ από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, και, ταυτόχρονα, να κάνει χρήση, σε συμφωνία με τους εταίρους, μέρους του αποθέματος ασφαλείας, που διαθέτει, για την αντιμετώπιση των οικονομικών επιπτώσεων της πανδημίας...”

Στην χώρα μας, υπάρχει ένας ανοιχτός διάλογος για την ανάγκη περιορισμού ενός υπερτροφικού Δημοσίου τομέα²³² και μιας εξουθενωμένης ιδιωτικής πρωτοβουλίας, ωστόσο η διαμάχη Friedman/ Keynes είναι πιο επίκαιρη από ποτέ, καθώς ο Keynes, στη Γενική Θεωρία του (1936) συμπέρανε ότι η ελεύθερη αγορά συχνά αποτυγχάνει και ότι μια οικονομία σε κρίση συνεχίζει να κινείται προς τα κάτω, εκτός αν η παρέμβαση οδηγεί τους καταναλωτές να αγοράσουν περισσότερα αγαθά και υπηρεσίες. Από την άλλη πλευρά η σχολή του Σικάγου (1970), υποστήριξε ότι έλεγχος της προσφοράς χρημάτων που εισέρχονται στην οικονομία, ελέγχει τον πληθωρισμό και επιτρέπει με αυτόν τον τρόπο στην υπόλοιπη αγορά να επιδιορθωθεί λόγω του “αόρατου χεριού”.

228 Αρανίτου Β. “H a la carte σχέση κράτους οικονομίας: εργοδότες προ των πυλών του κράτους.”, στον εξής σύνδεσμο: [ENA-Paper_08042020_05_FINAL.pdf \(enainstitute.org\)](#) Απρίλιος 2020, σελ.5,6

229 Αρανίτου Β. “H a la carte σχέση κράτους οικονομίας: εργοδότες προ των πυλών του κράτους.”, στον εξής σύνδεσμο: [ENA-Paper_08042020_05_FINAL.pdf \(enainstitute.org\)](#) Απρίλιος 2020, σελ.6

230 Αρανίτου Β. “H a la carte σχέση κράτους οικονομίας: εργοδότες προ των πυλών του κράτους.”, στον εξής σύνδεσμο: [ENA-Paper_08042020_05_FINAL.pdf \(enainstitute.org\)](#) Απρίλιος 2020, σελ.6

231 Αρανίτου Β. “H a la carte σχέση κράτους οικονομίας: εργοδότες προ των πυλών του κράτους.”, στον εξής σύνδεσμο: [ENA-Paper_08042020_05_FINAL.pdf \(enainstitute.org\)](#) Απρίλιος 2020, σελ.6

232 Αρανίτου Β. “H a la carte σχέση κράτους οικονομίας: εργοδότες προ των πυλών του κράτους.”, στον εξής σύνδεσμο: [ENA-Paper_08042020_05_FINAL.pdf \(enainstitute.org\)](#) Απρίλιος 2020, σελ.7

Η διαφορά των δύο αυτών θεωριών είναι ότι η μονεταριστική προσέγγιση περιλαμβάνει τον έλεγχο της ποσότητας χρήματος στην οικονομία, ενώ η θεώρηση του Κέϋνς στηρίζεται στον παραγωγικό χαρακτήρα των κυβερνητικών δαπανών. Η τελευταία αυτή θεώρηση κατά την Marianna Mazzucato²³³ έχει υπονομευθεί διότι “ο εξέχων ρόλος των επιχειρήσεων στη δημόσια ζωή έχει επίσης οδηγήσει σε απώλεια εμπιστοσύνης σε ότι μπορεί να επιτύχει μόνο η κυβέρνηση”.

6.2 Το συνδικαλιστικό κίνημα απέναντι στις προκλήσεις της πανδημίας του Κορονοϊού.

Με το τέλος της πανδημίας του Κορονοϊού²³⁴, οι ειδικοί περιγράφουν μια δύσκολη πραγματικότητα, με τα κράτη σε βαθιά οικονομική, πολιτική και κοινωνική κρίση. Με χιλιάδες νεκρούς και με μια εξαθλιωμένη εργατική τάξη. Οι περιορισμοί και μια σειρά μέτρα που επιβλήθηκαν στις ιδιωτικές επιχειρήσεις αποδεικνύονται επιζήμια και αναποτελεσματικά, καθώς φέρνουν τους εργαζομένους ενώπιον εκβιαστικών διλημμάτων. Το επόμενο χρονικό διάστημα, ο κόσμος της εργασίας θα κληθεί να αντιμετωπίσει την οικονομική κρίση που θα ξεσπάσει, και την υποχώρηση κάθε έννοιας εργατικού δικαιώματος.

Πολλές επιχειρήσεις θα οδηγηθούν σε πτώχευση²³⁵, τα ποσοστά ανεργίας θα αυξηθούν, η εργατική δύναμη θα φθινώνει κι άλλο, οι χαμηλοί μισθοί θα μειώσουν την κατανάλωση, και αυτός ο φαύλος κύκλος θα συνεχίζει μέχρις ότου κάτι του ανακόψει την πορεία. Από την πλευρά του κεφαλαίου η πανδημία λειτουργεί ως ευκαιρία, διότι το ανθρώπινο δυναμικό καθίσταται φθηνότερο και ευέλικτο, υιοθετούνται ευέλικτες μορφές απασχόλησης, παρατείνεται το εργασιακό ωράριο, διότι με την τηλεργασία δεν υπάρχει έλεγχος, μεταφέρεται μέρος του κόστους παραγωγής στους εργαζομένους, όσον αφορά τον τεχνικό εξοπλισμό για τηλεργασία, αλλά και στα μέτρα για την προστασία τους. Το κράτος από την άλλη πλευρά εφαρμόζει μέτρα πειθάρχησης με σκληρούς ελέγχους.

---

233 Αρανίτου Β. “Η a la carte σχέση κράτους οικονομίας: εργοδότες προ των πυλών του κράτους.”, στον εξής σύνδεσμο: [ENAPaper_08042020_05_FINAL.pdf \(enainstitute.org\)](https://enainstitute.org/ENAPaper_08042020_05_FINAL.pdf) Απρίλιος 2020, σελ.7

234 Βήλου Α. “Το συνδικαλιστικό κίνημα απέναντι στις προκλήσεις του τώρα,-Η πανδημία ως ευκαιρία ;” στον εξής σύνδεσμο: [ENAPaper_08042020_05_FINAL.pdf \(enainstitute.org\)](https://enainstitute.org/ENAPaper_08042020_05_FINAL.pdf) Απρίλιος 2020 σελ.9

235 Βήλου Α. “Το συνδικαλιστικό κίνημα απέναντι στις προκλήσεις του τώρα,-Η πανδημία ως ευκαιρία ;” στον εξής σύνδεσμο: [ENAPaper_08042020_05_FINAL.pdf \(enainstitute.org\)](https://enainstitute.org/ENAPaper_08042020_05_FINAL.pdf) Απρίλιος 2020 σελ.10

Η αναγκαιότητα της ενότητας μέσα στην εργατική τάξη, είναι πιο σημαντική από ποτέ. Η επιρροή των συνδικάτων από την δεκαετία του 1990 και έπειτα με τους μνημονιακούς νόμους, είναι όλο και πιο μειωμένη. Στο διάστημα του Κορονοϊού, τα συνδικάτα στα οποία πλειοψηφεί η αριστερά, προσπαθούν να ενημερώσουν τα μέλη τους για τα εργασιακά δικαιώματά τους, και παρεμβαίνουν όπου κρίνεται παραβίαση τους, ωστόσο με τα lock down²³⁶ η επικοινωνία είναι δύσκολη με τα παραδοσιακά μέσα και η απεργία ως μορφή πίεσης που αξιοποιούν οι εργαζόμενοι δεν μπορεί να ασκηθεί κάτω από αυτές τις συνθήκες.

Ωστόσο, τα συνδικάτα θα πρέπει να γίνουν πιο ευέλικτα, ένας νέος φορέας εκπροσώπησης, διότι η απογοήτευση που συσσωρεύεται εξαιτίας του νέου εργασιακού καθεστώτος, δεν φέρεται να οδηγεί στον συνδικαλισμό αλλά στην απομάκρυνση του. Από σήμερα κιόλας θα πρέπει να φέρουν έναν νέο "αέρα", έναν πιο διεκδικητικό λόγο, πολύμορφο αλλά και πολύπλευρο, ώστε να μειώσουν την κοινωνική απόσταση με αλληλεγγύη. Κοιτώντας πιο παλιά, το 1946 και το 1974, τα συνδικάτα που απαρτίζονταν από τις προοδευτικές δυνάμεις²³⁷ είχαν λάβει τα εξής μέτρα: συμμετοχή στις εκλογές και περιφρούρηση της εκλογικής διαδικασίας, επιπλέον κάνανε και εγγραφές νέων μελών. Ίσως θα ήταν καλύτερο να ξεκινούσαν από αυτό.

Συνεχίζοντας την ανάλυση, θα λέγαμε ότι στην σημερινή κρίση, το πρόβλημα δεν είναι ο κορονοϊός, αλλά η αδυναμία να γίνει έγκαιρη και επαρκής αντιμετώπιση της μετάδοσης του από τα διεθνώς υγειονομικά συστήματα. Οι ευθύνες του νεοφιλελεύθερου καπιταλισμού για την ανεπάρκεια τους είναι εξαιρετικά σημαντικές, καθώς και για τις οικονομικές επιπτώσεις που προκύπτουν.

Οι κρίσεις φανερώνουν την αληθινή φύση του ανθρώπου²³⁸, το ίδιο ισχύει και για πολιτικά και οικονομικά-κοινωνικά συστήματα σε τέτοιες στιγμές αποκαλύπτονται οι αδυναμίες τους. Πολλά στοιχεία της δημοκρατίας εν καιρώ κρίσης υποχωρούν, ίσως επειδή για αρκετό καιρό είχαν αδρανήσει. Χωρίς αυτά τα δημοκρατικά στοιχεία, ακόμη και η πιο εξελιγμένη και εύπορη χώρα είναι καταδικασμένη. Ένας βαθμός επιβολής ισχυρών μέτρων είναι δικαιολογημένος. Η αποδοχή ενός κρατικού πατερναλισμού²³⁹ που οδηγεί στον περιορισμό της ατομικής αυτονομίας, γίνεται επιτρεπτός μόνο με όρους εθελούσιου αυτοπεριορισμού αλλά στην βάση της αλληλεγγύης και της μέριμνας προς την κοινότητα. Ωστόσο όταν μια συνθήκη εξαίρεσης οδηγεί προς την κανονικότητα,

---

236 Βήλου Α. "Το συνδικαλιστικό κίνημα απέναντι στις προκλήσεις του τώρα,-Η πανδημία ως ευκαιρία ;" στον εξής σύνδεσμο: [ENA-Paper_08042020_05_FINAL.pdf \(enainstitute.org\)](https://enainstitute.org/ENA-Paper_08042020_05_FINAL.pdf) Απρίλιος 2020 σελ.11

237 Βήλου Α. "Το συνδικαλιστικό κίνημα απέναντι στις προκλήσεις του τώρα,-Η πανδημία ως ευκαιρία ;" στον εξής σύνδεσμο: [ENA-Paper_08042020_05_FINAL.pdf \(enainstitute.org\)](https://enainstitute.org/ENA-Paper_08042020_05_FINAL.pdf) Απρίλιος 2020 σελ.11

238 Ερηνάκης Ν., "Σκιαμαχώντας με το Μέλλον: Τι και πώς θα μπορούσε να αλλάξει μετά την κρίση του Κορονοϊού;" στον εξής σύνδεσμο: [ENA-Paper_08042020_05_FINAL.pdf \(enainstitute.org\)](https://enainstitute.org/ENA-Paper_08042020_05_FINAL.pdf) Απρίλιος 2020 σελ.16

239 Ερηνάκης Ν., "Σκιαμαχώντας με το Μέλλον: Τι και πώς θα μπορούσε να αλλάξει μετά την κρίση του Κορονοϊού;" στον εξής σύνδεσμο: [ENA-Paper_08042020_05_FINAL.pdf \(enainstitute.org\)](https://enainstitute.org/ENA-Paper_08042020_05_FINAL.pdf) Απρίλιος 2020 σελ.17

πρέπει να υπάρξει έλεγχος στην φύση των αποφάσεων που θα παρθούν. Η κατάσταση της εξαίρεσης δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως βραχυχρόνια έλλογη συνθήκη κανονικότητας, η οποία διαμορφώνεται σε μακροχρόνια.

Πολλές φορές σε βάρος των πιο υψηλών αξιών και ιδεών, αναπτύσσονται πολιτικές και συμφέροντα που υποβαθμίζουν την δημοκρατία, με σκοπό την προώθηση ιδιοτελών σκοπών. Η τριπλή κρίση που βιώνουμε (οικονομική, υγειονομική και ψυχολογική), έρχεται να προστεθεί στις ήδη υπάρχουσες κρίσεις (κλιματική, προσφυγική/μεταναστευτική κρίση κτλ), εν μέσω τεχνολογικών εξελίξεων που μας εισαγάγει η 4η Βιομηχανική επανάσταση. Εφόσον κατανοούμε ότι το πρόβλημα προκύπτει από τις αλληλοσυνδεόμενες κρίσεις άρα η λύση θα πρέπει να είναι αποτέλεσμα αλληλοσυνδεόμενων πρωτοβουλιών.

Θα πρέπει να αναλογιστούμε όλους εκείνους τους ανθρώπους που έχασαν ή θα χάσουν την δουλειά τους, θα πρέπει να εστιάσουμε στα ψηφιακά δικαιώματα που καθίστανται πλέον κομβικής σημασίας. Τίθενται πλέον θέματα προσωπικών ελευθεριών και ασφάλειας. Θα καταλήξει η ψηφιακή εργασία επισφαλής μορφή περιστασιακής απασχόλησης;

Το σίγουρο είναι πλέον ότι δεν πρέπει να βασιστούμε στην πρόσκαιρη φιλανθρωπία, αλλά θα χρειαστούν αποφάσεις και δράσεις ουσιαστικής αλληλεγγύης. Με αφορμή την κρίση του Κορονοϊού, συνειδητοποιούμε τις νέες ριζικές αλλαγές που συχνά υποστηρίζαμε για να βελτιωθεί η καθημερινή πραγματικότητα μας. Έτσι ανοίγονται νέα πεδία διεκδίκησης για το πιο θα είναι το περιεχόμενο της αλλαγής, και πως θα πραγματοποιηθεί.

Ο πολιτικός λόγος²⁴⁰ δεν είναι ποτέ αθώος. Έχουμε τις διαρκείς αναφορές στην ανευθυνότητα των πολιτών, έτσι δημιουργείται μια κρίση ασφάλειας και όχι κρίση δημόσιας υγείας, έτσι διαμορφώνεται ο ρόλος της πατερναλιστικής εξουσίας, που ανησυχεί και σπεύδει να βοηθήσει για το κοινό καλό πειθαρχώντας και καταστέλλοντας τους πολίτες και όχι να ενισχύσει γενναιόδωρα της δομές της δημόσιας υγείας.

Νομιμοποιώντας στην κοινή γνώμη όλα τα σκληρά μέτρα περιορισμού. Ο “ανεύθυνος πολίτης²⁴¹” αποτελεί τον ιδανικό εχθρό σε αυτή την χρονική συγκυρία. Ο εχθρός αυτός μπορεί να κατονομάζεται, να καταγγέλλεται, αφού κανείς δεν θα απαντήσει εκ μέρους των “ανεύθυνων”. Ωστόσο θα πρέπει να αναγνωρίσουμε στην κυβέρνηση τα έγκαιρα μέτρα πρόληψης, ώστε να αποφευχθούν τα χειρότερα. Το πρόβλημα της εντοπίζεται στον περιορισμό του δημοκρατικού διαλόγου, και στην ανάδειξη ενός πατερναλιστικού αυταρχισμού. Η συζήτηση θα πρέπει να επανέλθει στο πεδίο της πολιτικής, με συγκροτημένη επιχειρηματολογία, και εναλλακτικές

---

240 Κατσαμπέκης Γ. “Ευθύνη, ανευθυνότητα και δημοκρατική αντιπαράθεση σε καιρούς πανδημίας”, στον εξής σύνδεσμο: [ENAPaper_08042020_05_FINAL.pdf \(enainstitute.org\)](https://www.enainstitute.org/ENAPaper_08042020_05_FINAL.pdf) Απρίλιος 2020, σελ.24

241 Κατσαμπέκης Γ. “Ευθύνη, ανευθυνότητα και δημοκρατική αντιπαράθεση σε καιρούς πανδημίας”, στον εξής σύνδεσμο: [ENAPaper_08042020_05_FINAL.pdf \(enainstitute.org\)](https://www.enainstitute.org/ENAPaper_08042020_05_FINAL.pdf) Απρίλιος 2020, σελ.25

προτάσεις και όχι με καταγγελίες ή κενές απειλές.

Η πολιτική δεν λειτουργεί με εικασίες²⁴². Η Παγκοσμιοποίηση μας δείχνει την αλληλεξάρτηση της πολιτικής με την οικονομία, η παρούσα επιδημία γονάτισε όχι μόνο τα διεθνή συστήματα υγείας αλλά και τις παγκόσμιες αγορές. Ο νεοφιλελευθερισμός διέλυσε το κοινωνικό κράτος και περιόρισε τα εργατικά κεκτημένα. Ο covid-19, απέδειξε την ανεπάρκεια της ΕΕ ως συνέπεια του δομικού και ιδεολογικού σχεδιασμού της.

Τα κυριότερα δίπολα²⁴³ που κάνουν την εμφάνιση τους είναι η πάλη των δυνάμεων του νεοφιλελευθερισμού και του κενσανισμού, η παγκοσμιοποίηση και η επιστροφή στο έθνος-κράτος και η διεύρυνση ή ο περιορισμός των ατομικών πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων. Τα δίπολα αυτά συμπληρώνονται ή τέμνονται, σε καμία όμως περίπτωση δεν λειτουργούν ανεξάρτητα.

Θα υπάρξει πόλωση στο πεδίο της οικονομίας μετά το τέλος της πανδημίας, η οποία είναι αναμενόμενη και πιθανόν αυτό να δώσει ώθηση σε κενσανικές προσεγγίσεις, το νεοφιλελεύθερο αφήγημα θα υποστεί πίεση που μπορεί να του επιφέρει ανεπανόρθωτα ρήγματα, και η ερώτηση που γίνεται είναι αν θα μεταμορφωθεί σε κάτι που θα έχει πιο ανθρώπινη και κοινωνική διάσταση ή θα παραμείνει ως έχει ή αν η αριστερά ή κάποιο άλλο ιδεολογικό κίνημα φέρει έναν εναλλακτικό πολιτικό λόγο που αποδώσει καρπούς.

Τα “καθεστώτα εξαιρέσης²⁴⁴” που προκύπτουν λόγω της πανδημίας, ενδεχομένως αργότερα να γίνουν μια νέα πολιτική κανονικότητα είτε σε πραγματική είτε σε εικονική ανάγκη. Αυτό θα ευνοήσει συνθήκες περιορισμού των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων, με την συγκατάθεση όμως των πολιτών, θα έρθει ως βολική συγκυρία σε αυταρχικά ακροδεξιά καθεστώτα.

Παρότι η δυναμική της παγκοσμιοποίησης είναι αδύνατο να αναστραφεί, η περίοδος μετά την πανδημία θα ενισχύει τους ευρωσκεπτικιστές και τις εθνικιστικές δυνάμεις. Οι δυνάμεις αυτές θα αυξήσουν τα αιτήματα τους για κλείσιμο των συνόρων και εκδίωξη των μεταναστών και των προσφύγων.

Η επόμενη μέρα από τη πανδημία του Κορονοϊού θα επιφέρει σημαντικές αλλαγές στην πολιτικές αντιλήψεις και στις πρακτικές. Μένει να δούμε αν θα πραγματοποιηθεί σε ποιο βαθμό και τι έκταση.

---

242 Κατσουρίδης Γ., “Η πολιτική αλλαγή κάθε άλλο παρά βέβαιη είναι.” στον εξής σύνδεσμο: [ENAPaper_08042020_05_FINAL.pdf \(enainstitute.org\)](https://enainstitute.org/Paper_08042020_05_FINAL.pdf) Απρίλιος 2020, σελ.27

243 Κατσουρίδης Γ., “Η πολιτική αλλαγή κάθε άλλο παρά βέβαιη είναι.” στον εξής σύνδεσμο: [ENAPaper_08042020_05_FINAL.pdf \(enainstitute.org\)](https://enainstitute.org/Paper_08042020_05_FINAL.pdf) Απρίλιος 2020, σελ.28

244 Κατσουρίδης Γ., “Η πολιτική αλλαγή κάθε άλλο παρά βέβαιη είναι.” στον εξής σύνδεσμο: [ENAPaper_08042020_05_FINAL.pdf \(enainstitute.org\)](https://enainstitute.org/Paper_08042020_05_FINAL.pdf) Απρίλιος 2020, σελ.29

6.3 Το λαϊκίστικο φαινόμενο στη συγκυρία της υγειονομικής κρίσης.

Με την έναρξη της πανδημίας στην χώρα μας, έχει ξεκινήσει μια επικοινωνιακή καταγίδα από τα ΜΜΕ για τις αρετές της χαρισματικής ηγεσίας²⁴⁵. Τα θετικά σχόλια και οι έπαινοι δεν αφορούν μόνο την κυβέρνηση ως συλλογικό όργανο, αλλά και το πρόσωπο του πρωθυπουργού. Κυριαρχεί το δίπολο “εμείς/αυτοί” που στηρίζεται στο αφήγημα περί της ανάγκης για εθνική ομοψυχία σε συνθήκες πολέμου, και θέτει στο στόχαστρο του οποιαδήποτε κριτική ασκείται στη κυβερνητική πολιτική.

Εξαιτίας της έκτακτης ανάγκης, παρατηρείται μια εκτόπιση του πλουραλισμού από το πολιτικό πεδίο. Γίνεται μια προσπάθεια να καταστεί σαφές ότι τα αρμόδια κρατικά όργανα παλεύουν για την σωτηρία του έθνους και είναι τα μόνα που λένε την αλήθεια τόσο την πολιτική όσο και την επιστημονική. Το εθνικό συμφέρον είναι η μόνη σημαντική έννοια και οποιαδήποτε διαφορετική αντίληψη και αμφισβήτηση απαξιώνεται στη δημόσια σφαίρα.

Ο Joseph Schumpeter²⁴⁶, έγραψε ότι σε συνθήκες κρίσης το κράτος έχει την τάση να εγκαταλείπει τον ανταγωνιστικό και να υιοθετεί έναν μονοπωλιακό τύπο ηγεσίας. Μια τέτοιου είδους αλλαγή στον τρόπο άσκησης της κρατικής εξουσίας²⁴⁷ συνεπάγεται αναπόδραστα και δύο συγκεκριμένες μετατοπίσεις στον κυρίαρχο λόγο. Από την μια πλευρά η έννοια της διακυβέρνησης προσωποποιείται και ταυτίζεται με τις αρετές του ηγέτη, ενώ από την άλλη η κριτική σκέψη περιθωριοποιείται και η δημοκρατική αντιπαράθεση αναστέλλεται.

Έτσι καθίσταται ξεκάθαρο ότι οι έννοιες του ορθού και του αληθούς χάνουν τον σχετικιστικό τους χαρακτήρα και ευθυγραμμίζονται με τις αποφάσεις του χαρισματικού ηγέτη.

---

245 Κεσσόπουλος Α., “Το λαϊκίστικο φαινόμενο στη συγκυρία της υγειονομικής κρίσης” στον εξής σύνδεσμο: [ENA-Paper_08042020_05_FINAL.pdf \(enainstitute.org\)](#). Απρίλιος 2020, σελ.30

246 Κεσσόπουλος Α., “Το λαϊκίστικο φαινόμενο στη συγκυρία της υγειονομικής κρίσης”, στον εξής σύνδεσμο: [ENA-Paper_08042020_05_FINAL.pdf \(enainstitute.org\)](#) Απρίλιος 2020, σελ.31

247 Κεσσόπουλος Α., “Το λαϊκίστικο φαινόμενο στη συγκυρία της υγειονομικής κρίσης”, στον εξής σύνδεσμο: [ENA-Paper_08042020_05_FINAL.pdf \(enainstitute.org\)](#) Απρίλιος 2020, σελ.32

6.4 Πολιτικά κόμματα και κράτος στην μετά την πανδημία εποχή.

Η επόμενη μέρα θα είναι πολύ διαφορετική από την εποχή που ζούμε. Η κυριαρχία της νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας²⁴⁸ δίνει έμφαση στο άτομο, τη μείωση του παρεμβατικού κράτους στην οικονομία μέσω των ιδιωτικοποιήσεων των δημοσίων επιχειρήσεων και στην εκπαίδευση των κοινωνιών ότι η έννοια της ελευθερίας βασίζεται στην φιλελευθεροποίηση της αγοράς στην ατομική ευθύνη και στην ικανότητα του ατόμου να καταναλώνει. Οι ιδέες αυτές αναπαράγονται μέσω των ιδεολογικών μηχανισμών του καπιταλιστικού κράτους (παιδεία, ιδιωτικά ΜΜΕ). Έτσι μειώνεται ο ρόλος των πολιτικών κομμάτων ως φορείς ρήξης και πολιτικής κινητοποίησης και κυριαρχεί εντέλει ένα τεχνοκρατικό μοντέλο ουδέτερων επιλογών, στο οποίο οι πολίτες μετατρέπονται σταδιακά σε πελάτες/καταναλωτές.

Πλέον, η προτεραιότητά των ΜΜΕ είναι ο σχεδιασμός και η υλοποίηση της πολιτικής ατζέντας και η παραγωγή πολιτικού προσωπικού, αυτό είχε ως αποτέλεσμα την “κρατικοποίηση²⁴⁹” των κομμάτων, τα οποία έδωσαν έμφαση στην διαχείριση των ιδιωτικοποιημένων κρατικών αναγκαιοτήτων και έτσι απομακρύνθηκαν από την κοινωνία και της ανάγκες της.

Η πολιτική κρίση που χαρακτηρίζει τις κοινωνίες και τα κομματικά συστήματα της Ευρώπης προϋπήρχε της οικονομικής κρίσης του 2008, αφού διαμορφώνεται από μειωμένη συμμετοχή των πολιτών στα πολιτικά κόμματα, στα εργατικά συνδικάτα και στην εκλογική διαδικασία.

Αυτό που δημιούργησε ρωγμές στα πολιτικά κόμματα ήταν η επιλογή των κυρίαρχων πολιτικών κομμάτων να διαχειριστούν την κρίση ανάλογα με τις ανάγκες του καπιταλισμού και όχι με βάση τις ανάγκες των κοινωνιών. Οι παραδοσιακές κομματικές οικογένειες²⁵⁰ και πιο συγκεκριμένα των ευρωπαϊκών σοσιαλιστικών κομμάτων δυσκολεύτηκαν να έχουν μια συνέχεια πολιτική και εκλογική. Στο κενό που άφησαν αναδείχθηκαν κόμματα της ριζοσπαστικής αριστεράς όπως ο ΣΥΡΙΖΑ και οι Podemos, καθώς και ο Κόρμπιν στο Βρετανικό εργατικό κόμμα και ο Σάντερς στις ΗΠΑ.

Η πανδημία παρουσιάζει ωστόσο και ταξικές διαφοροποιήσεις με τις χαμηλότερες κοινωνικές τάξεις να πλήττονται περισσότερο σε σχέσεις με τις ανώτερες, καθώς η πρόσβαση τους στα συστήματα υγείας δεν είναι η ίδια. Επίσης, υπάρχει μια υποχώρηση της πολιτικής έναντι των

---

248 Τάσσης, Χ., “Πολιτικά κόμματα και κράτος στην μετά την πανδημία εποχή”, στον εξής σύνδεσμο: [ENA-Paper_08042020_05_FINAL.pdf \(enainstitute.org\)](#) Απρίλιος 2020, σελ.55

249 Τάσσης, Χ., “Πολιτικά κόμματα και κράτος στην μετά την πανδημία εποχή”, στον εξής σύνδεσμο: [ENA-Paper_08042020_05_FINAL.pdf \(enainstitute.org\)](#) Απρίλιος 2020, σελ.56

250 Τάσσης, Χ., “Πολιτικά κόμματα και κράτος στην μετά την πανδημία εποχή”, στον εξής σύνδεσμο: [ENA-Paper_08042020_05_FINAL.pdf \(enainstitute.org\)](#) Απρίλιος 2020, σελ.56

τεχνοκρατών, στην νέα αυτή περίπτωση οι ειδικοί της υγείας αντικαθιστούν τους ειδικούς στην οικονομία, για τον σχεδιασμό πολιτικής.

Με το τέλος της πανδημίας του Κορονοϊού²⁵¹, ξεδιπλώνεται μια νέα κυρίαρχη τάση, με τις ελίτ να αναπτύσσουν ένα παρεμβατικό κράτος στον τομέα της ασφάλειας, με στόχο των περιορισμό ατομικών ελευθεριών και των δημοκρατικών δικαιωμάτων, ενώ στα κοινωνικά/εργατικά δικαιώματα θα προωθήσουν μια μείωση τους εξαιτίας της οικονομικής κρίσης.

Και εδώ έρχεται το εξής ερώτημα, κατά πόσο τα κόμματα της ριζοσπαστικής και σοσιαλιστικής αριστεράς θα αναδείξουν τα αγαθά της συλλογικής και όχι της ατομικής κατανάλωσης, κατά πόσο θα δώσουν έμφαση στις πολιτικές του κοινωνικού κράτους με βάση την καθολικότητα και την δωρεάν πρόσβαση στην υγεία, την παιδεία και την κοινωνική ασφάλιση. Κατά πόσο θα μειώσουν τις κοινωνικές ανισότητες, και αν θα πείσουν τις κοινωνίες ότι υπάρχει και εναλλακτική θέσμιση, η οποία βασίζεται στην συλλογικότητα, την αλληλεγγύη, τη δημοκρατία και τη συνεργασία.

6.5 Η πανδημική κρίση και ο (δι)κομματικός ανταγωνισμός.

Ο κορονοϊός είναι πλέον δεδομένο ότι ήρθε για να μείνει και η κατάσταση της επιφυλακής και της ανησυχίας των πολιτών είναι σίγουρο πως αναδιαμορφώνει εκ νέου τις πολιτικές αντιλήψεις και αναδιατάσσει τον κομματικό ανταγωνισμό²⁵². Αυτή η κρίση έχει χαρακτηριστικά που υπερβαίνουν τον υγειονομικό χαρακτήρα της και αγγίζουν πολλές πλευρές της κοινωνικής, οικονομικής, πολιτικής και πολιτισμικής ζωής των πολιτών.

Σε πολιτικό επίπεδο έχουμε νέες θεματικές προέχουν και τα ίδια τα κόμματα υποχρεώνονται να αναπτύξουν μια “εικονική” λειτουργία, εξαιτίας της κοινωνικής αποστασιοποίησης.

Ο γενικός αποκλεισμός (lockdown²⁵³), αρχίζει να γίνεται μια κοινά αποδεκτή λύση διαχείρισης της πανδημικής κρίσης, η οποία υπερβαίνει την ανάγκη της οικονομικής επανεκκίνησης. Οι ψηφοφόροι της ΝΔ, φαίνεται να είναι οι πιο υποστηρικτικοί σε ένα lockdown, παρά το γεγονός ότι η κυβέρνηση προσπαθεί να το αποφύγει. Η στάση αυτή εξηγείται κυρίως από την θετική αποτίμηση που είχε ο πρώτος γενικός αποκλεισμός και θεωρήθηκε επιτυχία της κυβέρνησης. Το ίδιο ισχύει και για τους ψηφοφόρους του ΣΥΡΙΖΑ, ωστόσο οι επιφυλάξεις που διατυπώνουν είναι όσον αφορά τον περιορισμό της δημοκρατίας και την περιστολή δικαιωμάτων.

251 Τάσσης, Χ., “Πολιτικά κόμματα και κράτος στην μετά την πανδημία εποχή”, στον εξής σύνδεσμο: [ENA-Paper_08042020_05_FINAL.pdf \(enainstitute.org\)](#) Απρίλιος 2020, σελ.57

252 Ελευθερίου Κ., “ Η πανδημική κρίση και ο (δι)κομματικός ανταγωνισμός.”, στον εξής σύνδεσμο: [NEW-FINAL-SOS \(enainstitute.org\)](#) , Σεπτέμβριος 2020, σελ.12

253 Ελευθερίου Κ., “ Η πανδημική κρίση και ο (δι)κομματικός ανταγωνισμός.”, στον εξής σύνδεσμο: [NEW-FINAL-SOS \(enainstitute.org\)](#) , Σεπτέμβριος 2020, σελ.16

Σε αυτή την περίπτωση αποτυπώνεται και η κλίμακα “αυταρχισμού- ελευθεριακότητας²⁵⁴”, που δείχνει πως κατανέμονται οι στάσεις των πολιτών ανάλογα της υψηλότερης ή χαμηλότερης αποδοχής που έχουν για τη λογική των περιοριστικών μέτρων.

Φαίνεται να δημιουργείται το φαινόμενο της πόλωσης κεντρο-δεξιάς/ κεντρο-αριστεράς. Ωστόσο, σημαντικό είναι να αναφερθεί και η δυναμική του δίπολου κυβέρνησης/αντιπολίτευσης. Οι υποστηρικτές της κυβέρνησης αρνούνται να αποδεχτούν ότι οι ενέργειες του θα μπορούσαν δυνητικά να περιορίσουν δημοκρατικές διαδικασίες και κατακτήσεις, ενώ από την άλλη οι υποστηρικτές της αντιπολίτευσης τονίζουν έντονα αυτή την τάση, είτε λόγω πεποίθησης, είτε αντικυβερνητικής προκατάληψης.

Παρόλα αυτά, σε αυτό που συγκλίνουν οι πλειοψηφία των ψηφοφόρων²⁵⁵ ΣΥΡΙΖΑ και ΝΔ, είναι ότι το δημόσιο σύστημα υγείας έναντι του ιδιωτικού, είναι αυτό που μπορεί να αντιμετωπίσει στο μέλλον καλύτερα μια πανδημία. Και θεωρούν προτεραιότητα να ενισχυθεί το ΕΣΥ. Η μεγάλη αποδοχή στο δημόσιο σύστημα υγείας δηλώνει ότι ο αντικρατισμός της νεοφιλελεύθερης λογικής μπορεί να αποβεί επιζήμιος, όταν προκύπτουν γεγονότα τέτοιας ευρείας κλίμακας, που επηρεάζουν μεγάλο σύνολο του πληθυσμού.

Οι οικονομική κρίση²⁵⁶ που διαφαίνεται άμεσα είναι αναμενόμενο να πολώνει τις απόψεις μεταξύ ψηφοφόρων του ΣΥΡΙΖΑ και της ΝΔ. Η πορεία της οικονομίας θα αποτελέσει μια σημαντική παράμετρο για την διαμόρφωσή της πολιτικής ψήφου.

Την επόμενη μέρα μετά την κρίση, η ΝΔ ως κυβέρνηση θα πρέπει να προωθήσει πολιτικές πρωτοβουλίες πρώτα για την ανεργία, τους μισθούς και τις συνθήκες εργασίας, δεύτερον για τη μείωση της φορολογίας και τρίτον για την ενίσχυση του κοινωνικού κράτους. Ενώ για τον ΣΥΡΙΖΑ, προϋπόθεση να ληφθούν πολιτικές πρωτοβουλίες πρώτα για την ανεργία, τους μισθούς και τις συνθήκες εργασίας, δεύτερον η ενίσχυση της κοινωνικής πρόνοιας και τρίτον να μειωθεί η φορολογία στους αδύναμους.

Για ένα μεγάλο ποσοστό πολιτών, η οικονομική κρίση, συνδυάζεται με την κρίση της εργασίας και γι αυτό το λόγο θέλουν η κυβέρνηση να το λάβει ως προτεραιότητα. Όλοι μαζί οι ψηφοφόροι και τον δύο κομμάτων συνομολογούν στην ανάγκη να στηριχθεί το κοινωνικό κράτος.

---

254 Ελευθερίου Κ., “ Η πανδημική κρίση και ο (δι)κομματικός ανταγωνισμός.”, στον εξής σύνδεσμο: [NEW-FINAL-SOS \(enainstitute.org\)](https://www.enainstitute.org), Σεπτέμβριος 2020, σελ.19

255 Ελευθερίου Κ., “ Η πανδημική κρίση και ο (δι)κομματικός ανταγωνισμός.”, στον εξής σύνδεσμο: [NEW-FINAL-SOS \(enainstitute.org\)](https://www.enainstitute.org), Σεπτέμβριος 2020, σελ.24

256 Ελευθερίου Κ., “ Η πανδημική κρίση και ο (δι)κομματικός ανταγωνισμός.”, στον εξής σύνδεσμο: [NEW-FINAL-SOS \(enainstitute.org\)](https://www.enainstitute.org), Σεπτέμβριος 2020, σελ.24

Συμπεραίνουμε λοιπόν, ότι οι εκλογικές βάσεις των κομμάτων εξακολουθούν να είναι πολωμένες²⁵⁷. Ανάμεσα στους προηγούμενους και στους επόμενους ψηφοφόρους υπάρχει ένα χάσμα σχετικά μικρό με τους τελευταίους να συσπειρώνουν τη σκληροπυρηνική υποστήριξη για κάθε κόμμα. Με δυο λόγια, για ένα μέρος της κοινής γνώμης έχει σημασία το τι λένε τα κόμματα και που διαφοροποιούνται μεταξύ τους, οι ψηφοφόροι αυτοί δεν αποτελούν απαραίτητα μέρος ενός “ασαφούς” κεντρώου χώρου.

Εν συνεχεία, ο κορονοϊός, ανάμεσα στους ψηφοφόρους των δύο κομμάτων δημιούργησε κοινούς τόπους, τόσο σε επίπεδο αποδοχής της αναγκαιότητας αλλά και της επιτυχίας που είχε η γενικευμένη απαγόρευση, όσο και στην συνεισφορά και την χρησιμότητα των ΕΣΥ.

Τέλος, η ΝΔ θα πρέπει να διαχειριστεί το γεγονός ότι για τους ψηφοφόρους της το να στηριχθεί το κοινωνικό κράτος²⁵⁸ και να προστατευτεί η εργασία έχει την ίδια σημασία με την στήριξη της οικονομίας και των επιχειρήσεων, και ότι το οικονομικό άνοιγμα δεν είναι και η καλύτερη επιλογή σε περίπτωση νέου ξεσπάσματος της πανδημίας. Δεν θα πρέπει να στηρίζεται αποκλειστικά στην επιτυχημένη υγειονομική διαχείριση που είχε την άνοιξη. Και δεν θα πρέπει να προσδοκά ότι θα νομιμοποιηθεί η πρακτική για την οικονομική ανάκαμψη με περικοπή κρατικών δαπανών, ελαστικοποίηση της εργασίας.

Ο ΣΥΡΙΖΑ από την άλλη αντιμετωπίζει την πρόκληση της επανα-ιδιοποίησης²⁵⁹ των πολιτικών προταγμάτων του (δημόσια Υγεία, κοινωνικό κράτος), τα οποία ναι μεν είναι αριστερής προσέγγισης διαθέτουν πλέον μια διευρυμένη αποδοχή, την οποία δυσκολεύεται πολιτικά να εκμεταλλευτεί. Πρέπει πρώτα να αναγνωρίσει τα αίτια της εκλογικής του ήττας το 2019, τα οποία δεν του επιτρέπουν να εκμεταλλευτεί τις ευκαιρίες που αναδύονται.

---

257 Ελευθερίου Κ., “ Η πανδημική κρίση και ο (δι)κομματικός ανταγωνισμός.”, στον εξής σύνδεσμο: [NEW-FINAL-SOS \(enainstitute.org\)](https://www.enainstitute.org), Σεπτέμβριος 2020, σελ.25

258 Ελευθερίου Κ., “ Η πανδημική κρίση και ο (δι)κομματικός ανταγωνισμός.”, στον εξής σύνδεσμο: [NEW-FINAL-SOS \(enainstitute.org\)](https://www.enainstitute.org), Σεπτέμβριος 2020, σελ.26

259 Ελευθερίου Κ., “ Η πανδημική κρίση και ο (δι)κομματικός ανταγωνισμός.”, στον εξής σύνδεσμο: [NEW-FINAL-SOS \(enainstitute.org\)](https://www.enainstitute.org), Σεπτέμβριος 2020, σελ.26

6.6 Η “συσπείρωση γύρω από την σημαία”.

Η συσπείρωση γύρω από φορείς που χειρίζονται υψηλής έντασης κρίσεις, επιβεβαιώνει το φαινόμενο που είχε υποστηριχθεί από τον John Mueller²⁶⁰ το 1970, γνωστό ως “η συσπείρωση γύρω από την σημαία”. Στην Ελλάδα αποτυπώνεται μια σύνθετη εικόνα. Υπάρχει μια γενικότερη εμπιστοσύνη των πολιτών προς τους θεσμούς που ανήκουν στο σκληροπυρηνικό κομμάτι του κράτους όπως για παράδειγμα ο στρατός, η αστυνομία και οι εκπαιδευτικοί μηχανισμοί ενώ η εμπιστοσύνη στους υπόλοιπους θεσμούς οι οποίοι έχουν μια σχετική αυτονομία (συνδικαλιστικές οργανώσεις, κοινωνικά κινήματα, ΜΚΟ, πολιτικά κόμματα), είναι πολύ χαμηλή.

Το φαινόμενο αυτό αναφέρεται σε μια προσωρινή αύξηση της δημοτικότητας των κυβερνήσεων²⁶¹, των ηγετών και των άλλων θεσμών μόνο κατά την διάρκεια της κρίσης η οποία είναι εξωγενής, και κυριαρχεί διαμέσου των ΜΜΕ.

Το εντυπωσιακό στοιχείο είναι ότι υπάρχει και μια γενική χαμηλή εμπιστοσύνη και προς τον συντηρητικότερο θεσμό του κράτους την Εκκλησία, η οποία στη διάρκεια της πανδημίας, με την στάση της διέρρηξε περαιτέρω τις σχέσεις εμπιστοσύνης με ορισμένες κοινωνικές ομάδες.

6.7 Ο αντικρατισμός των νέων ως κρίσιμο διακύβευμα για την πορεία της “χωλαίνουσας” δημοκρατίας.

Η τωρινή κρίση, αλλά και οποιαδήποτε άλλη κρίση των σύγχρονων θεσμών²⁶², μπορεί πάντα να φέρει και ευκαιρίες μετασχηματισμού των ιδεολογικών αφηγημάτων. Οι νέοι και οι νέες, υποστηρίζουν ακράδαντα ότι η αύξηση της φορολογίας για την αμυντική ενίσχυση της χώρας θα επιφέρει μεγαλύτερες ανισότητες. Δεν εμπιστεύονται συντηρητικούς θεσμούς όπως η Εκκλησία και θεωρούν ότι τα ΜΜΕ περισσότερο παραπληροφορούν και προπαγανδίζουν παρά ενημερώνουν αξιόπιστα και οπότε δεν πρέπει να τα εμπιστεύονται.

Η σημερινή νεολαία²⁶³ εμπιστεύεται πολύ λιγότερο το κράτος από κάθε άλλη γενιά. Το πολιτικό

260 Σεριάτος Α., “Εμπιστοσύνη στους θεσμούς: Η “χωλαίνουσα δημοκρατία, οι μαρξιστές, ο Bourdie και ο Putnam”, στον εξής σύνδεσμο: [*NEW-FINAL-SOS \(enainstitute.org\)](https://enainstitute.org), Σεπτέμβριος 2020, σελ.47

261 Σεριάτος Α., “Εμπιστοσύνη στους θεσμούς: Η “χωλαίνουσα δημοκρατία, οι μαρξιστές, ο Bourdie και ο Putnam”, στον εξής σύνδεσμο: [*NEW-FINAL-SOS \(enainstitute.org\)](https://enainstitute.org), Σεπτέμβριος 2020, σελ.47

262 Σεριάτος Α., “Εμπιστοσύνη στους θεσμούς: Η “χωλαίνουσα δημοκρατία, οι μαρξιστές, ο Bourdie και ο Putnam”, στον εξής σύνδεσμο: [*NEW-FINAL-SOS \(enainstitute.org\)](https://enainstitute.org), Σεπτέμβριος 2020, σελ.53

263 Σεριάτος Α., “Εμπιστοσύνη στους θεσμούς: Η “χωλαίνουσα δημοκρατία, οι μαρξιστές, ο Bourdie και ο Putnam”,

σύστημα δεν έχει καμία αξιοπιστία, γεγονός στο οποίο συνέβαλλαν καθοριστικά τα γεγονότα και το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος του 2015. Δεν πιστεύουν ότι οι πολιτικές ελίτ είναι φερέγγυες να εδραιώσουν και να εμβαθύνουν το κοινωνικό κράτος. Η νεολαία πλέον είναι αντικρατιστές και εκτιμούν ότι οποιαδήποτε δομή λειτουργήσει με τρόπο κοινωνικά δίκαιο πρέπει να γίνει μέσω έντιμου-αδιάφθουρου πολιτικού προσωπικού.

Η νεότερη γενιά²⁶⁴ είναι πλέον καχύποπτη απέναντι στους θεσμούς, με την συνολική εμπιστοσύνη στην δημοκρατία να χωλαίνει. Αυτό σημαίνει δύο πράγματα, είτε η εξέλιξη αυτή αποτελεί παράθυρο ευκαιριών για να αναδειχθούν οι εγγενής αντιθέσεις του τυπικού και άτυπου συστήματος θεσμών της αστικής δημοκρατίας είτε αποτελεί μήνυμα ότι μειώνεται η ανταποκρισιμότητα της δημοκρατικής διακυβέρνησης, με το πολιτικό προσωπικό να απομακρύνεται από αυτούς και αυτές που ισχυρίζεται ότι εκπράζει και εκπροσωπεί.

6.8 Εγκώμιο της πολιτικής ορθότητας.

Ο όρος “πολιτική ορθότητα²⁶⁵”, όπως μας εξηγεί ο Μπαλαμπανίδης στο άρθρο του, ξεκίνησε το 1990, όταν τον χρησιμοποίησε πρώτος ο συντηρητικό συγγραφέας Ρίτσαρντ Μπέρνσταϊν. Στόχος του ήταν να κατακρίνει τις προσπάθειες της Ακαδημαϊκής αριστεράς των ΗΠΑ, η οποία ήθελε να αντιταχθεί στην ρητορική μίσους και στην κυρίαρχη κουλτούρα των λευκών, προνομιούχων, χριστιανών, προωθώντας την πολυπολιτισμικότητα.

Οι εχθροί της πολιτικής ορθότητας, ισχυρίζονται ότι αποτελεί παρακμή του δυτικού πολιτισμού, διότι είναι κομμάτι της φιλελεύθερης κουλτούρας των χίπηδων, και χρησιμοποιείται ως όπλο από ομάδες που αυτοθυματοποιούνται ή από την υπερ-φιλελεύθερη ελίτ, που σκοπό έχουν να μην αφήσουν να θιγεί η εξατομικευμένη μεσαία στρωματική μακαριότητα και να εξασφαλίσουν μια ζωή χωρίς άβολες καταστάσεις.

Η πολιτική ορθότητα²⁶⁶ αποτελεί έναν άτυπο μηχανισμό δημοκρατικού αυτοπεριορισμού, μέσω αυτού η δημόσια σφαίρα πλαισιώνεται από μια παιδαγωγική της ελευθερίας έκφρασης. Δεν είναι

στον εξής σύνδεσμο: [*NEW-FINAL-SOS \(enainstitute.org\)](http://www.ananeotiki.gr/el/articles.asp?tid=11246&page=1), Σεπτέμβριος 2020, σελ.53,54

264 Σεριάτος Α., “Εμπιστοσύνη στους θεσμούς: Η “χωλαίνουσα δημοκρατία, οι μαρξιστές, ο Bourdie και ο Putnam”, στον εξής σύνδεσμο: [*NEW-FINAL-SOS \(enainstitute.org\)](http://www.ananeotiki.gr/el/articles.asp?tid=11246&page=1), Σεπτέμβριος 2020, σελ.54

265 Γ. Μπαλαμπανίδης “Εγκώμιο της πολιτικής ορθότητας” στον εξής σύνδεσμο: <http://www.ananeotiki.gr/el/articles.asp?tid=11246&page=1> Εφημερίδα των Συντακτών, 18 Σεπτεμβρίου 2020.

266 Γ. Μπαλαμπανίδης “Εγκώμιο της πολιτικής ορθότητας” στον εξής σύνδεσμο: <http://www.ananeotiki.gr/el/articles.asp?tid=11246&page=1> Εφημερίδα των Συντακτών, 18 Σεπτεμβρίου 2020.

λογοκρισία και δεν αποτελεί “αστυνομική” πρακτική, αλλά ορίζει τα όρια που πρέπει να τεθούν συλλογικά. Με δυο λόγια στο τι μπορεί να λέει ο καθένας χωρίς να προσβάλλει τον πυρήνα των δικαιωμάτων των άλλων, κυρίως των πιο αδύναμων. Είναι ένας πολιτισμικός πόλεμος για τις αξιακές επιλογές μιας κοινωνίας και όχι μια απλή θεωρητική αντιπαράθεση.

Ορόσημο της προεκλογικής εκστρατείας του Ντόναλντ Τραμπ, ήταν η εναντίωση στη πολιτική ορθότητα. Οι οπαδοί του υποστήριζαν ότι κουράστηκαν να καταδυναστεύονται από την πολιτική ορθότητα, η οποία ακυρώνει την ελευθερία της έκφρασης της αμερικανικότητας. *“Θέλουμε να μπορούμε χωρίς ενοχές να λέμε “αράπηδες”²⁶⁷ και “νέγροι” και όχι “έγχρωμοι” ή “Αφροαμερικανοί”, να λέμε “αδερφές” και όχι “διεμφυλικά άτομα”*”.

Από την άλλη πλευρά, οι υπέρμαχοι της πολιτικής ορθότητας είναι οι γενιά των millennials²⁶⁸ και η γενιά των γονιών τους (τα παιδιά και τα εγγόνια των χίπηδων του 1968). Τα ιδανικά τους είναι πιο φιλελεύθερα από τις προηγούμενες γενιές και αναπτύσσουν την δική τους οικολογική συνείδηση. Θεωρούν ότι η πολιτική ορθότητα αποτελεί οριοθέτηση του δημόσιου λόγου.

Οι συνθήκες που διαμορφώνονται στην Αμερική δεν είναι και τόσο μακρινές σε εμάς.

Υποδεικνύουν τις μεγάλες οικουμενικές πολιτικές και πολιτισμικές διαιρετικές τομές των σύγχρονων καιρών.

Παρά τις υπερβολές της, η πολιτική ορθότητα μας δείχνει τον τρόπο που πολιτικοποιούνται οι νέες γενιές.

6.9 Η παγίδα της δημοκρατικής νομιμοποίησης.

Η δημοκρατική νομιμοποίηση²⁶⁹ σχετίζεται με το πόσο αποτελεσματικές είναι οι καπιταλιστικές οικονομίες και οι κυβερνήσεις τους και δεν αφορά ζητήματα μετασχηματισμού τους. Οι δημοκρατικές αυτές κυβερνήσεις πρέπει ωστόσο να έχουν την ικανότητα να σχηματίσουν οι ίδιες τις οικονομικές πολιτικές τους. Η διαφορά με την χώρα μας, έχει να κάνει με την συμμετοχή της στη ΕΕ και στην Ευρωζώνη, μειώνεται η κυριαρχία της στην άσκηση οικονομικής πολιτικής. Εν τέλει, οποιαδήποτε οικονομική πολιτική και να ακολουθηθεί (κεϋνσιανικό ή μονεταριστικό

---

267 Γ. Μπαλαμπανίδης “Εγκώμιο της πολιτικής ορθότητας” στον εξής σύνδεσμο:

<http://www.ananeotiki.gr/el/articles.asp?tid=11246&page=1> Εφημερίδα των Συντακτών, 18 Σεπτεμβρίου 2020.

268 Γ. Μπαλαμπανίδης “Εγκώμιο της πολιτικής ορθότητας” στον εξής σύνδεσμο:

<http://www.ananeotiki.gr/el/articles.asp?tid=11246&page=1> Εφημερίδα των Συντακτών, 18 Σεπτεμβρίου 2020.

269 Γ. Μαρής, “Η παγίδα της δημοκρατικής νομιμοποίησης”, στον σύνδεσμο <http://hephaestus.nup.ac.cy>, 24 Σεπτεμβρίου 2013

μοντέλο) δημιουργείται το δίλημμα της δημοκρατικής νομιμοποίησης.

Η δημοκρατική νομιμοποίηση έχει δύο πλευρές:

α) “Την κυβέρνηση από τον λαό²⁷⁰”, οι δεσμευτικές αποφάσεις που λαμβάνονται συλλογικά προέρχονται από την αυθεντική έκφραση των επιλογών του εκλογικού σώματος. Οι κυβερνήσεις σε αυτή την περίπτωση είναι υπόλογες για επιλογές στην πολιτική που ασκούν και που αντιτίθενται στα πολιτικά συμφέροντα των ψηφοφόρων.

β) “Την κυβέρνηση για τον λαό”, οι δεσμευτικές αποφάσεις υπηρετούν το “κοινό συμφέρον” του εκλογικού σώματος. Οι κυβερνήσεις αυτές τιμωρούνται αν οι συνέπειες των πολιτικών τους παραβιάζουν τις πολιτικές ανησυχίες του εκλογικού σώματος.

Με δυο λόγια, η δημοκρατική νομιμοποίηση μιας κυβέρνησης²⁷¹ επηρεάζεται από την σχέση που έχει με τους πολίτες και από το κατά πόσο επιτυχημένες είναι οι κυβερνητικές πολιτικές.

Στην Ελλάδα, αυτό που θα πρέπει να γίνει κατανοητό απ’ όλες τις κομματικές παρατάξεις είναι κατά πόσο το ελληνικό καπιταλιστικό μοντέλο είναι αποτελεσματικό και όχι ο μετασχηματισμός του.

Είναι ξεκάθαρο πλέον σήμερα ότι οι οικονομικές πολιτικές της κυβέρνησης, έχουν χάσει την υποστήριξη από τους πολίτες, γι’ αυτό και εν μέρει αυτές δεν νομιμοποιούνται.

Παραδείγματος χάριν, τα μέτρα λιτότητας αποτελούν αναγκαία προϋπόθεση, ώστε να μείνει η χώρα μέλος της ΕΕ. Αυτό εξυπηρετεί το “κοινό συμφέρον²⁷²” και είναι στόχος στρατηγικής σημασίας.

Από την άλλη πλευρά όμως οι επιλογές αυτές δεν είναι η αυθεντική έκφραση των ψηφοφόρων. Οι πολίτες ζητούν την ακύρωση των μνημονίων και της λιτότητας. Έτσι, οι συγκεκριμένες πολιτικές, νομιμοποιούνται και απο-νομιμοποιούνται ταυτόχρονα.

Η έννοια της νομιμοποίησης στην Ελλάδα έχει αυτοκαταργηθεί, γι αυτό και έχουμε την εμφάνιση των ακραίων ιδεολογιών στην κοινωνική ζωή.

---

270 Γ. Μαρής, “Η παγίδα της δημοκρατικής νομιμοποίησης”, στον σύνδεσμο <http://hephaestus.nup.ac.cy>, 24 Σεπτεμβρίου 2013

271 Γ. Μαρής, “Η παγίδα της δημοκρατικής νομιμοποίησης”, στον σύνδεσμο <http://hephaestus.nup.ac.cy>, 24 Σεπτεμβρίου 2013

272 Γ. Μαρής, “Η παγίδα της δημοκρατικής νομιμοποίησης”, στον σύνδεσμο <http://hephaestus.nup.ac.cy>, 24 Σεπτεμβρίου 2013

Κεφάλαιο 7^ο: Η νέα εποχή για τα πολιτικά κόμματα.

7.1 Παρά την εκλογική συρρίκνωση της Χρυσής Αυγής, η πολιτική ατζέντα του κόμματος παραμένει στην πολιτική ατζέντα του ελληνικού κομματικού συστήματος.

Η νέα κυβέρνηση αποτελεί μια σύνθεση, οικονομικά φιλελεύθερων και πολιτικά/κοινωνικά συντηρητικών ιδεών, με “μεταπολιτικά²⁷³” στοιχεία. Υπερθεματίζει ένα αφήγημα για τον αυξημένο ρόλο των “ειδικών” στην πολιτική και οικονομική διακυβέρνηση της χώρας. Μια κυβέρνηση τεχνοκρατών από τον κόσμο την επιχειρηματικότητας, πανεπιστημιακών ή από συστημικά think tanks. Οι υπουργοί και υφυπουργοί λογοδοτούν απευθείας στον υπουργό επικρατείας ή στον υφυπουργό παρά τω πρωθυπουργώ. Κατάργησε το υπουργείο Μεταναστευτικής πολιτικής και μεταβίβασε τις αρμοδιότητες στο υπουργείο Προστασίας του Πολίτη για τον ξεκάθαρο λόγο ότι για την ΝΔ η εποπτεία και η ρύθμιση της εισόδου-διαμονής ξένων πολιτών δεν είναι ζήτημα του πληθυσμού αλλά της ασφάλειας. Για τον ίδιο λόγο και η αρμοδιότητα της σωφρονιστικής πολιτικής μετατέθηκε ξανά στο υπουργείο Προστασίας του Πολίτη από το υπουργείο Δικαιοσύνης που ήταν αρχικά. Υπάρχει μια προβληματική έννοια της ασφάλειας²⁷⁴. Για την κλασική νεωτερική πολιτική σκέψη ως ασφάλεια οριζόταν η απουσία φόβου κυρίως, σε συνθήκη ελευθερίας καθενός και καθεμιάς, μέσα από ένα σύνολο νομικών και θεσμικών εγγυήσεων και κοινωνικής φροντίδας. Πλέον ο διάλογος για την ασφάλεια γίνεται με όρους αστυνομικού δελτίου, περί επείγουσας ανάγκης αντιμετώπισης της απειλής.

Παγώνοντας την συζήτηση που είχε ανοίξει για την σχέση Κράτους-Εκκλησίας²⁷⁵, η ΝΔ, ευνοεί την τάση των ηγετών της ορθόδοξης Εκκλησίας να αξιώνουν σύμπραξη στην άσκηση μιας σειράς πολιτειακών αρμοδιοτήτων. Με την διευκόλυνση στην άσκηση εκλογικού δικαιώματος²⁷⁶ για όσους βρίσκονται στο εξωτερικό την ημέρα των εκλογών, ευνοείται η διολίσθηση προς την αντίληψη ότι φορέας της κυριαρχίας δεν είναι ο λαός αλλά το έθνος, Πριμοδοτεί το προνεωτερικό έθνος ή το γένος έναντι του λαού.

Η Δεξιά είχε από την αρχή την τάση να ευνοεί τις οικονομικές όψεις του φιλελευθερισμού, υποστήριζε μια λιγότερο συλλογική χειραφέτηση και περισσότερο μια ανεμπόδιστη επιδίωξη για

---

273 Μήτας Σ., “Για τη μετεκλογική σφαίρα των ιδεών κάποιες σκέψεις”, στο εξής σύνδεσμο: [TEAIKO \(enainstitute.org\)](https://teainstitute.org), Δεκέμβριος 2019, σελ33

274 Μήτας Σ., “Για τη μετεκλογική σφαίρα των ιδεών κάποιες σκέψεις”, στο εξής σύνδεσμο: [TEAIKO \(enainstitute.org\)](https://teainstitute.org), Δεκέμβριος 2019, σελ33,34

275 Μήτας Σ., “Για τη μετεκλογική σφαίρα των ιδεών κάποιες σκέψεις”, στο εξής σύνδεσμο: [TEAIKO \(enainstitute.org\)](https://teainstitute.org), Δεκέμβριος 2019, σελ35

276 Μήτας Σ., “Για τη μετεκλογική σφαίρα των ιδεών κάποιες σκέψεις”, στο εξής σύνδεσμο: [TEAIKO \(enainstitute.org\)](https://teainstitute.org), Δεκέμβριος 2019, σελ36,37

ιδιωτικότητα και συσσώρευση πλούτου. Η Αριστερά από την άλλη αμύνεται πίσω από τις προσωπικές και συλλογικές ελευθερίες, την ανεκτικότητα και την κριτική στη δημόσια σφαίρα. Ο ΣΥΡΙΖΑ και η Αριστερά διεθνώς ενδέχεται να μετατραπεί σε “Αριστερά πολιτικού/πολιτισμικού Φιλελευθερισμού²⁷⁷”, συμπίεζοντας το κοινωνικό ζήτημα στο πλαίσιο του οικονομικού κομπορμισμού και συστημικής διαχείρισης.

7.2 Το νέο πολιτικό τοπίο: Διαχείριση από τα κυρίαρχα κόμματα.

Η άκρα δεξιά εκμεταλλεύτηκε τους φόβους και τις ανησυχίες των Ευρωπαίων πολιτών²⁷⁸, οι οποίοι νιώθουν ότι απειλούνται από τις κοινωνικοοικονομικές αλλαγές, και τις αυξανόμενες μεταναστευτικές ροές. Έχει καταφέρει να περάσει στις συνειδήσεις των πολιτών, τον κίνδυνο της απώλειας της εθνικής τους ταυτότητας.

Τα κυρίαρχα (mainstream) κόμματα όμως έχουν κατανοήσει τους παράγοντες που ωθούν τους ψηφοφόρους να συνταχθούν με την ακροδεξιά ιδεολογία;

Κι όμως μέχρι στιγμής τα κυρίαρχα κόμματα δεν επιχειρήσαν καν να καταλάβουν γιατί η ριζοσπαστική ιδεολογία και το αφήγημα της, ευαισθητοποίησε τους ψηφοφόρους. Υποτίμησαν τον βαθμό που έχουν αφήγησή τα ριζοσπαστικά επιχειρήματα στο κοινό, και υποτίμησαν τα ακροδεξιά κόμματα, ότι δεν θα ήταν ικανά να διεκδικήσουν σημαντική πολιτική δύναμη στο κοινοβούλιο. Ίσα ίσα που σε κάποιες περιπτώσεις υιοθέτησαν και σκληρές πολιτικές απέναντι στη μετανάστευση.

Τα κυρίαρχα κόμματα θα πρέπει να προσφέρουν μια εναλλακτική αφήγηση προς τους πολίτες, η οποία να βασίζεται σε πολιτικές που εξισορροπούν τα ανθρώπινα δικαιώματα με μια ορθολογική και δίκαιη προσέγγιση των μεταναστευτικών ροών.

Θα πρέπει να δώσουν στους πολίτες να καταλάβουν ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα²⁷⁹ είναι παγκόσμια, αλλά υπάρχουν και τα δικαιώματα των πολιτών που είναι αποκλειστικά διαθέσιμα, όπως η ενίσχυση της διαφάνειας και του κράτους δικαίου, ενίσχυση του κράτους πρόνοιας, η καταπολέμηση της ανεργίας, η ελεύθερη πρόσβαση στην εκπαίδευση και στις εργασίες, μόνο έτσι θα ενισχυθεί η εμπιστοσύνη των πολιτών. Μόνο έτσι θα διαβεβαιωθούν οι πολίτες ότι εφαρμόζονται δίκαιες πολιτικές που δεν υπονομεύουν τα δικαιώματα τους. Αυτά είναι τα πρώτα βήματα που θα πρέπει να κάνουν τα κυρίαρχα κόμματα για να αποτρέψουν τους ψηφοφόρους να ακολουθήσουν τη νέα ριζοσπαστική δεξιά.

---

277 Μήτας Σ., “Για τη μετεκλογική σφαίρα των ιδεών κάποιες σκέψεις”, στο εξής σύνδεσμο: [TEAIKO \(enainstitute.org\)](https://enainstitute.org), Δεκέμβριος 2019, σελ.38

278 Αφουξενίδης Α, Πετρίδης Π., Πέτρου Μ., “Ακροδεξιά κοινωνικά δίκτυα: Διερεύνηση του πολιτικού και πολιτισμικού ακτιβισμού” Αθήνα, Σεπτέμβριος 2020 σελ.50

279 Αφουξενίδης Α, Πετρίδης Π., Πέτρου Μ., “Ακροδεξιά κοινωνικά δίκτυα: Διερεύνηση του πολιτικού και πολιτισμικού ακτιβισμού” Αθήνα, Σεπτέμβριος 2020 σελ.51

7.3 Τα πολιτικά κόμματα είναι προϊόντα κοινωνικών μετασχηματισμών.

Οι αλλαγές σε μια κοινωνία έχουν αντίκτυπο και σε πολιτικό επίπεδο. Αυτό που θα πρέπει να μας παρακινήσει να μελετήσουμε εκτενέστερα είναι οι διεργασίες που πραγματοποιούνται στην κοινωνία. Μετά την πτώση της Δικτατορίας το 1974, τα κόμματα που προέκυψαν στηριχτήκαν σε μια κοινωνική διαιρετική τομή²⁸⁰, η οποία υπήρχε και μέχρι το 2009-2010, και ήταν η σύγκρουση δεξιάς-αριστεράς, προερχόμενη από τη δεκαετία του 1960.

Το ΠΑΣΟΚ κατάφερε να αντιπροσώπευε την αντιδεξιά παράταξη και η ΝΔ την δεξιά.

Το 2010 η διαιρετική αυτή τομή ανατράπηκε και όπως ήταν αναμενόμενο, την διαδέχθηκε μια νέα τομή που δημιουργήθηκε στην ελληνική κοινωνία και είχε τεράστιο αντίκτυπο και στο ελληνικό πολιτικό σύστημα, μνημόνιο- αντιμνημόνιο. Αυτός είναι και ο λόγος που είχαμε την πτώση των βασικών κομμάτων.

Η πολιτική κρίση προϋπήρχε της οικονομικής²⁸¹. Από το 1974 έως το 2010, τα πολιτικά κόμματα είχαν προσαρμοστεί στις εκάστοτε αλλαγές, όπως έγινε και με τα αντίστοιχα ευρωπαϊκά κόμματα. Μέσα σε λίγα χρόνια, το ελληνικό κομματικό σύστημα έζησε, όσα είχαν ζήσει οι κυρίαρχες τάσεις στα ευρωπαϊκά πολιτικά συστήματα. Δηλαδή την πολιτική καρτελοποίηση ή κρατικοποίηση των κομμάτων. Ιδιαίτερα από το 1990 τα κόμματα έχουν την τάση να απομακρυνθούν από την κοινωνία και να εγκατασταθούν στο κράτος. Αυτό έχει επίσης να κάνει και με την αλλαγή του οικονομικού και κοινωνικού συσχετισμού που είχε δημιουργηθεί εκείνη την περίοδο. Πιο συγκεκριμένα, η πτώση της Σοβιετικής Ένωσης και παράλληλα η νέα διεθνή στάση του κεφαλαίου, άλλαξε και την έννοια της εκπροσώπησης.

Σημασία πλέον έχουν οι τεχνοκράτες²⁸², οι οποίοι είναι ουδέτεροι και οι οποίοι γνωρίζουν και πρέπει να διοικούν τα πράγματα. Η βάση του κομματικού μέλους χάνει την ιδιαίτερη σημασία του. Έτσι λοιπόν, στοιχείο της πολιτικής κρίσης είναι η επιλογή των κομμάτων να απομακρυνθούν από την κοινωνία και να εγκατασταθούν γύρω από τον θεσμό του κράτους. Έχουν σταματήσει να εκπροσωπούν τα κοινωνικά αιτήματα και συμφέροντα, με αποτέλεσμα να δημιουργείται έφορο έδαφος. Με τον ερχομό της οικονομικής κρίσης και τώρα πλέον με την πανδημική κρίση, τα πολιτικά κόμματα είναι δύσκολο να τις διαχειριστούν δημοκρατικά και προς όφελος της κοινωνίας.

---

280 Τάσσης Χ., “Η κρίση της πολιτικής είναι η μη εκπροσώπηση κοινωνικών αιτημάτων”, στον εξής σύνδεσμο: [281 Τάσσης Χ., “Η κρίση της πολιτικής είναι η μη εκπροσώπηση κοινωνικών αιτημάτων”, στον εξής σύνδεσμο: \[282 Τάσσης Χ., “Η κρίση της πολιτικής είναι η μη εκπροσώπηση κοινωνικών αιτημάτων”, στον εξής σύνδεσμο: \\[96\\]\\(http://Χρύσανθος Τάσσης «Η κρίση της πολιτικής είναι η μη εκπροσώπηση κοινωνικών αιτημάτων» - paratiritis-news \\(paratiritis-news.gr\\) , 1 Ιουνίου 2017.</p></div><div data-bbox=\\)\]\(http://Χρύσανθος Τάσσης «Η κρίση της πολιτικής είναι η μη εκπροσώπηση κοινωνικών αιτημάτων» - paratiritis-news \(paratiritis-news.gr\) , 1 Ιουνίου 2017.</p></div><div data-bbox=\)](http://Χρύσανθος Τάσσης «Η κρίση της πολιτικής είναι η μη εκπροσώπηση κοινωνικών αιτημάτων» - paratiritis-news (paratiritis-news.gr) , 1 Ιουνίου 2017.</p></div><div data-bbox=)

Τα πολιτικά κόμματα²⁸³ θα πρέπει να επαναπροσδιορίσουν τον διττό ρόλο τους. Δηλαδή να λαμβάνουν τα αιτήματα από την κοινωνία και να τα κάνουν νόμο του κράτους, οπότε θα ισχύουν για όλους και επιπλέον τα κόμματα να ενσωματώνονται στο κράτος, μέσω της κοινοβουλευτικής διαδικασίας και διαμέσου της κυβέρνησης, να έχουν ενεργό ρόλο στο κράτος. Πρέπει να αποκτήσουν μια ισορροπία. Τα τελευταία χρόνια αυτή η ζυγαριά γέρνει προς το κράτος. Εν συνεχεία, θα λέγαμε σήμερα ότι ζούμε σε μια διαδικασία κατά την οποία, όποιο κόμμα και αν ψηφίσουμε, φαίνεται να μην μπορεί να ακολουθήσει μια εναλλακτική κυβερνητική πολιτική. Όταν επιλέγουμε ένα κόμμα δεν μπορεί να ασκήσει την δική του πολιτική, με αποτέλεσμα η πολιτική που θα εφαρμοστεί να διαλύει τις ζωές των ατόμων και έτσι να δημιουργούνται αποσχιστικές τάσεις. Το φαινόμενο του Φασισμού δημιουργείται κυρίως σε περιόδους κοινωνικών κρίσεων. Δηλαδή με τον όρο κρίση εννοούμε ότι το κοινωνικό σύστημα που λέγεται καπιταλισμός και μέσα στο οποίο ζούμε, δεν έχει την δυνατότητα να αναπαραχθεί και έτσι έχουμε την ανεργία, την φτώχεια κ.ο.κ.

Η εκλογική συμπεριφορά²⁸⁴ αλλάζει μέσα από δύο σημαντικά γεγονότα, τον πόλεμο και την οικονομική/πανδημική κρίση. Για να λυθεί το ζήτημα των ακραίων ιδεολογιών θα πρέπει η κοινωνία να εκπαιδευτεί, ώστε να υπάρχει το δικαίωμα της επιλογής και της διαφορετικής άποψης. Η πολιτική να αποκαταστήσει την έννοια της εκπροσώπησης. Όλοι θα πρέπει να έχουμε εργασία, να αμειβόμαστε σωστά ώστε να μπορούμε να ζήσουμε, μόνο έτσι θα λυθούν τα προβλήματα του φαινομένου των ακραίων ιδεολογιών.

---

283 Τάσης Χ., “Η κρίση της πολιτικής είναι η μη εκπροσώπηση κοινωνικών αιτημάτων”, στον εξής σύνδεσμο: [Χρύσανθος Τάσης «Η κρίση της πολιτικής είναι η μη εκπροσώπηση κοινωνικών αιτημάτων» - paratiritis-news \(paratiritis-news.gr\)](http://paratiritis-news.gr) , 1 Ιουνίου 2017.

284 Τάσης Χ., “Η κρίση της πολιτικής είναι η μη εκπροσώπηση κοινωνικών αιτημάτων”, στον εξής σύνδεσμο: [Χρύσανθος Τάσης «Η κρίση της πολιτικής είναι η μη εκπροσώπηση κοινωνικών αιτημάτων» - paratiritis-news \(paratiritis-news.gr\)](http://paratiritis-news.gr) , 1 Ιουνίου 2017.

Κεφάλαιο 8:Επίλογος.

8.1 Συμπέρασμα

Η βασική υπόθεση εργασίας αφορά τους παράγοντες που οδήγησαν στην απορρύθμιση των κομματικών συστημάτων στην Ευρώπη από το 2007 και έπειτα. Η οικονομική κρίση αλλά και τώρα πλέον η πανδημική κρίση δημιούργησε νέους μετασχηματισμούς στα πολιτικά, κομματικά συστήματα των Ευρωπαϊκών χωρών. Έτσι έχουμε την δυσκολία να αναπαραχθούν τα κυρίαρχα κόμματα, και στο κενό που δημιουργούν να βρίσκουν έφορο έδαφος πολιτικά κόμματα με ακραία ιδεολογία τα οποία αμφισβητούν τη δημοκρατία και τον φιλελεύθερο τρόπο σκέψης.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση της Ελλάδας. Στην περίοδο της κρίσης καταρρέει το ισχυρό πολιτικό κόμμα ΠΑΣΟΚ και στην θέση του αναδύεται ένα νέο κόμμα από την ριζοσπαστική αριστερά ο ΣΥΡΙΖΑ, ο οποίος φιλοδοξεί να γίνει ο αντικαταστάτης του ΠΑΣΟΚ στο νέο κομματικό σύστημα. Ταυτόχρονα, έχουμε την ανάδυση φασιστικών και ακροδεξιών μορφωμάτων που επιδιώκουν μια θέση και ακροατήριο στις ευρωπαϊκές κοινωνίες.

Μέσω αυτής της εργασίας αποκομίσαμε τα εξής συμπεράσματα:

Η οικονομική κρίση επηρεάζει σημαντικά έως ένα βαθμό την πολιτική μας συμπεριφορά αλλά δεν θα λέγαμε ότι είναι η κύρια αιτία. Στην Ελλάδα, τουλάχιστον, η άνοδος της Χρυσής Αυγής είχε ξεκινήσει να πραγματοποιείται πολύ πριν από την συνειδητοποίηση των συνεπειών της κρίσης. Άλλες χώρες οι οποίες είχαν την ίδια οικονομική δυσπραγία (Ισπανία, Πορτογαλία) δεν υπήρξε μεταστροφή του εκλογικού συστήματος σε νεοναζιστικά μορφώματα. Τα πολιτικά κόμματα απέτυχαν να δώσουν μια διαφορετική εναλλακτική πολιτική και αυτό οδήγησε τους πολίτες να υποστηρίξουν την πολιτική βία ως εργαλείο έκφρασης πολιτικής δυσαρέσκειας.

Η πολιτική κρίση υπήρχε πριν ακόμη ξεσπάσει η οικονομική. Από το 1990 και έπειτα τα κόμματα έχουν την τάση να απομακρύνονται από την κοινωνία και να στρέφονται προς το κράτος. Αυτή η απομάκρυνση συνεπάγεται την αποτυχία να εκπροσωπήσουν τα κοινωνικά αιτήματα με αποτέλεσμα να δημιουργείται το κενό μέσα στο οποίο θα αναπτυχθεί ο ακραίος ριζοσπαστισμός.

Μια νέα περίοδος ξεκινά και ζούμε μια διαδικασία κατά την οποία όποιο κόμμα και αν ψηφίσουμε δείχνει να μην μπορεί να ακολουθήσει μια νέα εναλλακτική πολιτική, με αποτέλεσμα η πολιτική που θα ακολουθήσει να μην έχει την δημοκρατική νομιμοποίηση. Το φαινόμενο της ριζοσπαστικής δεξιάς δημιουργείται στις κοινωνικές κρίσεις, όταν δηλαδή το καπιταλιστικό σύστημα δεν μπορεί να αναπαραχθεί και έτσι έχουμε την ανεργία, την φτώχεια, τις κοινωνικές ανισότητες κ.ο.κ.

Σχετικά με την σύγκριση της Χρυσής Αυγής και του ΣΥΡΙΖΑ, είναι ότι σε καμία περίπτωση τα δύο αυτά κόμματα δεν είναι ίδια. Η Χρυσή Αυγή συμβολίζει την οπισθοδρόμηση στο

προνεωτερικό στάδιο, μακριά από την επιστήμη και τη τεχνολογία, ενώ ο ΣΥΡΙΖΑ είναι σύμβολο της Μετανεωτερικότητας, του μεταμοντερνισμού και του μεταυλισμού. Ενθαρρύνει την ελευθερία της έκφρασης, με ανοιχτό πνεύμα για να αλλάξει ή να μετασχηματίσει τους εδραιωμένους θεσμούς.

Ο ΣΥΡΙΖΑ δεν θέλει την επανάσταση όπως το κομμουνιστικό κόμμα, δεν θέλει την ανατροπή του συστήματος αλλά την αλλαγή των υφιστάμενων θεσμών, προς το νέο και το καινούργιο. Είναι υπέρ της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά μιας Ευρώπης που υποστηρίζει τα ατομικά δικαιώματα, την ελευθερία της έκφρασης, το δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία (δικαιώματα ΛΟΑΤΚΙ κοινότητας), την πράσινη ενέργεια και την οικολογία. Είναι λοιπόν μια δημοκρατική εναλλακτική που αναπτύσσεται και διαμορφώνεται μέσα στο καπιταλιστικό σύστημα, είναι μια άλλη κομματική οικογένεια η οποία απλά οικειοποιήθηκε τον κόσμο που εκφραζόταν από την σοσιαλδημοκρατία. Είναι με δυο λόγια, ένα μετανεωτερικό, μεταυλιστικό κόμμα και σε καμία περίπτωση ακραίο, άσχετα αν μέλη του έκαναν κάποιες αντισυστημικές παρεμβάσεις, από το 2015 και έπειτα, τα μέλη αυτά έφυγαν και ακολούθησαν διαφορετικούς δρόμους. Θεωρητικά εκφράζει την ιδεολογία του πλουραλισμού, δηλαδή την ανεκτικότητα και ότι οι ομάδες είναι πιο σημαντικές του ατόμου, να μην συγκεντρώνεται η εξουσία στο κράτος αλλά να μοιράζεται. Πρακτικά όμως είναι αυτό που περιγράφηκε και πιο πάνω στην εργασία, ότι δεν ακολούθησε την δική του πολιτική. Δεν υπάρχει εναλλακτική, ακολούθησαν εντέλει την πολιτική που τους επιβλήθηκε, και ήταν η ίδια με των προηγούμενων.

Η κρίση της πολιτικής οδήγησε τους ψηφοφόρους στην αναζήτηση άλλων πολιτικών εκφράσεων είτε αυτό σημαίνει ακροδεξιάς είτε μεταυλιστικής έκφρασης.

Τέλος, παρά την εκλογική καθίζηση της Χρυσής Αυγής, η ιδεολογία της συνεχίζει να υπάρχει καλυμμένη με τον μανδύα της ασφάλειας και της φιλελεύθερης δημοκρατίας. Ο “δημοκρατικός φασισμός” είναι ένας φασισμός ο οποίος έχει αποκηρύξει την αρχή του χαρισματικού ηγέτη, την αρχή του ολοκληρωτισμού και του αποκάλυπτου φυλετισμού. Συμβιβάζεται με την δημοκρατία ώστε να έχει ελπίδες να ξανά ανθίσει. Η έμφαση του στην ενότητα της εθνικής κοινότητας τον φέρνει σε αντίθεση με τον πλουραλισμό, την ανεκτικότητα και την φιλειρηνική στάση. Η δεξιά είχε από την αρχή την τάση να ευνοεί τις οικονομικές όψεις του φιλελευθερισμού, υποστηρίζοντας μια λιγότερο συλλογική χειραφέτηση και περισσότερο μια ιδιωτικότητα και συσσώρευση πλούτου.

Η νομιμοποίηση της ατζέντας της άκρας δεξιάς από τα κυρίαρχα κόμματα (κεντροδεξιάς-κεντροαριστεράς) κυρίως για το μεταναστευτικό ζήτημα, εμπεριέχει τον κίνδυνο να καταστεί η εκλογική επιλογή της κοινότοπη και οι ψηφοφόροι της να διεκδικηθούν από τα κυρίαρχα κόμματα ή από την άλλη, οι ψηφοφόροι των κυρίαρχων κομμάτων να μην είναι αντίθετοι στην επιλογή κομμάτων τα οποία να εναντιώνονται με το υπάρχον πολιτικό σύστημα.

Βιβλιογραφικές πηγές.

Βανδώρος, Σ (2015), Εισαγωγή στις Πολιτικές Ιδεολογίες, Αθήνα, ΣΕΑΒ.

Heywood, A, (2007) Πολιτικές Ιδεολογίες,(μτφρ.) Χ. Κουτρής, Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.

Stackelberg, R & Winkle S, (επιμ.) (2002), The Nazi sourcebook. An anthology of texts, Λονδίνο: Routledge.

Αφουξενίδης Α, Πετρίδης Π., Πέτρου Μ., “Ακροδεξιά κοινωνικά δίκτυα: Διερεύνηση του πολιτικού και πολιτισμικού ακτιβισμού” Αθήνα, Σεπτέμβριος 2020.

Πιερίδης Κ., “Οι διαιρετικές τομές στη μεταπολιτευτική Ελλάδα: Μεταμορφώσεις της διαίρεσης Αριστερά-Δεξιά.”, στον εξής σύνδεσμο:[TEAIKO \(enainstitute.org\)](https://enainstitute.org), Δεκέμβριος 2019.

Γεωργιάδου, Β, “Η κατάσταση της Άκρας Δεξιάς στην Ελλάδα, Ιστορικό φόντο και πρόσφατες εξελίξεις”, στο https://www.researchgate.net/publication/337679187_E_Katastase_tes_Akras_Dexias_sten_Ella_da_Istoriko_phonto_kai_prosphates_exelixeis Νοέμβριος 2019.

Γεωργιάδου Β, “Ακροδεξιοί θα συνεχίσουν να υπάρχουν με ή χωρίς τη Χρυσή Αυγή ως δυνατότητα εκλογικής επιλογής”, στο <https://popaganda.gr/art/vasiliki-georgiadou-akrodexia/19/07/2019>.

Γεωργιάδου Β, “Η Χ.Α δεν είχε ποτέ στο τσεπάκι της το 6%” στον εξής σύνδεσμο https://www.avgi.gr/politiki/314052_basiliki-georgiados-kathigitria-politikis-epistimis-kai-istorias-den-eihe-pote-sto, 17 Οκτωβρίου 2020.

Ιδεολογία της Χρυσής Αυγής, ανήκει στο σύνδεσμο <https://www.xrisiavgi.com/portal/kinima/ideologia>

Η ταυτότητα της Χρυσής Αυγής, ανήκει στο σύνδεσμο <https://www.xrisiavgi.com/portal/kinima/taftotita>

Οι θέσεις της Χρυσής Αυγής, ανήκει στον σύνδεσμο <https://www.xrisiavgi.com/portal/kinima/politikes-theseis>

Α. Κλάνης “Ήρθε για να μείνει;” Η Χρυσή Αυγή από το περιθώριο στο πολιτικό προσκήνιο, στον εξής σύνδεσμο <http://hephaestus.nup.ac.cy>, 2014

Χατζηγιάννου Χ., Ιωάννου Γρ., Φίσερ Λ., Δημητρίου Κ., Χαραλάμπους Γ., Μιχαηλίδου Δ., Τριμικλινώτης Ν., “Καταδίκη της Χρυσής Αυγής: Το ΕΛΑΜ και οι πολιτικές και κοινωνικές προεκτάσεις για την Κύπρο” στον εξής σύνδεσμο : [ENA_XA-ELAM_16102020_03.pdf \(enainstitute.org\)](https://enainstitute.org) 16 Οκτωβρίου 2020.

Σεριάτος Α., “Κοινωνική και πολιτική πόλωση στην εποχή της “κανονικότητας”: Η ισχύς του δόγματος της δημόσιας τάξης και ασφάλειας”, Δεκέμβριος 2019.

C. Hay, M. Lister, D. Marsh, “Το κράτος, θεωρίες και προσεγγίσεις”, Μτφρ. Γ. Αντωνίου, Α. Κουτσογιάννης, εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα.

Αρανίτου Β. “Η a la carte σχέση κράτους οικονομίας: εργοδότες προ των πυλών του κράτους.”, στον εξής σύνδεσμο: [ENA-Paper_08042020_05_FINAL.pdf \(enainstitute.org\)](#) Απρίλιος 2020.

Βήλου Α. “Το συνδικαλιστικό κίνημα απέναντι στις προκλήσεις του τώρα,-Η πανδημία ως ευκαιρία ;” στον εξής σύνδεσμο: [ENA-Paper_08042020_05_FINAL.pdf \(enainstitute.org\)](#) Απρίλιος 2020.

Ερηνάκης Ν., “Σκιαμαχώντας με το Μέλλον: Τι και πώς θα μπορούσε να αλλάξει μετά την κρίση του Κορονοϊού;” στον εξής σύνδεσμο: [ENA-Paper_08042020_05_FINAL.pdf \(enainstitute.org\)](#) Απρίλιος 2020.

Κατσαμπέκης Γ. “Ευθύνη, ανευθυνότητα και δημοκρατική αντιπαράθεση σε καιρούς πανδημίας”, στον εξής σύνδεσμο: [ENA-Paper_08042020_05_FINAL.pdf \(enainstitute.org\)](#) Απρίλιος 2020.

Κατσουρίδης Γ., “Η πολιτική αλλαγή κάθε άλλο παρά βέβαιη είναι.” στον εξής σύνδεσμο: [ENA-Paper_08042020_05_FINAL.pdf \(enainstitute.org\)](#) Απρίλιος 2020.

Κεσσόπουλος Α., “Το λαϊκιστικό φαινόμενο στη συγκυρία της υγειονομικής κρίσης” στον εξής σύνδεσμο: [ENA-Paper_08042020_05_FINAL.pdf \(enainstitute.org\)](#). Απρίλιος 2020,

Τάσσης, Χ., “Πολιτικά κόμματα και κράτος στην μετά την πανδημία εποχή”, στον εξής σύνδεσμο: [ENA-Paper_08042020_05_FINAL.pdf \(enainstitute.org\)](#) Απρίλιος 2020.

Πολιτική απόφαση 1ου (Ιδρυτικού) Συνεδρίου, στον σύνδεσμο <https://www.syryza.gr/article/id/32409/Politikh-Apofash-1oy-Idrytikoy-Synedrioy.html> Ιούλιος 2013.

Καταστατικό του ΣΥΡΙΖΑ στο σύνδεσμο <https://www.syryza.gr/page/katastatiko.html>

Σκευοφύλαξ Π., “Από την πολιτική άνοδο στην εκλογική ήττα: Πολιτικές και κοινωνικές προϋποθέσεις ανασυγκρότησης του ΣΥΡΙΖΑ”, Σεπτέμβριος 2019, στον εξής σύνδεσμο: [DPS_01_Web_Updated.pdf \(enainstitute.org\)](#)

Ελευθερίου Κ., “Όροι και προϋποθέσεις του εγχειρήματος της οργανωτικής διεύρυνσης και ανασυγκρότησης του ΣΥΡΙΖΑ.”, στον εξής σύνδεσμο: [DPS_01_Web_Updated.pdf \(enainstitute.org\)](#) , Σεπτέμβριος 2019.

Ερηνάκης Ν., “Οι ιδεολογικές προϋποθέσεις της ανασυγκρότησης του ΣΥΡΙΖΑ: Η διαλεκτική της προοδευτικής εξέλιξης”, στον εξής σύνδεσμο: [DPS_01_Web_Updated.pdf \(enainstitute.org\)](#) , Σεπτέμβριος 2019.

Ελευθερίου Κ., “ Η πανδημική κρίση και ο (δι)κομματικός ανταγωνισμός.”, στον εξής σύνδεσμο: [NEW-FINAL-SOS \(enainstitute.org\)](#) , Σεπτέμβριος 2020.

Σεριάτος Α., “Εμπιστοσύνη στους θεσμούς: Η “χωλαίνουσα δημοκρατία, οι μαρξιστές, ο Bourdie

και ο Putnam”, στον εξής σύνδεσμο: [*NEW-FINAL-SOS \(enainstitute.org\)](http://enainstitute.org), Σεπτέμβριος 2020.

Γ. Μαρής, “Κρίση της Αριστεράς και ο Καπιταλισμός σήμερα”, στον εξής σύνδεσμο <http://hephaestus.nup.ac.cy> , 11 Αυγούστου 2014.

Γ. Μπαλαμπανίδης “Εγκώμιο της πολιτικής ορθότητας” στον εξής σύνδεσμο: <http://www.ananeotiki.gr/el/articles.asp?tid=11246&page=1> Εφημερίδα των Συντακτών, 18 Σεπτεμβρίου 2020.

Γ. Μαρής, “Η παγίδα της δημοκρατικής νομιμοποίησης”, στον σύνδεσμο <http://hephaestus.nup.ac.cy> , 24 Σεπτεμβρίου 2013.

Μήτας Σ., “Για τη μετεκλογική σφαίρα των ιδεών κάποιες σκέψεις”, στο εξής σύνδεσμο: [TEΛΙΚΟ \(enainstitute.org\)](http://enainstitute.org), Δεκέμβριος 2019.

Τάσσης Χ., “Η κρίση της πολιτικής είναι η μη εκπροσώπηση κοινωνικών αιτημάτων”, στον εξής σύνδεσμο: [Χρυσάνθος Τάσσης «Η κρίση της πολιτικής είναι η μη εκπροσώπηση κοινωνικών αιτημάτων» - paratiritis-news \(paratiritis-news.gr\)](http://paratiritis-news.gr) , 1 Ιουνίου 2017.